# Från det nya och gamla landet. Noveller

## Bokutgåva

C. & E. Gernandts förlagsaktiebolag, Stockholm 1899.
Innehåll:



En moder.

Under himmelen är klagan och rop — Rachel gråter sina barn och låter ej trösta sig. Kvinnor sitta vid främmande älfvar och utgjuta sitt hjärtas tårar, tårar af blod, och på strändernas pilträd hänga deras harpor, fulla af kärlekens visor, som förgätits, af trons hymner, som frusit inne i strängarnas veka metall, af hoppets sånger, som tystnat likt fjällvinden i högvinterns sömn. Det bedes till Gud den allsmäktige, det förbannas på fädrens sätt, det ryter och jämrar likt stormens körer i bergens pass — det suckar och skälfver som höstvindens susning i ljungen.

Genom en luft, som är kväfvande het och sugande fuktig, sväfvar mordängeln fram, röfvar de främmande plantorna, skonar de inhemska, hvilkas rötter grott i det stora landets jordmån och hvilkas späda växt är härdig som hampan. De främmande, de omplanterade, de som lossat på gamla band och gifvit sig ut — bort — fågelfria, hungriga, sargade men sega i hoppet, tåliga i bedröfvelsen — till dem kommer sorgeängeln kall, meningslös, gäckande, och han mejar det enda de äga och älska som gräs i bärgningstid. Han unnar dem ingen egendom, ingen kärleksskatt, det okända hafva de utvalt, och det okända är hårdt, skoningslöst, det har icke hjärta för annat än hvad det känner och förstår.

När han nalkas på afstånd, den heta vågen, svallande, skummande af eld, vräkande sig öfver slätter och städer, då le de först öfvermodigt och säga: Pytt, icke värre, den hettan stå vi väl. Och de fortfara att handla och vandla, att arbeta och banna och sucka, som om det otroliga aldrig kunde ske. Men närmare tränger den objudne gästen, böljslagen förnimmas som vingsus af tusende gamar, förmörkande luften på molnfri dag. Öfver gator och torg gjuter solen sitt täta, förbrännande ljus, luften är icke längre luft, den är gulhvit ångest. Då tystna de, kvinnor och män, i den stora staden, de tiga som dödsdömda tiga inför drömmarnas fasa, blifven verklighet. Hopträngda i smala gränder, på smutsade salugator, i fuktiga jordvåningar sitta de stilla och vänta och veta icke hvad det är som skall komma, blott att det är något som de icke känna, något som hör till den nya värld, dit de flugit in som myggan i ljuslågan.

Och på gator och torg segna hästar och människor ned och bäras bort, arbetet stannar af, fabrikerna stängas, härdarna slockna — öfver millionstaden breder sig andlös, djup tystnad. Endast ambulanserna rulla och

rulla med doft slammer på den klibbiga asfalten.

Då höres ett skri — det höres fler, de spridas som flammor i blåst. Luften fylles af klagan och rop. De främmande kvinnorna slita sitt hår, de bönfalla och banna, de ångra och häda, men mordängeln far fram utan öron, utan hjärta, han griper det enda de äga, det enda de älska, han unnar dem ingen egendom, ingen kärleksskatt, intet hopp. Allt hafva de förlorat, sitt land, sitt folk, sitt hem, sina vänner, de ha förlorat det för att gifva sitt hjärtas barn ett nytt land, ett nytt folk, ett nytt hem och nya vänner, och nu rycker döden bort deras barn, och de ha intet kvar, hvarken gammalt eller nytt.

Mordängeln far fram genom nya dagar af ökad hetta, genom nätter utan svalka, han följer med ut på floden — på färjor och båtar — och slår spädbarnet i moderns armar ...

Nu se människorna ut som gula, torra japaner, nu frysa de under högsta solståndet, nu ligga de utan ljud på hustak och stenplattor under den heta natthimmelen.

Då lyfter sorgens ängel sina vingar och far susande dit ut, där landskapet breder sig hvitt och orörligt i solen, förbi farmgårdarna, där man burit barnen under träden och står och viftar och viftar dem timme efter timme.

Där ute kände man honom ännu blott genom ryktet. Men en pinande ångest, en frätande aning störde själens ro. De dammiga byvägarna voro folktomma, bodarna stängda, byarna stilla som kyrkogårdar. Under träden lågo hundarna som döda, på betesmarkernas få fläckar af skugga flockade sig hästarna tätt och fnysande. Alla fönsterluckor voro tillbommade, alla de vinranksklädda verandorna öfvergifna. Men sorgens ängel går genom lykta dörrar. Han kom till Longwood by, och det gälla, jämnstarka ropet af en späd röst ljöd plötsligt, genomborrande hvarje moders hiärta.

Det kom från en låg villa, kaprifoliehöljd, ruskig och förfallen med ruttna trästaket och lösa gångjärn. I frontrummet, där en smal springa mellan luckorna släppte in ljus, låg på golfvet en rödlett man och fläktade sakta den lilla, som iklädd skjorta af tunnt flanell satt på en filt. En liten en var hon med sina friska kinder fulla af röda värmeutslag, med stora forskande ögon, med brunhårigt, finformadt hufvud. Hon såg matt och ovisst på leksakerna bredvid, hon sökte fatta och tumma dem, men hågen var ej med, och munnen smackade af törst.

— Kom hit med vatten, sade mannen utåt.

— Inte! svarade en otålig röst från husets inre — hon får bara värre ondt i magen.

— Jag går till doktorn, jag kan inte se henne törsta så här, flickan är sjuk.

— Hvem kan må bra i det här vädret, det vore visst värdt att genast springa efter doktorn, — pengarna gå ändå.

— Lädda mej — kinkade barnet plötsligt och vände mot sin fader en ängslig, feberaktig blick.

Han lade henne ned, och orörlig, alltjämt tåligt smackande, låg hon och stirrade i taket.

— Kom genast, Tora. — du vill väl låta flickan dö, hvad?

Det blef ett häftigt buller, ett kastande af tallrikar och pannor, springande genom rum, och blossande, med en värld af trätgirigt trots i sitt magra ansikte, stod fru Göthe där.

Hon höjde handen — han stod upprätt med glänsande ögon — hårdt, hotfullt, utan att vika sågo de på hvarandra.

— Låt bli att skrämma mig, sade hon, tänderna skallrade mot hvarandra.

— Jag bryr mig inte om *dig*; sade han brutalt — nu går jag efter doktorn, om det så kostar allt hvad jag förtjänar i detta lifvet. Det gör det för resten inte, men vi äro så fulla af girighet och uselhet, att hin håle väl tar oss — och flickan med.

Hon utstötte ett skri bakom de hopprässade läpparna och värjde sig med handen mot hans förskräckliga ord.

— Gå — gå då — hvarför går du inte, jag kan inte tåla höra eller se dig.

Med en suck, djup som olyckan, försvann han.

Lilla flicka! oskyldig, ljuf låg du på den röda filten och tittade utan att förändra en min med dina grå, forskande ögon upp mot taket. Och när din moder kom fram, försökte du le, ett litet matt, igenkännande leende.

Fru Göthe lyfte upp sitt barn, bar det ut på verandan och satte sig i hängmattan.

Solen stod bakom huset, och försiktigt kröp folk ut på sina trappor i eftermiddagens rödaktiga luft. Plötsligt strök en bris förbi, ett af dessa snabba, flyktiga omslag, som komma i solnedgången på heta dagar. Fläkten kändes som is, fru Göthe ryste och vek sin kjol öfver flickans små bara lemmar.

Hennes hufvud var tomt, fullständigt tomt. Där funnos hvarken blod eller tankar eller förmåga att ordna dem, om där funnos några. Hon hade en slö förnimmelse af de ord, som nyss växlats, men hon skrattade däråt. Det var ju ingenting, rakt ingenting, en mara, en dröm — där de tvingades att tala rätt ut det första galna, som rann upp i deras öfverhettade, utpinade hjärnor. Samlif, plikter, kärlek, hem — allt susade som tomma begrepp förbi hennes medvetande. Ingenting fanns utom det tvärsäkra nuet, som man icke kunde komma ifrån, ingenting annat än att värja sig, värja sig — för ett hotande spöke i en mörknande luft, liksom sloge öfver ens hufvud vingar af tusen gamar, fruktansvärdt sänkande sig ned — skymmande allt. Hon kunde hvarken älska, hata, banna, tro eller hoppas — hon kunde blott sitta och vänta. Att det skulle komma detta, som ingen visste hvad det var, men som samlat sig månad efter månad, vecka efter vecka, dag efter dag och nu timme efter timme. Åh, att tänka på alla de saker, som sagts dem emellan! Om man ock skrattade och försonades efteråt, så blefvo orden för hvarje gång vildare, lössläpptare, tvångslösare. Man spelade på strängen till det yttersta, pröfvande om den höll. En hemsk lek, en grinande sport med djup gråt inunder. En lynnesstämning, mörk som natten, där hvitt blef svart och svart blef hvitt och där alla dämoner fingo vingar. Men innerst satt ens egentliga jag, maktlöst, dumt, lojt, bundet. När hade det börjat, hvarför hade det börjat, och hur skulle det sluta? — —

Barnet for upp, öppnade ögonen stort i förfäran och skrek — ett gällt, jämnstarkt skrik.

— Tyst, tyst, barnet — Gud — hvad är det? — — Modern halft reste sig och blickade efter hjälp. På afstånd betraktade henne grannarna utan att röra sig, förmodligen sågo de ingenting särskildt uti, att hennes barn skrek. Någon förtrolig bekantskap hade hon aldrig gjort, kort hade hon behandlat dem. Därför kom ingen fram och hälsade på henne, så att hon osökt kunde peka på sitt barn och fråga om råd. Äfven nu kväfde hon sin röst, hon ville icke tillkalla någon.

— Gud, o Gud, hon är sjuk!

Ja visst — det var ju just hvad hon var, han hade sagt det hela dagen och hon — — —

Kom ingen?

Hon kastade skygga blickar omkring, förtviflade tyckte hon själf, betydelselösa funno de, som med

händerna i kors pratade därborta.

Barnet skrek och skrek, så kastade det sig tillbaka och försökte somna. Åh, hon såg, hur energiskt hennes barn försökte somna, hur pupillerna hvälfde sig uppåt och ögonlocken långsamt föllo ned.

Nej — ett nytt skrik — de små iskalla händerna famlade på moderns klädning.

Nu visste hon, att det var kommet, som hon frammanat genom sitt mörka sinne. Dödsångest sammansnörde hennes hjärta. Hon ville ropa, slita i sitt hår, suga fast sina läppar vid barnets fylliga, ljufva ansikte, trycka det vildt till sitt bröst. Men bunden af en sällsam förtrollning satt hon stel och styf. För sent att med mildhet och själföfvervinnelse blidka de onda makterna, skingra dem som en pinsam dröm försvinner för dagens sol!

Dock ville hon försöka att muta denna kraft, som hon kände var öfver henne. Hon ville blifva så stilla, så blid och blott bedja, ropa.

Men hon kunde icke känna lefvande ens i denna stund af dödlig ångest. Därtill hade hon för länge dvalts i mörker. Hon bad spasmodiskt: Gud, rädda mitt barn, rädda det, rädda det, hör du, o Gud — men det var retligt, utan vingar, utan enfald, utan tro — — —

Hastigt föll skymningen, söderns djupa skymning, som har blott ett steg till natt.

Fru Göthe gick in, satte sig på närmaste stol och lade barnet öfver sitt knä. Så satt hon, tills mannen kom med läkaren. Lampan tändes, eld gjordes upp, och doktorn lugnade henne.

Hon talade osammanhängande: Flickan har mått illa några dagar — vi tänkte jämt skicka efter doktorn, men jag visste — jag förstod inte — jag trodde det var hettan.

Visste, trodde, hettan — hvilket hånande eko det gaf i själen!

— Naturligtvis, ni gjorde allt i bästa mening, fru Göthe, men jag är ledsen, att jag icke kommit förr.

Hvarje minut vecklade ut allt klarare en värklighet, som hon ännu icke fattade och erkände.

— Skall ingenting göras? ropade hon otåligt.

— Ingenting — gif henne så mycket vatten hon vill hafva, vagga henne på edra armar, gör henne tillfreds ...

Vid det gula, matta ljuset suto de timme efter timme utan att röra sig. Allt drömlikare, allt overkligare blef tillvaron, ju närmare den stora värkligheten kom.

De talade icke, sögo blott med sina förtviflade blickar in den älskade.

Nu låg det lilla hufvudet stilla, andedragen kommo tungt, kroppen ryckte till, och på en gång öppnade sig ögonen, vidgades, förvandlades. Åh, hur stora, djupa — en blick, som skådade intet och dock var full af gudomlig skönhet. Så kommo rosslingar.

Då jämrade de sig högt, då talade de smärtans och kvalens brutna ord.

Fadern sjönk ned, borrade sitt ansikte i den lilla klädningen och snyftade tungt.

— Gud vet hur dyrbar du var mig — Gud gifve jag finge följa dig ...

Men i moderns hjärna fanns icke mer någon tanke. Ögonblick som dessa lågo utom hennes erfarenhet, de voro vågor, som buro henne mot det gränslösa, mot det hon alls icke kunde mäta, allt efter som den ena

länken efter den andra knöt sig till en obekant kedja.

Och när de båda till sist lutade sig öfver det hvita, afsmalnade ansiktet, och skummet bubblade ut ur de blå läpparna och dödssucken drogs — då erfor hon något liknande det hon känt, när barnets kind första gången hvilade mot hennes barm, något alldeles nytt, något hemlighetsfullt, som hon var ensam om i hela världen. Hon kände, att det var en del af henne själf, som nu företog den sällsamma flykten mot det evigt obekanta, och en djup vördnad för barnets hvita renhet och seende öga, en namnlös längtan efter denna renhet torkade för en sekund hvarje tår ...

Hon flydde uppför trappan från alla dem, som där nere styrde och ställde med den lilla. Här var hon ensam — här var tyst. Här stod korgvagnen med en liten röd, nött känga fastklämd i bottnen och den lilla sängen, där ett par glada ögon i morse under indiantjut af morgonkryhet och hjärtefröjd kikat mellan spjälorna, medan en mjuk liten kropp sökte krångla sig öfver räcket för att väcka mamma, som beständigt ville sofva.

Här förstod hon det — förstod! Och den tröstlösa smärtan, den frätande längtan efter denna lilla mjuka kropp, efter dessa glada ögon, efter små silfverskratt, små fasoner, små tankar den dödande bitterheten öfver hopp som krossats, planer som gäckats, lifsmål som svikit — allt strömmade ut. Tills själfanklagelsen dök upp, gråten stockades och ångesten dref henne bort från sorgens balsam, bort från ensamhetens friluft ned igen, där *hon* var. Hjärtat hungrade — än ägde hon lyckan att betrakta de dyra dragen.

Mot de deltagande kvinnor, som vid sorgebudskapet skyndat in för att bevara hennes barn från förruttnelse, var hon kall och oresonlig. Hon tog emot deras hjälp som en själffallen sak, för henne voro de af mindre betydelse än bladen på locusträdet därute. Och de väntade ingen tack, dessa hustrur och mödrar med de fasta, skarpa blickarna, de arbetsmärkta händerna. Kanske erforo de ett svagt förakt för den omplanterade blomma, hvilkens sunda förnuft de icke gåfvo stort för.

— Bed dem gå sin väg — *kan* jag icke få vara ensam, kvidde hon trött.

Slutligen gingo de alla. Det var natt, luckorna stodo tillskrufvade, Arne Göthe låste ytterdörren och vände sig om med lampan i hand.

— Ja, nu äro vi ensamma, Tora, ensamma.

Tung var gråten i det tomma, dödstysta huset. Stilla och hvit låg hon med is om sig under lakanet — deras enda lilla skatt. Ännu ljöd hennes röst från hvarje vrå.

— Åh, Arne, förstod du att hon skulle dö — säg? Det är så tomt och slappt i mitt hufvud — blott några timmar sedan —

— Jag var som förlamad, sade han brutet och mildt. Nu förstår jag, hur länge jag anat det.

— Åh, jag klagade — jag var en furie — jag — — mitt hjärta brister, gif mig mitt barn, mitt barn.

I tröstlös längtan for hon omkring med gestalten böjd, med händerna utsträckta, och hennes make gick efter och sökte lugna henne i sin famn.

Ack, deras kärlek till hvarandra syntes dem som en vissnad gubbes kyliga smekning. Barnet var allt, barnet var deras hjärtas kärlek.

* * *

Det är vår i Förenta staternas Öster. Ännu i går var det vinter, och om några dagar blir det sommar. Våren föds färdig i en enda jätteprocess. Ett ljus, en grönska, ett öfverflöd, som värkar på mänskligheten likt

elektriska slag. Lätta, skära lufttoner, idel mjuka konturer, och oändligt högt på ett blått hvalf sitter den matt gyllene solen. Med ens slå de ut dessa cypresser, ekar, akacier, popplar, valnöts- och kastanjeträd, deras yppiga kronor hvälfva sig öfver vägen och bilda alléer med trolsk dager. Allt är starkt, ymnigt, stort och vidt. Majsfält i brodd löpa från byns utkant uppåt höjden till kyrkogårdsmuren, där vildapeln vakar öfver en liten graf. Upprätt och oberoende ser den ut afsides från de andra igenvuxna kullarna med mosslupna kors. Högt, oansadt gräs täcker hela dödsgården, och i midten står en gammal kväkarkyrka — ett grått, fult stenhus med lutande pelare och som skiltvakter två platta grafstenar. Här hålla kringvandrande kolportörer stundom väckelsemöten, annars höres blott susningen från alla träd, kring hvilka slingrar sig giftig murgröna.

Men det bästa är utsikten, som har hafvets vidd. Från den låga stenmuren te sig fält och vägar och skyhöga träd och villagårdar och byar som grofhuggna, skarpkantade föremål ur en leksaksask.

Här sitter ofta Tora Göthe uppflugen och sörjer och tänker och gråter — men numera glömmer hon ofta tårarna för tankar.

Mellan makarna har blifvit så tyst och varsamt och stilla. Den ohyggliga disharmonien har upplöst sig, skrällen af den sista afgörande åskknallen skakar ännu deras sinnen, det som passerat före barnets död är en dröm, de fatta icke hur de kunnat lefva mörka och hatfulla, när de ägde den ljufva varelsen, som var helt deras. Men de fingo sin läxa, och nu äro de nästan öfverdrifvet aktsamma, de känna sig vandra under ett Damoklessvärd, och att böja sina hufvud blir för dem en vana.

Det faller sig nu heller icke svårt, allt går jämnt som på trissor, både kropp och själ kunna hvila.

Arne, som förr behöfde skaffa sig extra göromål, sköter nu endast sin regelbundna befattning som bokhållare i en kortvaruaffär och kommer hem till middagen klockan 6, hvarefter han har god tid att läsa tidningar och sätta nya spjälor och gångjärn på det lilla huset, medan han makligt röker sin pipa och talar med lugn och reda utan beständigt nervretande afbrott. Han har börjat fetma, och hans väsen är resigneradt.

För Tora blef förändringen ännu större. Hon fick plötsligt en massa tid öfver, ingen jagade henne, ingen fordrade något, hon kunde komma och gå och låta och göra, allt under samma ovana tystnad. Att sköta huset var en småsak, hon hade lärt att arbeta, och hennes kropp tarfvade så pass rörelse. Nu ägde hon fullt upp af tid att kläda sig omsorgsfullt, fara in till staden, handla och besöka offentliga föreläsningar. Eller ock kunde hon få krypa in i den stora länstolen, inandas gårdsplanens kaprifolie- och rosendoft och försjunka i läsning. Timme efter timme samma tysta ostördhet. Starka kommo tankarna, orden värkade tändande, nya hugskott blixtrade genom hjärnan. Hur länge sedan hon erfor dessa intryck! En gång hade hon drömt sig ett helt annat lif, hon var begåfvad i många riktningar, och hennes flickvänner hade alltid spått, att hon en dag som skådespelerska eller författarinna skulle öfverraska världen. Men giftermålet och Arnes Amerikavurm afbröt alltsammans.

Nog visste hon, att i den nya världen tillfällen funnos till andlig utveckling. Dock hade detta från första stunden varit henne likgiltigt liksom hela detta bistra land, detta hårdfordrande folk. Hon vore ju en främling, en utstött, och måste döda alla gamla förhoppningar. Men hur hade detta väl invärkat på henne?

Strax efter dödsfallet — ack hvad hon då varit på sin vakt mot de små bekväma vanor, som ville smyga sig in i deras lif. Sådana voro ju brott mot den lillas minne, och i sin samvetsångest blef hon en formlig asket. Hon kunde törsta i timtal, under det hon manade fram sin dotters torra, smackande läppar, och hur sjuk hon än blefve, skulle hon aldrig, aldrig tillkalla läkare ...

Den tiden stodo ännu deras skälfvande hjärtan öppna, de lefde blott till hälften på jorden, om andevärlden talade de och i dess luft dvaldes de hälst. Med tårskymda blickar påminde de hvarandra om underbara

fenomen i samband med barnets död.

... Där var kvittenträdet vid hönshuset ... Midt under blomningen hade det vissnat och så plötsligt dagen före hennes död skjutit nya skott och knoppande löf — nog var det sällsamt. I dödsminuten stannade med ett enda surr klockan på hyllan ...

Flera dagar i förväg omringades huset af svarta kattor, som med gula, onda ögon suto på grindstolpar och trappsteg och jagades undan från fönsterkarmen. Men på gården svärmade hvita och endast hvita fjärilar, och hvita fjärilar följde dem upp på kyrkogården — i synnerhet en — en stor fladdrande — — ack, kunde det vara *hon* — eller blott ett budskap?

Men underligast var detta: Arne mindes det nog?

Midt på solklara dagen då hon satt med barnet i hängmattan, sköt en otäck jättestor flädermus från taket direkt ned på dem — skrikande flydde hon, och Arne gick ut och letade och undersökte, men icke fanns där någon flädermus! Hon var lika säker på sin sak, som att hon lefde. — Kunde det vara en syn då — ett förebud? —

Hon bäfvade för att vänja sig vid sorgen, att icke kunna hålla den frisk. Men när hon värkligen började vänja sig, blef icke allt, som hon trott, en torr öken. När det mystiska mer och mer vek i fjärran, när hon icke längre kände sitt barns andedräkt som en fysisk värklighet, icke förnam dess närvaro på detta påtagliga sätt, som nästan öfvertygat henne om spiritismens sanning, då spunnos mellan henne och den förändrade tillvaron nya rottrådar. Och hon fann, att Arne undergått samma förvandling.

— Tora, sade han en afton, då de hvilade fredligt och bekvämt, båda läsande i hänglampans sken — tror du ändå icke att allt var till det bästa? — — Ingen kan sörja som vi sörja, ingen har haft ett sådant barn — hans ögon fylldes af tårar — men tänk dig hur det blifvit! Aldrig hade du stått ut, det var onaturligt att försaka så där, du behöfde också lefva för din egen del, stackars hustru, i det här landet är det minsann allt man kan göra att hålla ihop ändå.

Tora sänkte hufvudet. Detta stack hennes modershjärta.

— Elsa hade väl blifvit äldre, sade hon stramt.

— Ja, men dina bästa år hade gått, nej, försynen ser nog hvad bäst är, — — fast det naturligtvis käns smärtsamt.

Hvad hon hatade dessa ord och dock uttryckte de hennes hemliga tankar. Höll icke en ny frisk personlighet på att växa upp inom henne? Var det ej med en egendomlig känsla af hopp och naturlig jämvikt hon redan började se sig om i en värld, hvarifrån hon sedan den lillas födelse varit utstött? *Då* slocknade ju hvarje möjlighet att lefva ett eget lif och att komma i en annan omgifning än oförstående arbetare, hvilkas intressen hon måste dela, eller ock stå ensam. Hon hade valt det senare — men hvilket lif var det väl!

Dessa förnimmelser genomströmmade henne i dag, där hon satt på muren i vårens unga glans, som brakte ökad kraft till hennes tankar. Allt det som födts af vinterns läsning och mognat i skuggan af en äkta lifsvärklighet bröt nu fram. Frigjorda flaxade ingifvelsens fåglar, bredde sig djärft ut, vågade leka i sorglöst öfvermod, och hämtade bärkraft från ett allt fastare beslut: hon ville samla sig om en uppgift, blifva något för sig själf. Hon vore icke en af dem, som kunna fylla hjärnan ensamt med idéer, utarbetade af andra. Bestämdt ägde hon skaparkraft, hvar kom den annars ifrån denna feberaktiga oro, denna otåliga lust, som brände i blodet?

Hon glömde att taga afsked af den lilla grafven och jublande i solljuset, som dansade öfver marken,

skyndade hon längs renarna hemåt.

Kvällen därpå berättade Arne en nyhet. Chefen för affären hade talat vid honom om Tora och sagt, att hans hustru önskade få henne med i en kvinnoklubb, hon bildat. Troligen emedan Tora var svenska, ty fru Smith vore mycket intresserad af utländingar.

Tora tog genast detta som en vink. Hvem visste hvad det kunde ge uppslag till! Hon hade hunnit långt i sina fantasier, då någon tid därefter ett kort kom med inbjudan till sammanträde följande dag. Ganska försagd for hon in till det eleganta hotellet, där hon hissades upp i fjärde våningen och mottogs af en betjänt samt visades till ett tyst, mattbelagdt rum, fyldt af blomdoft Några damer suto i cirkel i bekväma fåtöljer, och ordföranden reste sig genast.

— Fru Göthe? sade hon leende. Tack för att ni kom. Hvad ämnar ni tala till oss om i dag?

Tora blef het.

— Ånej — jag kan inte tala, stammade hon häpen.

— Jaså, ja hur ni vill.

Det var en sällskapsklubb, och dess uppgift syntes vara mycket anspråkslös. Damerna kommo i promenaddräkter, med små paket om handleden, direkt från sina uppköp. I stället för att göra visiter samlades de här, och för att undvika meningslöst prat koncentrerade de sig om ett gifvet ämne. Men Tora hörde strax, att de voro förträffliga talare, alla dessa amerikanska societetsdamer, hvaraf icke en enda tycktes tillhöra offentligheten. Hon förvånade sig öfver den spirituela tonen, den snabba uppfattningen, talets sammanträngda form och skalf af begär att vara med, ehuru hon var klok nog att ej öppna munnen. Vid afskedet sade fru Smith:

— Nästa gång talar ni nog till oss om ert land? Läs en essay, hvad som hälst, ehuru vi ogärna begagna papper.

Det hela var så naturligt och enkelt, ingen frågade hvem hon var, i denna krets kunde hon komma och gå, det bästa hon gåfve skulle icke vara för mycket och skulle förstås.

Icke på många år hade hon känt lifvet så spännande, som då hon skyndade hem genom de larmande gatorna. Det stormade i hennes själ.

Syntes det icke tydligt, att hon var ämnad till något? Nu finge hon pröfva, hvad hon dugde till. Och hvem vet — om ett år eller par skulle hon kanske vara med i den stora kampen — som talare eller skriftställare — förtjäna penningar — höja deras lif — blifva omtalad! Ärelystnaden slog sina klor i henne.

— Lilla flicka — barnet — behöfde *du* gå bort för att din mamma skulle få lefva, tänkte hon känsligt. Men det var den känslighet, som flödar öfver, när hjärtat är lyckligt.

Efter några veckor af en orolig, egendomlig tillvaro, än segerviss, än djupt misströstande, hade hon färdigt ett opus och for darrande in.

Den lilla skildringen från hemlandet gjorde lycka. Ämnets ovanlighet, den pikanta främmande doften bidrogo därtill. Men damerna voro älskvärda, och Tora kände, att deras aktning stigit. Fru Smith tog henne afsides och yttrade förtroligt:

— Fru Göthe, till hösten ämna vi ha en större fäst med musik och där vill jag att *ni* skall tala om ert land. Ni kommer att ha nytta däraf — — Ni förlåter mig ju, men jag känner edra förhållanden, och ung som ni ännu

är — utan barn — kan ni slå igenom, blott ni blir känd. Gör därför ert bästa.

Var världen verkligen så ljus? Hennes flicktids sorglösa tro på egen kraft och en utvald bestämmelse återvände. Kroppen blef frisk och fyllig, nätterna kommo med ljuflig sömn, dagarna med friskt arbete.

På dödsdagen gräto makarna vid grafven, och för en stund kände Tora hela den första smärtan.

Men solen gick ned, den gick åter upp öfver andra dagar, och för hvar och en vek minnet ett fjät längre bort.

* * *

Hvad hösten i Longwood var praktfull! Dungarnas jätteträd lyste rubinröda, eldröda, gulröda, och marken var sållad af kastanjer och valnötter. Prunkande rosor glödde ännu i indiansommarens varma sol, de sträckte sig upp mot fönsterkarmen, där Tora Göthe lade sista handen vid sitt arbete. Hur tankarna vuxit under dessa månader, hur mycket af det bästa hon ägde hade hon ej sökt samla i teckningen af sitt lands kvinnor och deras sträfvan i ljuset af nya tider och nya tankar. Hon var själf nöjd med resultatet, och Arne förklarade det hela styft.

Hon hade knappt lefvat för något annat och icke lagt märke till, att hon blifvit blekare och tunnare. Men nu kände hon ett plötsligt starkt illamående, och då hon böjde sig ned mot bordet, bröt kallsvetten fram. Var hon sjuk?

— Det är alla dessa förbaskade höstlöf — du har rört dem och kanske blifvit förgiftad, sade Arne på kvällen.

— I öfvermorgon är ju den stora dagen, klagade hon — tänk, *om* jag blir sjuk!

Dagen därpå var hon dock bättre. Både Arne och hon lefde nu blott i drömmarna om hennes framtid. Hon hade lärt sitt tal utantill, och mellan pannor och fat var det ett ständigt deklamerande.

Men när Arne en stund innan den viktiga affärden kom hem, fann han spiseln slocknad och sin hustru liggande på sängen i stället för iklädd full paryr, hvarvid han genast sprang efter doktorn.

— Nej, nej — nej. — Jag vill inte!

Det var ett vildt rop, ett rop af otämdt missnöje, nästan af raseri, och som upplöstes i en tåreflod.

Bredvid stod hennes man, där läkaren nyss stått. Hans ögon sågo förvirrade på rummets föremål, som hade han upptäckt något nytt, förvånande vid dem alla. Han försökte taga hennes hufvud, men hon drog sig otåligt undan och grät med ansiktet i kudden.

— Är du så ledsen, Tora? vädjade han slutligen med en skuldmedveten blick till henne.

— Ledsen! upprepade hon ovänligt. Det blef tyst.

— Hå hå — suckade Arne Göthe och såg gammal och trött ut — så länge varade fröjden! Skall det gamla lifvet börja nu —?

Då kom hon ihåg sin förfärliga läxa — Damoklesvärdet, som hängde där färdigt att slå till, om hon trotsigt reste sitt hufvud.

Hon lyfte ansiktet från kudden och klagade:

— Nej, jag har naturligtvis icke rätt till något — tror du det är lätt att säga farväl till allt, som är värdt att lefva för —

Hon tillade i bittrare ton:

— Men låt gå — hvad är ett förloradt lif mer eller mindre?

Arne såg sorgset på henne.

— Stackare! sade han blott.

* * *

— *Ett barn!*

När hon följande morgon, öppnade ögonen, slöt hon dem strax åter. Allt var ju förändradt — hela världen sig olik. Förgäfves hade hon lefvat detta år — fanns någon mening i lifvet? Lekte ej omständigheterna med männniskan som katten med råttan?

Trögt steg hon upp och förrättade liknöjdt sina sysslor. Därpå skref hon till fru Smith ett ursäktande bref i stel ton — som ett afsked. Hon kände sig tafatt, när hon hopsatte de få raderna, i andanom bar hon redan en barnpigas skepnad, en utsläpad, själsfattig arbetarhustrus, bunden vid prosan, tyngd af förnedrande ekonomiska bekymmer, jämlike med alla dessa tarfliga grannar, hvilka hon behandlat som idel luft.

Ett barn förändrade ju hela tillvaron i nya världen.

Längre fram på dagen, då hon skulle hämta något på vinden, fick hon syn på kistan med lilla Elsas kläder. En underlig nyfikenhet grep henne, och hon knäböjde och öppnade locket — på upptäcktsfärd.

Öfver ett år sedan hon rörde vid dessa små halfnötta plagg! Första tiden kunde hon icke, sedan sade hon sig förnuftigt, att detta upprifvande af gamla sår var till ingen nytta.

Varligt vecklade hon upp små bylten och skynken — där låg den hvita söndagsklädningen — spetsen var afrifven vid halsen — den feta, rörliga, lilla halsen!

Och det otåliga hufvudet, de stora ögonen, som iakttogo och spejade, hela den upprätta hållningen — en liten kvinna i smått — alltid lyssnande, girig på tillvaron ...

Här en ljusröd hvardagskolt — en liten en med korta ärmar, solkad en smul — och doften, doften, den fanns där ännu — en svag lukt af barnkropp och rosenblad — eller kanske anade hon det blott!

Och leendet — leendet, det förtjusande, strålande leendet med lockande löften och gåtfulla glimtar i gråblå pupiller! Som kunde komma plötsligt likt ett fall af många stjärnor i skum natt.

Gud — o Gud. — Hon höll klädningen upp mot ljuset, och långsamt fylldes den af kött och blod, af mjuka, runda lemmar, af verkliga små feta armar och händer, som kramade och klappade och sleto och trummade ... Därunder rörde sig fasta, käcka fötter, och öfver log ett ansikte med tusen små miner eller föll tills mungiporna af plötslig sorg hängde ned på hakan. — —

Länge hade hon sutit och stirrat på det dammiga vindsfönstret. Hvad drog igenom hennes själ? Endast den vet, som pejlat det hemlighetsfulla djupet af tvännes lif i ett. En ljuf, fast förnimmelse, en stark lifskänsla, en vaknande, svindlande ömhet.

En ny kärlek med det nya barnet! Förvandlingen försiggick utan hennes direkta medvetande. Det, som nyss synts henne vara lifvets största värde, upplöstes och dunstade glanslöst bort. Nya melodier öfverröstade de gamla, sakta söndersletos trådarna, som spunnits mellan henne och den yttre kraftsjudande världen, och nya fina band växte ut och omslöto hennes väsen, slingrade sig kring hennes innersta jag, som var något annat

än hennes tänkande, viljande, arbetande jag.

Stilla, ömt och leende kysste hon de små plaggen. Med samma förströdda leende på läpparne och i ögonen gick hon ned, och nu kommo nya tankar, lätta, bärande tankar.

— Jag skall åter få ett barn, ett barn!

Hur förunderligt fort hon kunde glömma sitt gamla jag för det förnyade jag, hon nu bar inom sig. I hennes hjärna fick det plötsligt lif detta unga väsen, det fick hjärta, hjärna, ögon och öron. Hon började känna detta nya jags känslor och tänka dess tankar.

Hon tog i en sak men släppte den åter, hon gick så drömmande omkring i det lilla huset, att hon slutligen brast i skratt och sprang ut på trappan och satte sig med händerna i kors utan att låtsa någon värksamhet.

En liten svart negerunge kom ensam vaggande, rullande på sina korta ben byvägen fram. Hon fick med ens intresse för hans lilla kropp, så flögo tankarna in i villorna rundt om — till alla dessa hundra små kroppar och själar. Hon studsade vid tanken på att de voro af samma nation som hennes eget ofödda barn — de skulle växa upp under samma himmel, under samma förhållanden, till samma språk och smak och vanor. De skulle få den säregna likhet i kynne, som förenar olika barn af samma folk. De skulle få mer gemensamt än *hon* af födelsen hade med detta barn. Hon erfor nästan svartsjuka — denna lilla amerikan, som var hennes barn, skulle kanske bättre förstå dem än henne! Ett var visst: det skulle bättre förstå denna by, detta folk, detta lif, än *hon* hade gjort. — —

Gud — det var ju barnets by, barnets folk, barnets tillkommande lif!

Hon såg sig om med en förvirrad känsla. Måste det då icke vara *hennes* ock? I barnet skulle ju hennes lif nu och alltid gå upp — kunde det så göra utan att äfven gå upp i det barnets var?

Hastigt jagade bilderna för hennes syn — — det växte, detta barn, det kom bort från denna vrå, ut i världen — — hvilken värld? Jo en, där hon var främling, en stor, stark, fordrande och gifvande värld, som skulle fylla hennes barns lif. Åter kände hon samma afund. Nej, ville först känna denna värld, *hon* ville förstå, *hon* ville äga — annars glede barnet ifrån henne.

Nu blef allt mer medvetet, fick form och värklighet.

Hvarför skulle allt vara slut för henne? Betydde det egentligen något, om hon eller barnet kom fram? Var det icke hon själf, hennes eget väsen som lefde upp i barnet? Och hur långt kunde icke detta barn hinna?! Fanns det en gräns för möjligheten? Åh det var jublande detta: att hon skulle *fortsättas* — kanske nå högre än hon själf någonsin kunnat hinna — —

Men så måste hon vakta på detta nya jag — hon måste sätta *sin* prägel på detta barn. Hon måste börja att lefva med och för sitt barn redan nu, då dess lilla hjärna och hjärta blefvo till så nära hennes eget hjärta. Dess slag måste genombäfva hennes barn!

Hon måste älska, förstå och lefva i denna värld, som skulle blifva barnets värld — lefva med sina bästa krafter. —

Då Arne i afton öppnade grinden, stod hans hustru stilla leende på verandan. Tveksamt och mörkt blickade han på henne, ty hans tankar hade hela dagen gått i motsatt riktning till hennes och slutat i idel åskmoln och dimmor.

På bordet stodo läckerheter och en flaska vin.

— Hvad i all — — mumlade han.

— Min flickas skål — min nya flickas! ropade hon och föll honom nervöst gråtande om halsen.

Han var icke säker på henne — höll henne på armslängd från sig och sade:

— Är du inte ledsen mera?

— Nej — jag är glad — hon blinkade genom tårarna.

— Men hur skall det gå?

— Det skall gå bra.

Han kände sig som en syndare, där han med vargaptit åt af sina favoriträtter och drack sitt Kalifornia-sherry.

— Gud gifve jag kunde fördubbla mig, suckade han sentimentalt.

Hon skrattade.

— Hör Arne —jag ämnar gå till fru Smith och bedja henne skaffa in uppsatsen någonstädes — —

— Du?! Nu?!

— Jag ämnar gå på som en galning, skrifva, läsa — lefva med — kanske bli föreläsare — —

— Lönar det sig? Du får ju så snart afbryta.

— Ja jag tror det lönar sig — det är en dag efter i morgon — efter tio år —

— Men, sade han medlidsamt tvekande — du är icke längre ung då, och det gör allt här i landet, där man tror så blindt på ungdomen och dess gärning ...

Hon satt med armbågarna på bordet och hufvudet stödt mot de knäppta händerna och stirrade med ett hemlighetsfullt leende ut i mörkret, som genomskars af ljusflugornas eldstrimmor.

— Kanske är jag om tjugo år yngre än jag är nu, sade hon långsamt.

Naturligtvis förstod han henne ej, men han gladdes åt hennes ljusa stämning.

Ur tvännes lif.

En främling med rocken på armen och halmhatten på nacken gick långsamt den smala brädtrottoaren fram. Han letade tveksamt efter det rätta huset i den långa räckan af bostäder, alla hvarandra lika som bär. Värmen pinade honom, och gamla och nya tankar pinade honom. Han väntade att få se något, som kunde antyda, hvar han borde gå in utan att direkt behöfva fråga. Kanske uppsköt han det icke ogärna.

Men förgäfves. De tretton små husen innanför staketen lågo öde och tillslutna i Illinois’ brännande middagssol. Alla fönsterluckor voro förskjutna, och äppelträdet i gräset nedanför hvarje frontdörr sträckte melankoliskt ut sina grenar. Då måste han fråga en karl, som kom gående från järnbruket ute på prärien:

— Ursäkta, hvar bor missis Fredman? Karlen mätte honom från hatten till skoklacken och svarade litet försmädligt:

— I fjärde huset från ändan där, men det hörs inte, om ni knackar, det är middag nu — det är bäst ni går bakvägen.

Han gjorde en rörelse med handen för att visa rundt hörnet och såg efter främlingen.

— En svensk — det vågar jag hufvu't på, tänkte han, jo di har det bra, di latoxarna därhemma.

På baksidan af husen rådde bråda lifvet. Halfhöga plank skilde de trånga gårdarna från hvarandra, och dörrarna till bislagen stodo öppna. Slammer af pannor, tallrikar och gafflar, basröster och kvinnodiskanter, barngråt och hyssningar — allt trängde ut på prärien, som glödde flack och enformig med buskar här och där och afbruten endast af brädgångar mellan tarfliga trävillor samt längre bort af en slingrande orm af järnvägsskenor.

Vid husväggarna stodo halfnakna karlar och gnodde in öfverkroppen med tvållödder.

Innanför fjärde planket såg han en kvinna stå vid gårdspumpen och skölja kläder, medan hon då och då talade inåt.

— Nils — hör du? Tag dig i skåpet — på öfversta hyllan (plask af det urvridna vattnet) — ett stycke paj jag gömt — — Do'nt you see? (plask, plask) — Goodness att jag inte fick slut på det här eländet i morse.

Rösten var åtminstone densamma — med sång uti sig! Herre Gud, den hade klingat på soaréer och vid badorter och gjort furore — var icke allt detta som en dröm?

— — — Missis Anna Fredman fick se en elegant herre förlägen stå och tumma på grinden. Hon kände ögonblickligen igen honom, han var densamme som för 10 år sedan, ljuslett, fetlagd, frisk och rödkindad.

— Herr Almroth — hvad i all världen, ropade hon och sprang fram. Hon svalde därvid en obehaglig känsla, som steg upp i halsen. De togo hvarandra i hand, och Anna visste icke, hvad hon skulle säga eller hur hon skulle taga situationen — som ett öfverdådigt skämt, sentimentalt eller allvarligt och litet lidande. Egentligen var allt så besynnerligt bakvändt, hon kände ingen glädje, och hon visste icke, hur hon skulle kunna anslå en naturlig ton.

— Nej, men det är lustigt, därhemma stå ni då precis som i tunna, åldras aldrig, voro hennes första ord, och hon stod ännu med hans hand i sin i hast aftorkade, emedan hon icke var säker på, hvad hon borde göra härnäst.

Han ville knapt se på henne, så förändrad hade hon blifvit. Mager intill oigenkänlighet, håret vårdslöst uppfäst, klädd i en skrynklig bomullsklädning utan brosch och ansiktet skinande af fukt och värme.

— Gå nu rundt om, så springer jag och öppnar frontdörren — här får ni visst inte passera, hindrade hon bullersamt, — det här är yankee det, här hjälper man sig själf, förstår ni.

Det var ett tydligt bemödande att taga saken ledigt. Ah bah — hur lefde icke artisterna i Paris t. ex. — på sina atelierer — åto med omaka gafflar på gråpapper ibland! Sådant här måtte väl *han* förstå ...

— Åh för all del, protesterade han stelt. Stel ville han minst af allt vara, men han blef det. Han tänkte aldrig ett ögonblick på att sammanställa detta förhållande, som var rama allvaret, med det fria kamratlifvet i Paris, som ju egentligen blott var lek, konstnärer emellan. En värld låg mellan henne och honom, och den var svårare att öfverhoppa i verkligheten än förut i tanken.

Hon sprang röd och nervös in i köket.

— Nils, rusa upstairs tvärt och sätt rock på dig — hygga till dig så godt du kan och kom *bara* ned, hör du — Almroth är här, målaren, kära du — som jag ser ut — och så lämna hela tvätten — usch.

Hon ryckte ett renstärkt förkläde från väggen, och knöt på sig. Nils, som satt vid bordet i all sköns ro i skjortärmarna utan krage, hviskade:

— Jag är inte hemma — hvad fan ska' det tjäna till? och kilade med tysta steg upp i sängkammaren.

Hans hustru slog hastigt upp fönsterluckorna i bästa rummet, hvarvid solen gassade in, och öppnade dörren till yttertrappan.

— Var så god, herr Almroth, och stig in i det här palatset!

* * *

Då Nils Fredman på åttiotalet hastigt försvann från sitt hemland och sitt atelierrum i hufvudstaden, där han målade studier, som aldrig blefvo taflor, observerades det icke så mycket, som man skulle trott. Ty han ansågs under sin studietid för en stor begåfning. Men hans utveckling hade varit egendomlig, han famlade och experimenterade, han bråkade och misslyckades, och ett faktum var: han sålde ingenting. Vid denna tid stod man inom konsten och väntade på något, som komma skulle, något nytt, starkt, ungt, något som redan lefde ute, där det var soligare och friare. Man hade varit i Paris, och man visste, att snart skulle det också vara här — när de unga väl druckit sig rusiga af det färska vinet och kommo hemstormande med hjärtat och hjärnan i glöd. I luften tonade — icke harpor — men sunda, stundom brutala sånger ur lifvet, man trodde, hvad man såg, men icke mer. Konstnären vore blott *en*, lifvet mångfaldigt. Icke hvad som upprann i hans hjärna och för hans ögonpar enbart, utan hvad alla andra ögonpar och hjärnor sågo och fattade, blef det intressanta. Konstnärens själ var en bisak, tingens själ var allt. Mer, mer, mer ville man skåda, af detaljernas mångfasonerade klossar uppbygdes groteska byggnader, som ägde lifvets brokiga färg och sammansatta stil. Det var ett lustigt arbete, folks ögon blefvo hungriga och öppna som rofdjurs ögon, man spanade och snokade, man skonade intet, allt håfvades in, intet var för litet, intet för obetydligt.

Äfven Nils for till Paris den tiden för att lära, framför allt lära sig se. Men han kom hem utan att ha lärt detta. Hans arbeten hade varit konstiga, famlande — och de fortforo att vara det, stundom djärfva, stundom matta, men aldrig med det nyas klarhet och skärpa. Hvad ville han? Det visste han nog, sade han, men han kunde icke tala om det och icke måla det heller — ännu.

Det fanns några som oaktadt allt fortforo att tro på honom, och de uppmuntrade honom att gå på, han skulle nog finna sig själf, blott tekniken blefve färdig.

Men där utifrån blefvo ropen högre, och ekot hemma ljöd allt starkare. Den ena talangen efter den andra slog ut som rosor efter juliregn, saftiga, starkt doftande, rika i medvetandet af att äga ordet till gåtan, af att veta, hvart de ville gå. Det jäste och sjöd af alstringsmod bland de unga.

Då blef Nils tystare och knarrigare, målade nervöst och prydde väggarna med halffärdiga och bizarra dukar. Någon gång i kamratlag kunde han öppna munnen och tala om helhetsverkan och poesi och konstiga färgmotsättningar, som väckte skratt. Man sade, att han var en gammalmodig drömmare, som måste rycka upp sig och krypa fram ur sitt fantastiska hörn, där himlen lyste onaturligt blå och den bleksiktiga jungfru Ideal satt med tomma ögon och knäppte tunnt på sin spruckna luta. Nej, ut i det nya, kraftiga sanningsljuset. Blefve han icke sann, så döge han aldrig till konstnär.

— Hur tusan vet ni, hvad som är sannt, sade Nils Fredman lugnt och gäckande, men i grunden bar han respekt för detta nya, som han icke älskade och icke kom någon vart med. Den tvifvelaktiga respekt man hyser för makten. Hur kunde han tro, att han var på rätta vägen? Vore den rätt, så hade någon annan gått den för länge, länge sedan. Detta var den hemliga orsaken till hans lama tvifvel.

Och så gick den fort nedåt. Han skydde sin atelier och gick och dref — och slutligen förlofvade han sig.

*Hon* var en glad, föräldralös flicka, som sjöng och dansade — allt på ett artistiskt sätt. Målarkonst förstod hon sig icke det minsta på men väl på konstnärer och konstnärslynnen. Hon hade en del excentriska idéer, och ingalunda syntes henne den glada värld, där hon gjort sig hemmastadd, så som hon skulle hafva gjort det i hvilken värld som helst, idealisk. Hon hade ett starkt, nyfiket begär efter lifvet, det som pulserar och *är* i sig självt, och som kunde omsätta intill märgen hennes oroliga krafter och möjligheter. När hon därför förälskat sig i Nils Fredmans ärliga ögon och hela ställningen var henne klar, föreslog hon:

— Vi resa till Amerika, du kan ju själf se, att du icke passar till målare, och jag är inte den, som fruktar att taga uti. Jag tycker det skall bli' stormroligt.

Så enkel föreföll henne saken. Var det något att hålla på detta att sudda och klåpa, förstöra sina bästa år på ingenting? Hvad han lärt måtte han väl kunna använda på lättare uppgifter, som gåfve dem pängar.

Den glada friheten, känslan för skönhet, idéer och sådant kunde de väl hafva kvar i alla fall. De skulle få det fästligt och lyftande som en jubelsång. Så finge han måla »emellanåt». Hvem vet — kanske komme något underbart att inträffa där i det stora okända, något som med ens gjorde honom till målare.

Nils lyssnade och hade sina tankar för sig om jubelsången. Men han kämpade sin kamp mellan hopplöshet och förtviflad målarlust, och när han var färdig därmed, reste de.

Anna upplifvad, spänd som på ett äfventyr. Nils längtande att komma från alltsammans, med sin konstnärssjäl öppen för det nya i företeelserna, och med ett visst vekt, lojt något i sin naturs lönnvrå — frigjordt och stadt i tillväxt.

Allt möjligt hade de försökt på, Nils ägde icke spår till affärssinne och oftast räddade dem Annas rappa förslagenhet. Försakat hade de, svultit litet grand och sist hade de hamnat i Chicago, där Fredman ritade dekorationsmönster till gafflar. Sedan visste man ingenting om dem i Sverige.

Sådant var under tio år deras yttre lif — kortare än halfva denna tid föreföll det i den nya världen. Värkligheten tog så helt fast i dem, att allt som i deras naturer fanns till bruk därför, allt rent urmänskligt, växte ut och blef starkt — allt som sträckte sig mot andra mål krympte samman och vissnade. De togo ock af denna värklighet hvad den hade att gifva. Anna ibland på trots, ibland af renaste lefnadslust — alltid medvetet. Hon trodde på ödet, som helt enkelt för människorna på den väg, de äro dömda att vandra. Äfven Nils böjde sig för det, som nu en gång »var», han berodde en god del på sin hustru, njöt af friheten från tvång, ty han var en osällskaplig krabat, af det regelbundna arbetets hälsa, af den bestämda aflöningen hvarje vecka. Hans vilja sjönk i en behaglig dvala, kroppen mödades, men själen hade rättighet att slumra. Att hans drömmar icke kunde realiseras, var nu en gång afgjordt, att han aldrig dugat till målare blef ett faktum.

Omöjligt skulle han kunnat afgöra, om det var smärta eller en viss lättnad han erfor öfver detta. Lediga stunder for han ut till landet och tog studier, det var hans rekreation på samma sätt, som cigarren var det.

Trots allt — bidade de. På hvad? Efter hvad? Det visste de ju icke, ja de talade icke härom, förstodo det ej ens. Men som äkta sorglösa konstnärsbarn buro de på ett beständigt hopp, stundom stärkt till en känsla af fäst, af spännande högtid — ett kittlande stämningsrus. Ett bref, en affärsmöjlighet kunde framkalla detta. Hopp, bygdt på ingenting, var egentligen grundtonen i deras själar.

Stunder af trötthet, af nakenhet, af leda, ångest ja förvirrande skrämsel — infunno sig. Hvad gjorde de här? Hvilket lif var detta? Skulle de fortsätta, åldras, dö — och ingenting annat komma? Då sågo de klart i ögonen den nyktra sanningen af denna tillvaro i slitoch kraftförbrukning utan ära, utan skönhet, utan människor, som det lönade att taga upp en täflingskamp med. Och dämonerna i deras bröst väcktes till lif.

Så aflöste hvarandra i dessa rörliga sinnen vågsvall efter vågsvall, men ett var säkert: deras sätt att vara, tänka och tala togo allt mer intryck af omgifningen. Arbetande människor tänka och se rätt på sak, tala rätt på ämnet, och deras åthäfvor blifva som det faller sig ändamålsenligast.

Genast Anna såg främlingen vid grinden blef han för henne som en gammal tanke, som hennes gamla jag. För första gången mötte hon någon, som stod i samband med hennes fordna lif, och hon förstod med nervös känslighet, hur denne man skulle se, döma och känna.

* * *

Det lilla förmaket, hvilkens dörr ledde direkt ut i det fria, var möbleradt likt motsvarande rum i de andra små husen. En plyschmöbel af billigt materiel men med prydligt snitt, och på hyllorna japanskt krimskrams under utspända pappersparasoll. Endast fotografier och oinramade studier på väggarna skilde detta hem från de öfriga i raden.

Almroth hade sjunkit ned i en emmastol, medan han vårdslöst lekte med handskarna — en våg af svag parfym, världslighet, och säker elegans slog med honom in i det tarfliga huset. Där Anna satt och gömde händerna bakom stolens armstöd, kände hon sig försagd — att taga det hela som en lek ville icke lyckas.

— Ja nu är det tio är sedan vi sågo hvarandra, började Almroth.

— Var det tio, var det inte nio, ja egentligen nio och ett halft, pratade hon på måfå.

— Det var 83 på hösten — mins ni inte det? På Frida Eks bröllop.

— Ja — var det det — ja visst ja, lefver hon än ?

— Lefver?! Hvarför skulle hon inte lefva?

— Åh jag vet icke, folk dör ju så mycket. Hon skrattade, det hade hon icke menat något med.

— Visst lefver hon! Har tre barn och —

— Åh tre barn — kära — nå men herr Almroth som är ända ut i Amerika — det är väl till utställningen?

— Ja, man skulle ju se det här underlandet, men jag får säga —

— Naturligtvis, afbröt Anna och kände med ens fastare mark under fötterna, — svenskarna förstå sig aldrig på Amerika, när de komma för sitt nöje, det är gammalt nytt, Amerika liknar inte Europa, och då är det sämre förstås.

— Just så, det är sämre på alla sätt, tycker jag.

— Det skall inte ses på det viset, det har just hvad vi sakna därhemma, hvad gör då, om det *icke* har vissa saker?

— Jag ser värkligen ingenting som Amerika skulle stå före uti.

— Därför att ni inga ögon har, ja, bet Anna af.

Herr Almroth bockade sig halft generad.

Icke hade han kommit hit för att käbbla om Amerikas värde. En liten tystnad uppstod. Anna hörde Nils därofvanpå tassa i strumplästen och satt i invärtes raseri öfver, att han icke kom ned.

— Ja, var god och fråga, fru Fredman, sade gästen slutligen småleende, — jag gissar det är tusen saker ni längtar få höra.

— Jag vet inte, hvad det skulle vara precis, hon drog på orden, det är så länge sedan — man kommer bort från — från landsmän —

— Ja, ni måtte vara ytterst ensam. Att döma af — hela omgifningen, han gjorde en liten gest och en lätt grimas utåt, — kan fru Fredman just inte ha någon att tala med.

— Åh så fina, trefliga människor som här finnas, isynnerhet de infödda amerikanskorna vet ni, berättade hon ifrigt med ett öfverfullt hjärtas begär att få tala om sitt.

— Jaså, småskrattade Almroth fru Fredman tar det antagligen från intellektuel och artistisk synpunkt — studerar folklifvet. Men det erbjuder ju rakt ingenting originelt här.

Under denna lätta, likgiltiga fras genomströmmades hon af mod och en varm hemkänsla, det gamla sjönk i bakgrunden, omgjutet af en blek, kall glans.

Hon såg målarens diskreta blickar halka öfver de kalkrappade väggarna, godtköpsprydnaderna, henne själf i den röda plyschstolen. Där tog hon sig nog omaka ut. Den, som arbetar, bör hålla sig till trästolar och simpla tyger. Endast den, som icke arbetar, hör samman med bekvämlighet och mjuka resårer — sådant kallas stil.

Hon blossade — obarmhärtigt lyste solen in, obarmhärtigt blef för henne det gamla med sina ideal — hvem hade bedt honom komma och —

— Nå det är ju väl att fru Fredman trifs härute, slog Almroth om, tänker herrskapet inte på att resa tillbaka till Sverige?

— Nej, hvad i all världen skulle vi där att göra, man tjänar ju inte på någonting — här göra vi det bra sedan vi kommit oss för, i Östern tjänade vi nog mer, men här är billigare.

Utan intresse för det penningförvärfvande dagsläget i Amerika, frågade nu målaren af höflighet:

— Men har Nils värkligen öfvergifvit konsten?

— Ja, inte är det att stå efter härute, må ni tro, han målade litet taflor och sålde till agenter nere i Newyork, men det blef inte 15 dollars i veckan.

Hon tillade i ett plötsligt begär att slå ned det, som icke blifvit deras:

— Här är inte som hemma, att man betalar oförskämda pris för skräp, som vanliga målare peta ihop — man betalar icke mer för konst än för annat arbete — hvarför skulle man det? Mycket sådant där dussinarbete, som hos er kallas för konst, använder man här till skyltar.

Detta var för starkt, och Almroth fann henne banal.

— Såå, med kylig sarkasm: skada att de icke ha något att visa på sina tafvelutställningar, jag tillstår, att jag inte så noga gifvit akt på skyltarna.

Innan han sagt ut, öppnades dörren, och herr Fredman fann för godt att presentera sig, iklädd krage och halsduk och med håret tätt klippt à la yankee.

Hans försök att spela öfverraskad misslyckades fullständigt.

— Åhå, mumlade han, mjuka tjänare, har *du* hittat hit? Hur står det till hemma i Sverige?

Han slog sig ned bredvid Anna och tog okonstladt hennes hand. Hård och grå var den liksom hans, deras ryggar lutade, deras gestalter voro vissna, men ögonen hade ett spändt, klarvaket uttryck. De började likna hvarandra.

Almroth blef rörd. I detta låg stämning. Två stackars urspårade människoöden! Blott de icke framträdde som förnöjda kälkborgare med pretention — i denna afskyvärda oskönhet. En enkel koja med bjälkar i taket hade tagit sig bra mycket pittoreskare ut som ram.

Nils var fåordig och stram. Då Anna nu skyndade ut i köket, kastade han upp fötterna på den stora kaminen, som stod blank och tung, och började med nervös ifver tugga tobak. Almroth kände sig förlägen och sade i oviss ton:

— Jag störde dig väl inte?

— Nej vars, jag tog fritt i dag, jag arbetar på styck, det är trefligare, då är man friherre.

— Det är — ju — teckning för konstindustriela —

— Åhnej, jag är filare nu — här på Strettons järnbruk, sade Nils rodnande och pekade bort åt den flacka, soliga prärien.

— Såå — jaså, svalde målaren taktfullt ned sin ofantliga förvåning, — du har ändrat yrke, är det icke mycket tröttsamt för ovana personer?

— Förstås att börja med, men det är friskt — det konstindustriela subbet är inte stort bättre än konst, svårt att få något stadigt — nej för all del, vi ha mycket trefligt där nere hos Stretton, ett par hyggliga tyska pojkar på schappet, och Strettons betala reelt och ordentligt.

Almroth visste icke, hvad han skulle svara.

— Jaha — det var ju roligt — men du fortsätter att måla ser jag, räddade han sig, pekande på studierna.

— Ah, det är smörja, sade Nils besväradt.

— Du ser inte konst härute, antar jag.

— Jo bevars, — nu kom det öfverlägsen kläm i tonen — det är nog konst här, fast europeerna inte behaga se det, det växer upp talanger som svampar — när det börjar nå'nting här, så går det rasande kvickt — så om tio år kunna svenskarna börja imitera amerikanerna, se'n de tröttnat på att imitera fransmännen.

— Hm, sade Almroth blott.

Stackars karl!

Efter en stund: Olyckan har gjort dig bitter, Fredman.

— Olyckan, parerade Nils med hög röst och kastade ned benen på golfvet, — du tar djäkligt fel, Almroth, tror du jag ångrar, att jag rest hit?

— För all del, vek målaren undan för den hetsiga tonen, tag inte vid dig så.

— Nej, afbröt Nils, hans ensamma tankar bröto sina stängsel, — du får ursäkta mig, men jag sätter inte

svenska konsten mycket högt, den där moderna skolan är inte mitt begrepp om konst.

— Hvilken skola? inflikade Almroth ironiskt.

Men Nils hörde icke på.

— Konst — det skall vara konst det — ja jag menar det skall vara som en fäst — det ska' vara som det man inte kan se, inte kan höra, bara känna — det ska' vara som att sväfva på skyar, man ska' se det som ett helvetes stort helt — ska' det vara efterhärmning af det här usla lifvet, då tar jag det hellre in natura — som här.

Här ser du *är* det lif — ja det är lif, som nästan är konst, så tar det en, med hull och hår, det är en så'n djäkla kraft i allting, det är så stort tilltaget, så styft uttänkt — jämt ser man resultat — och i det är det *poesi!* Man lefver så det sjunger i en, fast man bara är filare. Nåja, det där begripa inte europeerna. Men en så'n som jag, som ville måla —

Han kom plötsligt ihåg, att kamraten där var konstnär, och tillade förläget:

— Ja ja, man är ifrån det där boschet nu.

I luften låg ett olidligt tryck. Den elegante herrn där med sina hvita händer — allt ljust, korrekt, lifsgladt, segervisst — hvad fa-an gjorde han här!

Almroth beslöt att bringa litet sol i detta mörka ansikte. Då Anna kom in, reste han sig och sade glädtigt:

— Jag hade egentligen ett ärende till er, vänner, jag önskade se er en dag på utställningen, — det vore ett nöje för mig — i morgon t. ex., 4 juli, då har du väl ledigt, Fredman?

De båda makarnas anleten fingo ett tvekande, besväradt uttryck. De mumlade något midt emellan »tack» och »jag vet icke».

— Afgjordt! Jag väntar på morgonen vid norra ingången, vi se hvarandra alltid.

Han gick med raska steg ut för den lilla trappan, han var glad att visiten var gjord och stolt öfver sin ädla ingifvelse.

Men icke väl hade han försvunnit bakom huslängan, förr än ett underligt lif uppstod i det fjärde tegelhuset i Strettonska räckan.

Anna stod på trappan och bredde med två fingrar graciöst ut kjolarna, under det hon gjorde en djup nigning.

— Adjö — adjö, snälla herrn, jollrade hon.

Och medan Nils skrattade lössläppt, sprang hon in och öppnade alla fönster,

— Nu lufta vi ut Europa, ropade hon, — det ska' de ha, för de äro högfärdiga och dumma och inte förstå —

— Missis Fredman, hvarför bjöd ni inte en gammal vän på lunch — he? afbröts hon elakt af Nils, som genast med obeskrifligt välbehag lagt af sig krage och halsduk och tändt sin cigarr.

Hon stannade framför honom, sägande utan att låtsa om piken:

— Gossen, ska' vi?

— Ja då, sade han, tog henne om lifvet, höll med läpparna stadigt fast cigarren öfver hennes axel och

dansade en yrande vals rundt kaminen, som ruskade doft, medan de små japanska figurerna skakade och sviktade och parasollen fladdrade. Husen i Stretton voro icke gjorda att dansa uti.

Därpå slet Anna sig lös och flög yr och med upplöst hår ut på gården.

— Nu skall här sköljas och vridas, — Gossen, kom och hjälp mig!

Han lunkade ut och tog några kraftiga tag. Så hängde de upp tvätten i det hvita solljuset under en mörkblå himmel. Grannfrun lade armarna öfver planket, såg på och nickade.

— Det är rätt, så bör det vara, sade hon och skrattade bullrande.

Men på aftonen efter middagen, då arbetet var slutadt och köket stod så skinande klart och täckt, som blott ett amerikanskt kök kan se ut, och prärien låg ändlös och tyst i djupa skuggor med ljusprickar härs och tvärs, och grodorna kraxade i kärren, och millioner insekter flögo, gnistrande i kvällens mörker, och alla de små trapporna på frontsidan voro fullsatta af hvilande män i snöhvita skjortärmar och väl friserade kvinnor i ljusa, lätta dräkter — då lade Anna sitt hufvud i Nils knä under den milda himmelen och talade och talade på det mål, som ingen mer än de förstod:

— Ser du — annat folk — de taga allt det här på allvar — utifrån — men vi ha liksom fortsatt leken midt i allvaret — förstår du?

— Ja då.

— Hvarför kan man icke leka som barn midt i det allvarliga lifvet? som resande i främmande land? — hvarför kan man icke taga det här fula som — som ett skämt, när man inte kan få det vackra? Vi äro väl lika kära i det vackra ändå — gossen? Jag känner det, som om jag vore en resande, som vet att: *hemma* har han allt behagligt och trefligt, hvad gör det då, hur han har det på resan? Sofver du?

— Aldrig, ropade Nils klarvaken. — Flickan är all right.

— Han ansåg oss för allvarliga, etablerade människor, som hunnit hit och ej längre! — pytt, det kan ju lätt ändra sig.

— Ja, det kan lätt ändra sig, sade Nils sorglöst.

Han satt där åter trygg och tuggade sin kära tobak. Hans själfkänsla var återställd, ånyo var han härskare öfver sitt lilla osköna hem, sina tankar, sina drömmar och sin vilja. Denna vilja kunde bära honom så långt som hälst i den vida, vida världen, men därmed var ej brådt.

---

Den stora frihetsdagen, Amerikas största dag, rann upp med glödande sol. Hon lyste öfver jätteparken i utkanten af världsstaden, öfver de hvita palatsen med flaggspelet klingande i gult, purpur och blått, öfver kanalens silfvervatten, där svarta gondoler gledo fram, öfver republikens mö af skrytsamt glänsande guld och jättefontänen, gnistrande af lif, öfver Michigans krusiga, skimrande blå, öfver hela denna myllrande, vaggande massa af folk af alla stånd och åldrar och släkten och tungomål, som vältrade in genom portarna till Hvita staden för att fira 4 juli på världsutställningens grund.

Lysten efter prakt, rusig af östervärldens lockelser gungade den fram på detta glittrande haf af ädla linier, af gigantiska proportioner och glödhvit glans.

Men i dag var amerikanens egen dag. Som en hvitblå symfoni tonade stjärnbaneret öfver Jackson Park.

Tusen sinom tusen randiga dukar vajade öfver palats och kiosker, logo från estrader och tempel, fladdrade för brisen från Michigan, bredde sig ut mot Amerikas himmel, svingades öfver små hufvud, höjdes af starka armar, insvepte hela detta kosmopolitiska vidunder på helig frihetsmark i en enda sky af döfvande hänförelse.

Öfverallt från tribunerna höllos flammande fosterländska tal, musiken brusade, knallhattar smällde, parader tågade fram, fanor svajade, symboliska vagnar trängde genom de trampande massorna, negerhymner blandades med späda yankeekörer.

Men därinne i konstens och konstindustriens salar var stilla tyst. Främlingarna logo trött åt larmet därute, de kallade talen braskande fraser och paraderna teatergrannlåt. De skrattade åt barnsligheten, vände ryggen åt talarstolarna och gäspade. Hvad de ville hafva var amerikanens dollrar, i öfrigt skänkte de honom en axelryckning.

Fredmans hade förgäfves väntat en god stund på Almroth. Då beslöto de att se sig omkring och återvända senare, hvilket antagligen stämde bättre öfverens med svenskens begrepp om morgon.

Yrvakna likt utflugna burfåglar trippade de fram på de vattendränkta chauséerna. Anna i sin hvita, tunna dräkt med vederbörlig solfjäder och lätta skor var föremål för Nils'oupphörliga beundran. De njöto af en fridag som skolungdom. Alla dessa färger, allt detta jubel blef dem först öfvermäktigt likt den bräddfulla pokalen för den af törst försmäktande. En skugga, en fläkt af smärta lade sig öfver deras stämning. Men modet steg, de andades ut fullt och djupt, de kramade hårdt hvarandras händer och irrade hit och dit, gnolade med musiken, hoppade odygdigt på de högbågiga broarna.

Småningom grepos de af massornas yra, de följde med strömmen till den stora frihetsklockan och klappade händerna åt talarne, köpte små flaggor och viftade, marscherade fram med karnavalen under skratt och upptåg ...

De kände sig som människor med rätt att lefva.

Det här var frihet, det här var glädje. Säg, hade flickan känt en sådan glädje i det gamla landet? Och visste hon hvarför? Jo, här fanns hopp, här var man likställd medborgare med de allra bästa, de som burit fram slik härlighet i sina tankar, syner och ord, och ville man blott, så kunde man själf nå så långt, därför kände man aldrig trycket af sin litenhet.

— Ja, jag skall värkligen taga itu med något — det är ju dumt att gå och kasta bort sig, resonnerade Nils bredt och flytande och stack sin arm under Annas. Han blef alltid praktisk och energisk, när han erfor eggande glädje.

— Ser du det är just det, som är frihet, detta att jag kan arbeta om jag vill, men när som helst åter kasta bort det och börja bättre saker, börja måla t. ex. — Ne-ej jag har funderat mycket, ordade han förnuftigt, jag har mina planer, jag känner värkligen målarlust, — och så skulle vi väl ta ett tag, lilla flickan — hva?

— Ja, men nu *ska*' vi också göra någonting, Nils, strålade hon till, hur det är så — det där släpet — det *är* släp.

— Naturligtvis! medgaf han utan prut.

Du gyllene luft i nya världen, evigt skänker du hägringar! Dock finnas människor, som i ljuset af dem göra små storvärk.

De kände kärlek för det land, som väckte dessa krafter i deras själar. För dem funnos detaljer och

jämförelser ej till. Luften, solen, den hvita glansen, väldigheten, den kolossala tanken — allt var ett stycke af den värld de utvalt åt sig, och de öfverraskades af att finna den så skön. De uppskattade öfverdrifvet förtjänsterna, likt modern, som spårar begynnande fägring i sitt fula, oansenliga barns ansikte. De genombäfvades af frihetsdagens betydelse, de sågo storhet i detta larm och jubel.

Långsamt vältrade massorna öfver japanska bron, förbi de öfverfyllda restaurationerna.

— Nu taga vi oss ett glas lemonad, Anna du?

— Här!? sade hon andtruten, förskräckt.

— Kom! han tog plötsligt hennes arm och vek af in under tälten utanför svenska lokalen. De satte sig ned, väntande på uppassning. Rundtom dem var högljudt prat och blossande ansikten. Välfödda, ljuslagda män med röda kinder drucko och svuro på oblandadt hemlandstungomål — främlingar med en färsk oförfalskad doft af Norden.

Länge fingo de sitta där och vänta. Nils var nästan blek, Annas hjärta klappade. De sågo på hvarandra.

— Tror du vi känna någon, hviskade hon.

— Kanske, — hans blickar blefvo spanande, långa, skygga.

Ölet strömmade, pratet ljöd på renaste högsvenska, käckt, sorglöst.

Och som de suto där, två okända vandrare, skilda från alla dessa, hvilkas väsen dock voro rotade i samma jordmån som deras, smög öfver dem en smekande trötthet. De kände det som när man nalkas ändstationen efter en lång resa — när som helst kunde deras namn ropas, en störtsjö välkomnande händer utsträckas, det märkvärdiga i deras härvaro betonas. Deras hjärtan öppnade sig, de längtade efter att högaktas, kelas med, dragas in i en varm, strålande vänkrets ...

— Två lemonad med is, sade Nils i sväfvande ton på engelska till kyparen.

Denne satte servietten för munnen och smålog oförskämdt, storskrattade litet längre bort och sade något vid ett bord. Han hade genast sett, att de voro svenskar, och fann det löjligt, att de icke talade sitt eget språk. Leendet fortplantades till andra bord, man sände Fredmans likgiltiga eller gäckande blickar och gycklade ogeneradt öfver uppkomlingslandet, kritiserade storordigt och högröstadt, så att de bleka, ordknappa amerikanerna gåfvo dem och deras ölglas några skarpa ögonkast.

Då kom omslaget våldsammare, ju djupare vekheten öfverrumplat hjärtat. Nils reste sig, kokande af bittert trots. Han slungade ut några ord om klumpighet och svensk afund och gick, följd af skratt och kvickheter.

— Det var då väl du kunde sjunga ut!

— Väl ja, skar Nils till, så där gör man sig omöjlig — världen är ta mig fan inte värd att lefva i.

Tillvaron hade förlorat sin glans, de gingo tysta ned till ingången och satte sig att invänta Almroth. Drifna af en sjuklig ensamhetskänsla skulle de helst velat smyga sig bort och försvinna.

Slutligen kom målaren, elegant och brådskande, han hade uppehållits af konstnärer och tafvelköpare.

— Man får lof att pungslå de goda yankeerna!

Litet förströdd, föreslog han i hast hur de borde bese utställningen.

— Förskräckliga historier de här pöbeldagarna — sådant tycks vara Amerikas force, skrattade han.

Sin middag intogo de i Old Vienna, där kapellet spelade straussiska valser och vinkorkarna smälde. Solen brände lodrätt ned, luften stod guldisig af hetta, damernas rullstolar skötos släpigt in under pelarportikerna, talen dogo bort, gondolerna vaggade lata vid marmortrapporna, kupolerna brunno i solen.

Tillbakalutade mot sina stolar fläktade de ifrigt med palmblad, medan samtalet sinade ut. Almroth var tämligen trött på ciceronskapet och fann sällskapet tyngande, deras uppfattning ointressant. Nils hade legat länge ifrån, han såg naivt, omodärnt på saker och ting. Herre Gud, stackars människor, hvilket lif, hvilken framtid!

Och allt mer krympte makarnas hjärtan samman, af dunkel beklämning. De kände, att de voro underlägsna, icke gjorde sig gällande. Hvarför, i hvad de egentligen voro det, kunde de icke reda ut, ty Almroths raffinerade kritik ansågo de visst icke vara sista ordet. Nils retades däraf, fann den bornerad i dess starka subjektivism. Kanske var det alla gamla kamrater han i dag stött på och hvilkas säkra, muntra sätt angaf att de lefde med sina bästa krafter i elden, som kastat glimtar öfver honom själf.

Han fick en domnande känsla som inför något, hvilket växt sig stort, starkt och hunnit långt bortom hans räckvidd.

Ångest följde, ett vildt begär att springa, löpa, nå fram på något sätt.

Tiden rann undan fort, och han satt kvar. Satt han icke bra? Jo — men hvad var det dock att sitta mot att löpa, hinna framom — framom —.

Plötsligt höjde Anna sitt glas. Hon hade sett hans böjda rygg, hans trötta uttryck — ett vilsekommet barns uttryck, och hon förstod det på sitt sätt och kände sorg och trots.

— Hör du Nils, skål! vi äro så precis lika goda som herrar målare!

Almroth smålog tvunget, hennes ton var onödigt hög och skarp. Strax därpå bröto de upp och gingo åter ut i solljuset i det böljande vimlet, fram mot konstpalatset öfver norra lagunerna. Stickande hvitt lyste det i middagsglansen, och bakom dem brusade det stora sorlet.

— Kanske ni nu taga de skandinaviska taflorna? sporde Almroth, och dåsiga af vinet och värmen nickade de bifall.

Så trädde de in i den dämpade stillheten.

Ett par timmar därefter tog Almroth afsked vid trapporna till luftbantåget.

— Kan jag vara er till någon tjänst, Fredman, så är det mig ett nöje, sade han och tryckte i trängseln hastigt deras händer. Detta var hvarken djupt menadt eller icke menadt, det var en fras, dikterad af medlidande och ett passande slutord vid ett afsked som deras.

Bantåget gled ut på järnstolpar öfver praktfulla esplanader framåt mot den dånande jättestaden. Bakom dem steg fukten isande upp ur Jacksons Parks sumpjord, och de mångfärgade elektriska strålarna sprutade himmelshögt ur fontänen. Under dem glimmade först ymnigt blåhvitt ljus, så tog det af, blef skummare, och de gledo in mellan skyhöga hus, där maskiner slamrade och pressar dunkade och dödsbleka kvinnor hängde öfver balkonger, som svartnat af rök och dallrade af lufttrycket. De sågo tvärtigenom fönstren, rätt in på nöd och hångrin och skratt utan glädje. Trängre och hetare, luften kväfvande tjock — här och där glimtar af ensamma ljus.

Hvinande for arbetets gissel genom det tätnande mörkret.

Så öfver millionsstadens larmande, af folk packade gator, förbi butikernas väggar af glas med tusen diamantgnistrande, färgade lågor, förbi frukthandlarnes rödgrönglimmande, doftande bord, och kastanjestekarnes bloss och kolumbiaförsäljarues tallösa plankor — bort från de skrikande, rullande storgatorna till tysta, skumma kvarter, där polisen vandrar i klunga och lifvet icke är värdt ett öre — och så på det fyllda tåget ut på prärien, ut på den tomma, dunkla slätten med glödande, irrande ljus härs och tvärs, med lysflugor blixtrande öfver fälten — mot det eviga arbetets färglösa ensamhet.

— Hvad i himlens namn — gråter du?

De hade båda sutit i kupén trötta och tysta, hvar och en med sina tankar i glammet och pratet rundtom.

— Åh visst inte, svarade Nils, medan tunga fullmogna tårar pinsamt droppade ned från hans heta ögon.

Hon böjde sig fram mot honom, något upproriskt, nervöst kom öfver henne.

— Det är de där taflorna, tror du inte jag sett, huru konstig du har varit allt sedan vi kommo ut därifrån.

Tystnad. Slutna ögon. Droppande tårar.

— Glöm den där smörjan, Nils — jag är dödstrött på alltsammans, hvad skulle vi där att göra och röra upp allt elände? Du vet ju, att ingen människa brydde sig om, hvad du målade.

— Låt mig vara. Det kom uttryckslöst, som kunde ord icke stinga honom.

Från sin lilla station gingo de hemåt öfver pilbuskarnas raklånga skuggor på de ändlösa trätrottoarerna i nymånens sken. En tom leda härskade i Annas sinne, och när de nådde Strettonska husräckan, grep henne förvirrande ångest. De fula små tegelhusen, de fattiga bakgårdarna, den nakna tarfligheten — Gud! *Var* det hon som gick in här för att lefva hela lifvet — bland dessa människor? Eller var hon den gamla, den firade Anna Brofelt, som lefde lätt och behagligt bland fina, framåtsträfvande människor? Hvilken var hon — eller — hvad i Guds namn gjorde hon i denna vildt främmande omgifning?

— Jesus — jag tror jag är tokig, hvar är jag?

Nils, som trefvat efter tändstickor i köket, rusade in och satte henne i soffan, löste upp kläderna och stänkte öfver henne forsar af vatten.

— Det är den satans värmen därinne, lugnade han, tänk nu på ingenting, det är bara dina nerver.

Hon låg stilla som en bild, bekämpande sin svaghet, och hennes tårar flöto stridt.

Nils satt äfven tyst — ljuset brann sömnigt på bordet.

En stund förgick. Så öppnade hon ögonen och såg stort på honom.

— Hvarför var du ledsen, Nils?

— Jo, det skall jag säga dig, sade han högt och klart, beredd på frågan.

— I dag har jag sett, att jag var på rätt väg — hade jag bara vågat tro, så hade jag nu varit målare!

Hans högtidliga ton fick henne upprätt och förväntningsfull, men hon förstod icke ...

— Jo-o du, Anna, han knep hårdt ihop läpparna och tog hennes hufvud i sina händer, släppte det åter —

började gå af och an som fylld af något ända till brädden.

— Jo-o du — sämre är det inte! Såg du inte på svenska taflorna — hvad? Förstod du icke, att det är något nytt, något alldeles nytt, som arbetar sig fram därhemma, och *min* väg ha de slagit in på.

Det var styft det där — men jag skulle gjort det finare än någon af dem — fa-an ja, något helt förstår du — som en enda ton, en enda färg midt i färgerna, ja det var mina grepp det där.

Han blef tjock i halsen, ögonen vattnades, läpparna darrade, rösten bröts.

— Flickan min!

Handlöst kastade han sig ned på golfvet och lade hufvudet i hennes knä.

Han grät så våldsamt.

— Men Nils, ropade hon uppflammande, skall du gråta åt det? Måla då igen, vet jag! Ska' vi resa hem? eller kan du inte begagna, dina studier hemifrån, de äro ju modärna då — det är ju utmärkt!

Han skakade på hufvudet.

Så lyfte han långsamt upp det, men satt kvar på golfvet och sade i lugnare ton:

— För sent—ja, jag hade velat göra det styfvare ändå, jag — men det var också något i de där sakerna som *jag* inte kan få — något ungt — något som aldrig lefvat i mig, som jag inte har, ser du. Där stod det friskt och färdigt — mindre kanske än hvad jag drömde om men ändå mer — nej nu är jag för fattig i själen för att kappas med dem — jag *skulle* gå på sned om allt här i världen — det var mitt öde det.

— Äsch, bet hon af hänsynslöst, om det bara vore jag! Du måtte väl kunna försöka!

— Hvad tjänar det till, då alla gått förbi mig.

— Kanske du har, hvad de inte ha.

Han svarade icke. Hans vemod fördjupades, hans ögon stirrade drömmande in i ett hemlighetsfullt dunkel, hvarur han icke mäktade lösrycka sig. Hvad var han, hvem var han egentligen? *Ville* han kunna eller ville han icke, och var det omständigheterna eller han själf som —? Hvem kunde säga det ...

Något, hon aldrig känt, reste sig inom Anna. Hon steg upp utan att se på Nils och gick ut, plockade fram mat och satte på bordet.

— Kom och ät, sade hon kort.

Nils rörde sig icke.

Hon vände tillbaka och tog i honom.

— Kom och ät, så att vi få lägga oss, jag är uttröttad.

— Anna, är du ond?

— Ond, upprepade hon med hån. — Inte är det så trefligt att veta, att man har att sitta här nu hela långa lifvet, när man kunde få något helt annat.

— Jag duger inte mer — jag kan arbeta med kroppen tills jag stupar, men det andra *kan* jag icke mer — jag

förstår ej själf, jag liksom orkar inte, det är för sent.

— Ja, jag börjar tro det, sade hon, hvarken hårdt eller mjukt utan rätt ut af sina tankars djup.

Oroligt kastade de sig under nattens timmar på sin bädd, ingen kunde sofva.

Genom deras klarvakna sinnen drogo i brokigt tåg gammalt och nytt. Deras ögon sågo hvar för sig skarpt och upprördt ut i natten, de vägde och jämförde, de kände dödens ångest och därefter lifslusten skjuta upp som en stålfjäder. De kämpade i tanken om sin plats högt på lifvets lysande älf, men när de envist stöttes tillbaka, släppte de tag, gjorde icke motstånd, drefvo utför utan mycken sorg eller känsla. Och då var det, det bortstötta och föraktade kröp fram, omstråladt af hemvarma färger, då var det, det reste sig allt mer bjudande, detta lilla hem, där hvar stol och hvar sked var efter hand vunnen genom arbete, och som därför vuxit sig fagert och betydande, innan det ens hunnit förvärfvas. Då fick den med ens tillbaka lifvets röda färg, denna miljö, som de för några timmar sedan betraktat som ett lik. Den fick innehåll, kraft, värme, den blef åter deras.

— Gossen — ljöd i det stilla mörkret en vek hviskning, och en hand sökte försonande Nils Fredmans.

— Ja, lilla flickan — sade hans röst betydligt friskare och modigare — du skall inte vara ledsen — hvad veta vi? Hvad som hälst kan hända, och inte är det sagdt vi alltid stanna här.

Hvarför skulle just vi vara bestämda att gå förlorade?

Och de somnade in hand i hand.

En julafton.

Doldt af parkens blodröda och bjärtgula löfvärk drömde i nedströmmande månljus sommarpensionatets gamla hvita hus. Mellan cypressernas och acasiornas stammar skymtade en hvit Apollo Belvedere och en gulbrun kronhjort och långt borta, lika trollgubbar, åkerns kvarglömda majsskylar. Men under valnötsträden grönskade gräset vårfriskt, på en buske skälfde en öfvermogen purpurros, och kring rabatterna lyste blå och röda hyacinter. Där verandan med platt tak och grofva joniska pelare och de söndriga golfbräderna nära jorden, stod som ett hus för sig själft, påminde den om en klassisk ruin. På det låga fotsteget hvilade träläjon, snarlika knähundar, men utefter murkna pilastrar dallrade i månstrålarna vissna Jungfru Marie skålar.

Det var stilla och så ljumt som i maj. Årets härliga julväder hade lockat de af pensionatets gäster, som ej ägde anförvandter på nära håll, att kvarstanna öfver hälgen i Maryland.

Efter att i dag hafva stigit sent upp från middagsbordet, där änder — de ryktbara Marylandsänderna! — ananas och ettersura jordgubbar gifvit en liten försmak af morgondagens fäst med kalkon och plumpudding, begaf man sig in i bottenvåningens låga, hvalfliknande salong, fyld af en svag mosslukt. I spiseln falnade glöden från en stockeld och golflampan upplyste rummet med ett grönt, mildt sken. Det starka ljuset utifrån kom lågorna inne att värka löjligt bleka och dock var det allt för praktfullt, att man skulle nännas täcka för fönstren och verandadörrens glas. Men sällskapet började småningom erfara på sig själft en återvärkan af denna rummets oroliga ton. Hvilken underlig julafton! Icke full sommar som i Florida, där man går barhufvad och klädd i tunnt, tunnt siden och plockar famnen full af ljusa rosor. Icke vinter och snö likt i Kanada. Icke var man hemma, men icke heller fullt borta.

Damerna — det var uteslutande damer — slogo sig ned i gamla djupa skinnstolar eller på braskuddar kring spiseln. Aftonen ägde ju intet särskildt program, man skulle sitta där och som vanligt språka några timmar, innan natten kom.

Men ehuru de voro bekanta sedan månader tillbaka, kände sig dessa kvinnor i afton sällsamt främmande för hvarandra. Starkare än någonsin förnummo de den djupa skiljaktigheten i deras väsen. Icke blott att de tillhörde skilda folk och tillbådo skilda gudar, utan att de innerst voro som eld och vatten eller som stål och vax. Måhända steg samtidigt i hvarje själ en otålig, retlig, ja ångestfull längtan efter att åtminstone denna heliga kväll kunna lefva sitt eget lif i sin egen värld. Ingen skulle dock velat spela på den strängen af fruktan för en ironisk blick, ett kallt småleende. Och hur svårt att i en så förvirrande omgifning få sin själ stämd i rätt tonart. Att »känna jul» på det egendomliga sätt, man djupast trängtade efter.

Troligen var det just detta, som stegrade yttringarna af skilda temperament: dref skarpa tungor till skoningslöshet och varma hjärtan till extas. Allt med en underton af febril hänsynslöshet.

Där voro de då: den lilla sprittande mademoiselle de Pierre, som under stor öppenhet gömde så sluga instinkter; fröken Hjort med sin ståtliga växt, sitt lugna leende och sitt nyktra tänkesätt; föreläserskan med det jämna väsendet och blickens glöd: miss Lorrie från Syd-Karolina samt hennes bästa vän, Bostonmålarinnan: eterisk, van att älskas, med ett barns fötter och och ett barns abandon. Slutligen den långa, eleganta Newyorksenkan, mrs Lean, hon som hade så hånande ögon. Och några fler.

Af den lilla gruppen pratade ett par idkeligen i låg, uppsluppen ton, medan andra förströdda blickade in i askglöden.

Samtalet rörde sig om den ryktbare ungerske porträttmålaren herr Dv., som med sin syster gått från bordet direkt ut i parken. Man kunde från salongen se dem vandra långt borta mellan fältets skylar.

Herr Dv. hade sin atelier inne i den stora staden, hvilkens börsaristokrati täflade om att öfverhopa honom med beställningar och inbjudningskort, men han föredrog att själf bo på landet. Mannen ansågs för en stor älskare af dollarn. Och då det visat sig, att damvärlden af blygsamhetsskäl tvekade att posera för honom, hade han från Ungern eftersändt sin syster för att genom en kvinnas närvaro på ateliern ingifva förtroende.

I pensionatet var målaren icke synnerligen populär, och han kunde värkligen icke kallas artig, den gode ungraren. Utan att ens hafva presenterat sig, infann han sig brådskande och med en vårdslös bugning vid måltiderna och i parlorn behandlade han, fördjupad i en bok eller i sin skissportfölj, sällskapet som idel luft. Nå nå, här hemma kastade ingen ut tre tusen dollars för en tafla. Men herr konstnären finge ursäkta, att man å sin sida alls icke fann honom vuxen rollen af grand seigneur. Han stödde armbågarna på bordet och åt med knifbladet i munnen, och det hade händt honom att lägga potatisskal på duken. Hans rörelser voro hastiga och kantiga, hans röst kort och befallande, och tilltalade han kvinnor, log han hvasst eller yttrade sig på ett hårdt sätt, som gälde det österländska slafvinnor och icke västerns fria döttrar. Nej, morgontidningarna måtte innehålla aldrig så många notiser om »den europeiske mästaren, som i går hedrat fästen hos» etc. etc. — hemma hade man sett honom på för nära håll. Mannen var en ouppfostrad, rå »brute».

För några veckor sedan anlände systern ... himmel!

Hm ... syster ... var det värkligen i detta förhållande han stod till henne?!

Man vore ju icke kvinna för ingenting — man ägde väl förstånd att bilda sig begrepp. Denna stora, starkt bygda flicka med de vilda ögonen, de klumpiga, tafatta åtbörderna och det otamda sättet vore utan tvifvel herr målarens landsmaninna. Men när hade man sett en syster uppföra sig, som hon gjorde? Hon följde honom likt en smeksam hund. När han en dag gått före henne till tåget, och hon icke upphann honom i tid utan nödgades stanna ensam kvar på landet, då grät hon som en tröstlös människa. Var det blyghet öfver att befinna sig bland främlingar? Bah, hon var allt utom blyg. Hon besvarade frågor djärft, nästan spotskt på sin brutna engelska. Hon kunde se på brodern med en beslöjad lidelse i blicken, som — hu ja. Och när hon uttalade »min bror» — »min bror väntar mig», »min bror önskar det» — hvilken ton af öm stolthet; dessa

gråbleka kinder kunde minsann rodna! Syskonkärlek vore ju mycket vackert, men ...

Nej — hvem svarade för, att icke denna ungrare i ett okändt land och inför en främmande societet helt enkelt utgåfve sin — älskarinna för sin syster!

Den långa, eleganta Newyorksdamen, mrs Lean, hade sväfvat omkring på mattan och låtit sin klädning släpa fram och bak för att beteckna den grannlåt, hvarmed herr Dv. öfverhopade sin dam. Hon karrikerade skickligt, hur den unga flickan trampade på sina dyrbara kjolar, hur hon gick med långa, karlaktiga steg och med händerna tafatt hängande utefter sidorna. Ty denna tölpiga bondflickas rum belamrades dagligen med hvita sidenbrokader, med purpurblå sammet och silfvertyger. Hur löjligt osmakligt, hvilken brist på takt! Själf gjorde den store konstnären teckningar till alla de dräkter, hon skulle uppträda med i stadens societet — ja, i Washington! Han hade ju anhållit att få måla presidentens porträtt.

Fru Lean afbröts af den lilla fransyskan, som skrattande flög fram till fönstret.

— Åh kom — se!

Ett par af damerna reste sig, medan andra med växande ovilja lutade sig tillbaka och demonstrativt slöto ögonen.

— Men det är mer än löjligt ... mon Dieu!

En manlig gestalt sågs röra sig borta mellan träden. Han gick nätt, med små trippande steg, sträckte därpå ut sin hand och fattade i en gren, hvarvid han, graciöst som en kvinna, böjde på öfverkroppen. Tätt efter kom *hon* och »sökte göra sammaledes. En lektion — en lektion i hälsning! Tydligen hade vederbörande icke tagit de uppslagna fönsterluckorna med i beräkningen.

Man vände sig generad, som stadd i olofliga ärenden, från fönstren. Endast mrs Lean dröjde kvar, spefullt småleende. Själfva den lilla parisiskans kvittrande: C’est drôle, c’est drôle, bortdog i den isande tystnad, som nu härskade i salongen.

Plötsligt urladdade sig stämningen ett utrop af föraktfull leda.

— Kan då ingen tala om annat än dessa människor —?

— Jag tycker, att vi litet hvar gjort våra iakttagelser, parerade mrs Lean, starkt rodnande. — I ett pensionat med sådana priser har man vissa fordringar.

Målarinnan bevärdigade henne icke med ett ord till svar. Hon fortfor att tigga:

— Kära, rara någon — säg något, hvad som hälst, en värs, ett citat — bara inte ...

Hastigt sprang mademoiselle de Pierre bort och omfamnade husets enfant gâté.

— Hvad skola vi tala om då? sade hon smeksamt. — Om »the american girl» kanske?

Ögonen glittrade förrädiskt, då hon rätade upp sin lilla figur och med en blandning af patos och ironi, under lifliga gester, improviserade:

— Hon är mjuk som en vidja — ansiktet fint och kyligt hvitt. — Evigt är den smala foten lyft till frihet, men hjärtat bindes af tusen band. Om vintern fryser hon aldrig, och hon är sval, när solen står högst. Handen har ett makalöst snabbt och helande grepp. — Kall är hon ej, men ej häller brinnande. Hennes själ är så klok, så klok — hon drömmer icke om den stora kärleken — ah, någon Julia söker ni nog förgäfves. — Men när hon

kommer in i rummet, då blir rummet fullt af henne ...

— Ack, ni poetiska europeer, afbröt Bostonflickan tämligen kyligt, där hon låg med hufvudet i sin väns, miss Lorries, knä. Mademoiselles artigheter voro så irriterande.

Men miss Lorrie hade sutit drömmande och lekt med det silkesmjuka hårburret i sin famn. Och nu började hon tala på sitt sjungande sydkarolinska mål:

— Poesi ja — det är något eget med poesi — som om den icke låge rätt för ungdomen, inte sant? Se på en flicka, hur rik fantasi hon än må äga — om ni ger henne världens härligaste dikt, mest spännande roman, så föredrar hon en enda blick af sin älskade, ja en dans, en liten flirt ...

Hvad folk har svårt att fasthålla, att Amerika är ungt!

Om det bure aldrig så mycket dikter inom sig, så har det icke tid att dikta konst. Ungdomen har alltid så brådt. Den upptäcker evigt konsten i lifvet. Den älskar blott sin egen sorg, sin egen glädje, sin egen smärta. — Det är för den mogna kvinnan och mannen diktaren upptäcker lifvet. Han ger dem något, som är deras lif och dock icke deras. Det är konsten. Konst är alltid dekadens ...

Åh, där var det igen, det gamla stridsämnet. Icke möjligt att smälta samman!

Svenskan, som med korslagda händer tyst och storögd blickat in i spiselgapet, kunde ej afhålla sig från att infalla:

— Hur skulle ni kunna dikta, ni som aldrig känt lidandet?

Hon uthärdade lugnt elden från ett par svarta ögon.

— Vi?! Hvad är Amerika? Är det icke en brunn, fyld af den bittraste smärta, det tusenåriga lifvets bottendrägg? Vi växte upp vid lidandet, vi drucko smärtan vid våra oldmödrars bröst den vräktes upp på våra stränder med hvarenda en af hafvets vågor. Jo, vi äro förtrogna med lidandet. Men unga voro vi, och så bröto vi dess udd — ser ni, det välsignade med ungdomen är, att den gör det.

Den sydkarolinska författarinnan tog plötsligt om sin väns hufvud som för att känna att det låg henne nära, och i blicken kom ett skimmer af ogjutna tårar.

— Hvad är i denna stund gamla världens diktning? Hvar finns den öfversvinneliga glädjen, hälsan, glädjen som är tro på lifvet? — Den, som sätter foten på drakens hufvud, han skall en gång sjunga världens första glädjehymn! — Min vän — kanske blir det kronan på *vår* hjässa, stjärnan på *vår* panna!

— Så barnsligt, ropade svenskan med röda kinder — lidandet har ju alltid funnits, hur skulle det då kunna försvinna?

Nu spratt Bostonflickan upp.

— Hu så förfärligt gammal ni är! Vet ni, forntiden är något jag aldrig förstått. I nutiden — där lefver jag, lefver, lefver! Och om framtiden drömmer jag. Men forntiden är absolut ingenting för mig. Jag lägger en krans på dess graf då och då — någon gång en hälgdagsafton, när plikten manar mig att hylla de döda. Men hvad ha blodlösa skuggor att göra med mitt lif? Är icke naturens lag: glöm — glöm ...

— Nej, nej — jo — ropades om hvartannat. Och i detsamma spelade några upp en döfvande vals.

— Låt oss dansa — kom!

Och alla dessa kvinnor grepo om hvarandras midjor och hvirflade om på mattan, som ville de trampa under sina fötter hvar lönlig oro.

Verandadörren öppnades, och målaren och hans syster inträdde. Det var just som mademoiselle andfådd sjunkit ned på en divan, där hon låg och kastade slängkyssar åt amerikanskorna, som jämnt och behagfullt snurrade rundt, rundt, rundt.

— Oh les gracieuses, les gracieuses!

Herr Dv. stannade med händerna på ryggen. Hans energiska, slätrakade ansikte med vibrerande näsvingar och fast slutna läppar liknade en aktörs, och hans blick öfverfor skarpt scenen framför. Bredvid stod följeslagerskan, en grof, kraftig gestalt, barhufvad och rufsig, med aftondagg på kläder och hår och med händerna fulla af löf. Det stod ut af henne som en imma af hälsa, och på en gång trotsigt och skyggt hvilade hennes ögon på alla dess finlemmade kvinnor.

Om ett ögonblick försvann herr Dv. och kom strax tillbaka, bärande en fiol. Han hviskade till den unga kvinnan, som dröjande skakade sitt hufvud.

Då valsen nu slutade, bad någon, att den fula lampan skulle släckas. Man stode icke längre ut, man ville slå upp alla dörrar, smälta samman med naturen —

Lampan släcktes. Öfver rummet göts en mäktig silfverflod. Och se — midt på den rosiga mattan, som tycktes sakta bölja sig, stod plötsligt en hög gestalt. Några stråkdrag på fiolen — och afmätt, nästan mekaniskt började fröken Dv. röra sig till instrumentets dämpade, skridande tonsteg. Hennes fötter flyttades knapt, armarna sträcktes långsamt ut som persikoträdet, piskadt af vinden, lyfter sina blomtyngda grenar.

Och rundt om fastnaglades alla fötter och stirrade häpna anleten ...

Snabbare — snabbare, mer och mer samladt, — gestalten tycktes ömsom krympa och blifva så lätt, så lätt, svinga, hvirfla — ömsom åter växa hög och stark i bruset från de afklippta och åter framstormande rytmerna ...

Hvad hon dansade, hvad hon dansade, denna ungerska flicka! Nästan bristande böjlighet, rasande yra, tyglad i en sekund, vild fröjd och vemodsfull innerlighet — allt växlade svindlande säkert. Hennes konst gjorde henne där i det bleka ljuset till en själ, som brann och skälfde och klagade, en själ helt sig själf, och som alla förstodo.

Med en disonnans afbröts spelet. Ögonblickligen stannade fröken Dv. och utstötte ett hest ljud. Förvildad, vidöppet blickande stod hon en sekund. Därpå slog hon händerna för ansiktet och under ett snyftande utrop på tyska: — Jag vill hem till mamma! sprang hon fram och kastade armarna om målarens hals.

Ingen i rummet rörde sig, knappt andades. Det låg öfver dessa anleten med halföppna läppar ett inåtvändt uttryck, lyssnande som efter en fjärran ljudande ton. Raskt och en smula förläget hade herr Dv. strukit öfver flickans hår och hastigt gått bort till pianot, slagit an ett ackord och utan förberedelser börjat sjunga den gamla känslofulla »Home, sweet home».

Han sjöng obekymradt, starkt, som en fri och lycklig man. Bakom, med händerna på hans axlar, stod hon, systern, älskarinnan, danserskan och sökte med sin af rörelse halfkväfda stämma följa stroferna.

Då brusto de konstlade band, som fängslat den lilla gruppen af kvinnor. Somliga böjde sig, snyftande högt, andra stodo stolt upprätta med händerna nedhängande hopknäppta och blicken strålande. Enkan från Newyork förde spetsduken nervöst till ögonen, och den lilla parisiskan bet oupphörligt i sina läppar och

fuktade dem med essence. Och så gingo de alla, omgjutna af det hvita julljuset, dit fram, och ingen vågade taga den unga flickans händer bort från mannens axlar och sluta dem i sina, men tätt, tätt intill ställde de sig. Darrande af gråt eller jublande af hänförelse instämde de alla i sången om det hem, som blef för hvar och en till hennes eget hjärtas och tankes hem. Och ut i Marylands dagsklara julnatt med rosor och gröna ängar böljade själars hemliga längtan:

— Home, sweet home — oh sweet home.

Uppåt.

En juldagsmorgon trädde den store urmakaren, mr Kalle Bentzén och den lille tapetseraren, mr Ludde Westerhjelm ut ur fru Anderssons hus för logerande på den oaptitliga Dudley street i Filadelfia. Deras hattar hade råkat komma på en smula snedt, men utan att bekymra sig om småsaker slentrade vännerna arm i arm nedåt Race mot Market. Rödmosig, med tätt slutna läppar och godmodigt tindrade ögon såg urmakaren ut som vore han färdig att vid första anledning högljudt gifva luft åt en inneboende allmän lyckokänsla. Däremot kastade den puckelryggige Westerhjelm sitt hufvud tillbaka mellan de uppskjutna axlarna och rynkade ögonbrynen, under det han ettrigt och energiskt sökte hålla stånd mot påträngande folks knuffningar. För hans vän tog sig allt så innerligt gemytligt ut: menigheten, som andäktigt strömmade in i kyrkorna, medan bodarna strålade i frästande glans och flockar af utklädda skrattande stötte hop i gathörnen. På herr Westerhjelm hade emellertid fru Anderssons julglögg en annan värkan. Först började han i hes, känslofullt vibrerande ton gnola »Kung Karl den unge To-olfte», under det kinderna af undertryckt rörelse fingo en hektisk rodnad. Därpå stannade han plötsligt, fattade ett stadigt tag i kamratens knapphål och gnälde genom gatsorlet:

— Broder Kalle, låt oss ihågkomma, att detta är juldagen, en helig dag, förstår du, ta mig sjutton inte något ogudaktigt svineri, som det här uppkomlingslandet gör det till.

Hans fingrar figurerade i luften, och stickande lifligt foro ögonen kring i vimlet.

— Nej du Kalle, låt oss uppsöka ett svenskt hem — ett *hem* — ett — vi ska ta mig jäkeln gå till Holm och upplifva gamla minnen.

Urmakaren brast genast i ett medgörligt skratt.

— Wholly right, sade han — den glada själen har jag inte sett på ett helt år — han blef ett, tu tre boss på verksta'n, han — hvem kunde tro det — hade dussinet före sig. Nu bor han på Green street, hör jag — på norr.

De hade redan vändt och påskyndade ovilkorligen sina steg.

Herr Bentzén fortfor att vidt och bredt orda om föregående julars trefnad och fästligheter — den tiden Holm var president i svenska föreningen, och man alla juldags förmiddagar drog från hus till hus och efter hvarandra intog minst åtta frukostar.

— Och kors du Ludde, hvad det söps och sjöngs — ovett fick man af yankeefruarna, men Holm tog dem, han — talar som ett geni, den karlen.

Där Westerhjelm sirligt trippade på, fick han vid minnet af dessa glada stunder tårar i ögonen. Det nätta morgonruset hade gifvit fart åt tankarna, de tillfredsställdes icke längre af det lilla och tillfälliga här i lifvet utan samlade sig och togo ansats mot det stora — hela —

— Fru Holm — *det* är ett fruntimmer! Och barnen sedan — sådana älskliga varelser!

— Och det säger jag dig Kalle, att maken till fru Holms sillsalat får du aldrig i det här usla landet — snaps på, begriper du — och misstar jag mig inte allt för mycket — och Kalle, du känner mig — *nu* känner du mig? —Jag säger dig, att misstar jag mig icke allt för mycket, så bjuder lilla frun oss efteråt på middag — gås — har ätit gås i det huset förr — Gud Fader!

Bentzén skrattade lycklig, han tyckte sig känna doften.

Emellertid invände han blygsamt:

— Nog lofvade jag mig halft till föreningen.

— Föreningen — bet Westerhjelm af, het af förakt — en tarflig håla med ohyfsade uppkomlingar — ta mej fan om det går an att säga nej, Bentzén, du ska väl uppföra dig som bildad karl.

Ja — Bentzén försäkrade, att han ämnade antaga inbjudningen.

Men då kom det ögonblick, då Westerhjelm af en inre fullhet drefs att lyfta dem båda upp på ett bredare plan.

— Det är inte maten, Kalle — sade han med en röst, som darrade af rörelse — du ska inte hålla så mycket på hvad vi skola äta och hvad vi skola dricka och hvad vi skola kläda oss med, — det är ett *hem,* ser du, — bildningen, en kvinna, som är — en *kvinna,* ser du och något *här* — (hans giktbrutna fingrar trummade på bröstet) — uppåt Bentzén, uppåt — du ska vara gudfruktig, Kalle.

— Jaa — ja då Ludde lille — försäkrade den jättelika urmakaren — jag mente bara, att biffstek med lök, si, det kommer en liksom att känna, att en *har* något, se'n en druckit kognac på morgonkvisten.

De båda männen hade nu hunnit till tystare kvarter, där vackra privatboningar badade i solljuset. Och som de vandrade fram mellan idel högtidligt kyrkfolk på dessa oändliga, stilla trottoarer, började de nyktra till och försökte antaga en så korrekt hållning som möjligt. Äfven Bentzen greps af vissa förväntningar, en obestämd längtan, som kom honom att erfara något liknande blygsel vid hågkomsten af fru Anderssons flottiga kök, där luften sedan tidigt på morgonen varit mättad af öldofter och mustiga historier.

Greenstreet befans vara en af dessa korta, breda återvändsgator, där på hvarje sida ligger en rad eleganta tegelhus, fullkomligt lika hvarandra, med samma höga, snöhvita trappor och blanka helglasfönster, innanför hvilka de hvita gardinerna gå ihop, lämnande rum blott för en majolikakruka med sin palmväxt. Hus efter hus är allt så minutiöst lika, att man slutligen blir nervös och gripes af en stark lust att gå tillbaka för att se om det icke står till att upptäcka någon liten hugsvalande skilnad.

Icke en människa syntes till, och dödstystnaden afbröts endast af orgeltoner inifrån husen.

— Du har hört galet, din åsna — fräste Westerhjelm, där de dröjande gingo framåt letande efter numret. — Inte bor Holm så här.

Bentzén bedyrade. Just här måste det vara — n:r 70.

Allt lika skinande blankt, gardinerna utbredda och ängsligt hopfästa med nålar, och fram tittar majolikakrukan med sin växt.

Ilsket skadeglad tryckte Westerhjelm på knappen. Urmakarens dumhet skulle eklatant bevisas.

Orgelspelet upphörde, och ett ögonblick rördes gardinen, som om någon kikat ut. Därpå blef allt tyst.

Men då den elektriska klockan ånyo, och nu som en stormfanfar, brusade genom huset, hördes hastiga steg, dörren for upp och Holm stod där i skjortärmarna och med en förlägen blick bakom glasögonen.

— Åh — sade han — är det ni, det var ju snällt.

— Stryk af fötterna på mattan, din luns, hviskade Westerhjelm, där han i tamburen ifrigt slätade håret och borstade rockkragen. Hvarpå han förbindligt bugande och med hatten i hand, gjorde sitt inträde i parlorn.

Här befann sig fru Holm, stående midt på golfvet. Hon var tydligen förberedd men vred sakta händerna, smålog och tycktes på det hela tveksam om, hvad hon borde göra. Däremot hade husets döttrar, Mina och Betty, 12 och 14 år, en afgjord uppsyn af att på något sätt hafva blifvit förolämpade.

De stodo raka som ljus, med håret stilfullt utslaget och händerna korslagda samt böjde omärkligt, likt vuxna damer, på hufvudet. Ingen räckte de inträdande handen.

Det var högtidligare än hos presidenten.

Fru Holm hostade litet i sin buktade hand och sjönk ned på kanten af en stol. Bredvid satte sig döttrarna, värdigt afvisande som prästinnor.

Självfva rummet hade vid sig något egendomligt frostbitet. Kylighet formligen strålade ut från de fraicha svarta sammetsmöblerna och blankpolerade småborden med glänsande nya hymnböcker, från kammarorgelns gulglatta tangenter och den stora otända kaminen.

Bentzen var fullständigt slagen. Men Westerhjelm hade varit med i världen och visade sig vuxen omständigheterna.

Ty sedan hr värkmästar Holm väl uttalat den ovädersägliga sanningen, att vädret vore synnerligen lämpligt för en promenad, just en liten spatsertur fram och åter, och den därpå följande tystnaden hotade att spränga urmakarens tulpanfärgade kinder, återknöt tapetseraren skickligt samtalet med ett galant och ledigt:

— Sjutton till elegant våning härrskapet skaffat sig, den kostar nog schaber den — men hvad gör man icke för de älskvärda damerna!

Hvilket åtföljdes af en sirlig bugning.

Fröknarna Holms fientliga allvar kunde emellertid icke mutas.

Och nu reste sig herr Holm beslutsamt och promenerade af och an som i djupa tankar, medan öfver glasögonen sköt fram mot de båda männen en forskande blick. Därpå höjde han hufvudet och började tala. Det kom i den osäkra tonen hos en predikant, som nödgas ställa några allvarsord till kamraten från forna tider.

— Ja, broder Westerhjelm, i detta landet kan man Härren vare lof, tänka på att komma upp — på det bästa viset. Härren har sökt våra hjärtan och gjort oss till medlemmar af presbyteriankyrkan här om hörnet, alldeles utmärkt, jag må så gärna säga fint folk, och flickorna känna det så godt i söndagsskolan och älska att fira sin juldag på det *rätta* sättet. Vi vilja ju också gärna gifva dem ett godt hem för det nya umgänget. — Det är — kort sagdt — ett nytt lif, som —

Han rätade på sig och antog en tryggare ton.

— Se vännerna, det är nog så, att folkets gudsfruktan gör, att Gud välsignar detta stora land med öfvernog af det jordiska *också* —

Här log han litet mildt skämtsamt och fortsatte:

— Se det kan man säga, att det *lönar* sig att vara vän med Gud, ni vänner, det lönar sig — *också* i världslig mening.

Tapetserarens hufvud hade alldeles sjunkit ned mellan de ofärdiga axlarna. Mot rummets prydlighet sågo hans kläder ytterst dåliga ut. De darrande fingrarna, som hårdt omslöto hatten på knät och ögonhvitornas simmiga glans förrådde den obotlige dryckeshjälten. Som i hypnotisk halfsömn stirrade han stort ut för sig. —

Plötsligt tycktes värdinnan blifva orolig och inföll blygt:

— Skulle jag inte — kanske få bjuda på —

Men vid döttrarnas förfärade ryck i hennes klädning, afslutades meningen stammande:

— en kopp té?

Detta ord verkade magiskt. Herr Bentzén, som under det långa talet med vidöppna ögon och åtskilda läppar betraktat vännen Holm, for hastigt upp och ut på golfvet, där han bockade sig ända mot jorden.

— Snälla frun, det är alldeles för starkt för *oss,* sade han och blef af denna dråpliga kvickhet så upprymd, att han rusade ut i tamburen, fick på hatt och rock och inom ett ögonblick stod, frustande af skratt, på trappan.

Westerhjelm var honom i hälarna. Men i dörren vände han och lät bugande hatten göra en siratlig sväng inåt.

— Har den äran, mina damer — och låten nu för all del eder fromhets sköna orgeltoner ledsaga oss ut i den syndiga världen.

Ty Ludde Westerhjelm kunde minsann vara både poetisk och bitande.

Holm kom blossande ut på trappan.

— Det är för flickornas skull, mumlade han osäkert, man kan inte — jag försäkrar er — —

Nedanför stodo vännerna och sågo så gäckande muntra ut.

— Nu ge vi oss af direkt till föreningen, sade Bentzén och hoppade upp i första spårvagn. Tonen var litet myndig, det var icke *han,* som hittat på den misslyckade idén.

Westerhjelm satt länge tyst. Men på hans magra kinder brunno två röda, skarpa fläckar.

På ömse sidor om den framilande vagnen brusade åter det världsliga lifvet. Plötsligt kände urmakaren ett grepp i sin arm, och en gnällande röst framstötte:

— Hör du Kalle — det är juldag, förstår du, en helig dag — och inte något förbannadt uppkomlingsskoj, som den där otäcka föreningen består sig med. — Vi tittar in till Janssons, *det* är ett hem, ett svenskt hem och —

Men fortsättningen drunknade i ett bullrande skratt:

— Ludde du ä — du ä — en fästprisse!

I väntan på revolutionen.

Med ett sarkastiskt stick i sina små svarta ögon dref mr Sewell omkring under tältet framför sin kortvarubutik på Second street och njöt af att se julisolen gassa på South- och Lombardgatorna. Han tuggade hela tiden eftertryckligt och sparkade då och då fruktskal, som förirrat sig till hans del af trottoaren, öfver på den italienska fruktsäljarens område — ett tilltag, som på grannen judemånglarens anlete framkallade ett hånlöje.

Hvad hade väl förmått honom, Thomas Archibald Sewell, att så länge stanna i downtown?

Pah, han var en godsinnad narr. Dässutom hade han vuxit upp i dessa kvarter och ägde knappt en bekant uppåt staden. Han mindes, hur han drack sitt första glas whisky och köpte sin första tuggbuss borta där träindianen svänger sin tomahawk, och att hans första kärlek varit en liten bodskönhet på South.

Sedan startade han vid 18 års stadgad ålder den affär, han nu innehade.

Då befolkades trakten, ehuru Filadelfias tarfligaste, af välklädda amerikanska småborgare. De bodde i snygga tvåvåningshus med blanka fönster, snöhvita trappor och gröna fönsterluckor. Ingen handlande drömde om att utbjuda annat än reela varor. Och när farmarne med sina öfvertäckta vagnar körde upp till trottoarkanten, medförde de markens bästa alster och ofta sina hustrur för påhälsning i kundernas familjer.

Det hade varit det gemytligaste lif i världen. Alla förtjänade bra och betalade i sin tur väl. Hvarje dag liknade som ett bär den andra, och på aftonen behöfde man endast gå om hörnet för att få sin läckra lamkotlett med tomatosås och sin paj, serverad i blänkande tennform. Efteråt bjöd man sin flicka på en glace och en spårvagnstur i månsken till Fairmount.

Och nu!

Great goodness ... långsamt men säkert trängde det europeiska sluddret på, och knapt hade South street eröfrats, förr än arffienden, de svarta aporna, döko upp på Lombard. Och så svallade båda gatornas orena flöden in öfver Second, så att äfven denna gata med hvarje dag förlorade mer af sin ursprungliga karaktär. Snart skulle kanske mr Sewells hus stå som en skorsten bland brända ruiner.

Nej, hans tålamod var slut. Han längtade att åter känna sig som människa och amerikansk medborgare och ämnade därför realisera affären och begifva sig uppåt staden.

Denna tanke, hvilken sista tiden format sig till ett beslut, gjorde honom i viss mån öfverlägsen situationen. Och då tiden nu var inne, stängde han butiken och tog i ett anfall af galghumör vägen nedför South.

Han passerade det öfverbyggda salutorget med taket af spån, lavar och mossa uppburet af tegelstenspelare och glindrande brokigt likt sköldpaddans rygg. Marken var hal och klibbig af fetblodiga ämnen, och vid de oaptitliga stånden grälades och köpslogs på all världens rotvälska.

Med händerna i fickan och käkarna i oafbruten rörelse slentrade härr Sewell utför South. Trottoarens soltält, fastsatta vid järnpelare, gåfvo den utseende af en jättearkad, genombruten af solstänk, droppande i glöd öfver uppstaplade frukter och trädockornas granna klädesplagg, barocka kopior af sista modet. Men aftonsolen förlänade alltsammans en glans af äkthet. Det var som krälade hela stadens ohyra fram. De små osopade, kaotiskt inredda bodarna omringades af skrikande och knuffande individer af allehanda nationaliteter, medan okammade kvinnor med dibarnet vid den blottade barmen sökte handgripligt värfva kunder. Från toppen af sina vagnar utbjödo farmare skämda grönsaker och höns, hvilkas magerhet kunnat locka en yankeekvinna till tårar. Då spårvagnen kom susande, ringde den hela tiden, kusken stampade och ropade för att få den slöa hopen att gå ur vägen och skrattande höllo passagerarna för näsan.

Hvad mr Sewell hånlog. Dessa europeer duga ju icke ens till att tvätta sig rena. Kunde man icke tro att det vore den stora utländska svinstaden i väster!

Nu vände kortvaruhandlaren för att öfver Lombard uppnå sin vanliga restauration vid hamnen.

Träkåk vid träkåk. Fallfärdiga trappor, dinglande fönsterluckor, rutor af lump! I smutsvattnet på den urgröpta tegeltrottoaren vältra ullhufvade ungar i lysande paltor, och från rökande män och snattrande kvinnor på trapporna står utefter gatan en evigt rinnande ström af intima meddelanden och husliga tvister. Här kommer en sprätt i gula pantalonger och fotsid grönsvart rock direkt från judeståndet, och genast omringas han af kurtiserande negerdamer med armarna i kors öfver oskylda bröst. De tunna kjolarna framhäfva magen, hoppande af vällustigt skratt, hårets otaliga småflätor, virade med röda trasband, sticka upp som kaktustaggar. Urgamla turbanklädda matronor vagga fram med bleckmåttet bräddadt af skummande öl och ösa glåpord öfver bröder och systrar, som hänga kring krogdörren för att insupa ångorna från den färgade whiskyn.

Här och där mellan husen skjuta upp återvändsgränder, spärrade af baksidan på ett palats eller af ett staket om en trädplanterad bakgård. Det är någon infödings förtviflade försök att hålla stånd mot lilla Afrikas stank och orgier. Ack, snart skola träden förkväfvas af giftiga ångor, blommorna dö och en morgon palatsets fönster befinnas förspikade med bräder. Invånarna fly för att väster om floden bilda ett nytt Amerika.

Då släppes Barrabam lös på allvar. Gränden genljuder af hesa, triumferande skratt, spjälluckor smälla hårdt mot väggarna, gula utsvultna hundar gläfsa fritt, och i de utbredda pölarna simma lustigt melonbitar, majsblad och papper, glödande i djupaste karmosin. Men de hvita planken, som stå så läckert i solljuset, öfverdragas med prof på gryende negerartisters sensuela fantasi.

Att solen blott gitter leka sin strålande lek med allt detta! Se hur gyllene strimmor sila in mellan husen och förvandla högt vajande tvättklutar till purpurskynken! Hvilken skinande glans de gjuta öfver stora flak af gatans tegel, huru de skjuta ned likt åskviggar på grönsmutsiga dörrar och fönsterluckor, som skönt glimra till ...

I dörren på de kulörtas kyrka står diakonen barhufvad och grinar och bugar i öfversvallande artighet. Med tänderna glimmande från öra till öra ila skönheter utför trappan, och deras ögon skela förföriskt — det ser ut som ett stort hål i en svart kula. Man är idel gentlemen och ladies, skakar hand, bockar, småler — tummar sina hvita vantar och håller hymnboken, så att guldprässningen framträder starkt ...

Där mr Sewell hoppar öfver vattengroparna, fråssar han af sitt förakt.

Nere vid hamnen är denna tid på dagen larmet och stojet bedöfvande. Utför Marketbacken rusa elektriska spårvagnar, som ville de störta direkt i sjön. Massan af hopträngda passagerare krånglar sig ur, springer mellan dundrande lastvagnar höga som små hus, mellan jernbantåg i full fart och idkeligen ringande lokomotiv till de kolossala ångfärjor, i hvilkas midt hästar trampa och körsvenner hojta. Dånande fara tågen ned i de långa fraktpråmarna för att på andra sidan floden fortsätta sin ilande färd. Det är ett tutande från alla färjor, ett pipande från alla grannt riggade bogserbåtar, på hvilkas små hvita rorgängarhus glänsa gyllene örnar med utbredda vingar eller guldhästar på språng, och i pålverkets svartblå skvalp återspeglas skrofvens målade ränder som ormar eller brokiga band.

Allt detta är för mr Sewell kärt som hans halfva lif. I timtal kan han gå och blicka in i de öppna fruktmagasinen. Ända djupt inne — hvilken mängd af färger! Från bananens gräsgröna till dess olivgula och längst ute guldprunkande mogenhetston. Jättestaplar af oranger, fikon och drufvor ... Californiens röda, Delawares violetta, Niagaras svartblå, Messinas klara gröna. — Se dessa smidiga ostronskonare, lastade till brädden, hur negrer skofla snäckor som småsten i korgar, där från det rinnande spadet står en frän frisk luft

af haf, medan andra svartingar ligga på balar och skryta som ägde de tio bankar.

Det är dock först i den glada melontiden, som master Tom finner det riktigt värdt att lefva. Ack, från Georgia kommer han, den grönfläckiga läckerbiten, stor som en bomb, söt som röda kyssar, med en grå spindelväfston öfver sig likt en gammal väl bevarad vinflaska.

Att tänka på hur all denna rikedom öses öfver folk, som icke ens känna till lille Georg's yxa!

På ostron-restaurangen satt redan mr Davis, spannmålsagenten. Han och Sewell voro goda vänner, när de råkades och råkades, därför att vägarna buro så till.

Medan de nu väntade på sin stufning, sade mr Davis kort och skarpt, pekande utåt:

— Mr Sewell — se du den där galningen till spårvagn?

— Yes sir.

— Vet du, att om du satt i den vagnen och ville ur, och vagnen stannade, och kusken åter startade innan du hunnit få fotfäste på marken — med påföljd att du föll och bröt ditt ben, kanske båda, Sewell, så finge du icke en cents ersättning af bolaget?

— Åh det måtte jag väl få.

— No sir ... icke numera. Hör på. I samma sekund skulle en af de irländska bolagsagenterna, som alltid finnas till hands, kila i väg till en irländsk advokat. Och innan du hunne säga aj, vore *den* gynnaren också på platsen. Hur han nu bär sig åt, så finner han bland åskådarna alltid sin man — fyrdubbelt upp, sir. Och på rättegångsdagen skulle de alla fyra ogeneradt svära på, att du *hoppade af, medan vagnen var i gång*. Du förstår? Icke en cent, Sewell ...

Icke heller om du vintertiden halkade på svallis och bröt ditt ben framför judemagasinet därborta — icke en cent.

Mr Sewell sträckte ut sig och spottade bortåt golfvet. Hans små svarta ögon blinkade hastigt. Han såg sig liggande där — utan en cents ersättning.

— Sewell, sade Davis, med mörk grämelse i sitt slätrakade, feta ansikte — utländingen börjar lära amerikanen konsten, hela denna stads kommunalstyrelse består af monopoltjänare.

Mr Sewell, som fått sin ostronsoppa och redan slukat den i tre drag, yttrade kort:

— Jag mötte i går en gök som påstod, att det är utländingen, som gör Amerika — vi skulle duga till ingenting, vi.

Mr Davis kippade efter andan. Han grep mr Sewell hårdt om handleden.

— Sewell, jag vill säga dig en sak. *De äro åsnor.*

---

Ett år hade Archibald Sewell sopat trottoaren utanför sin nya butik på åttonde gatan och med träffsäker instinkt gått kundernas smaknycker i förväg, då han började tvifla på sig själf såsom varande en obetingadt öfverlägsen krabat.

Rundt om på den kända handelsgatan lågo en mängd små judeaffärer, liknande hans, ehuru tämligen

slarfvigt inredda och med sämre varor. — Det kunde hela världen intyga.

Nu gingo visserligen för mr Sewell debet och kredit ihop, ehuru det icke var mer än jämt. Detta bekymrade honom emellertid föga, ty han hade god tid att blifva millionär och var dässutom djupt troende medlem af ett dussin »blif-hastigt-rik»-föreningar.

Men se här det besynnerliga i saken: för grannen gingo affärerna icke blott ihop — de gingo briljant.

Lika oföränderlig som mr Sewells bod stod där från årets första till dess sista dag, lika egendomligt växlade grannbutikernas öden. Emellanåt fick man t. ex. i fönstren skåda jätteplakat med: » *Brandskadadt gods till röfvarpris*» i så röda bokstäfver, att hela gatan lyste som en eldsvåda. Men ingen människa hade hört talas om någon värklig eldsvåda. Folk skrattade och sade, att detta var ett knep, som utländingen infört. När säsongen gått dåligt, tuttade man endast på några askar eller svedde ett och annat nattrocksfoder — sådant vore tillräckligt lockbete för den dumma allmänheten.

Butikerna bytte också beständigt om ägare. Dessa tyska judar börja med ytterst få varor och locka kunder genom underpris. Sedan inköpa de på kredit ett ofantligt lager, öfverlåta detta till en broder i konsten och göra strax därpå konkurs. Förtviflade gester — utspärrade fingrar ... vid Moses och alla små och stora profeter! endast tomma hyllor finnas att tillgå, I herrar fordringsägare, I kunnen väl rasa — men icke åtkomma kompanjonen! ... Denne realiserar i en handvändning lagret — och se! ur bankruttens djup uppdyka de båda vännernas namn, förenade i gyllene glans öfver dörren på något femvåningshus i nästa kvarter.

Detta kryphål i amerikanska lagen hade han således funnit ut, han, främlingen, som icke ens mäktade språket!

Dylika upptäckter måste ju i hög grad förödmjuka mr Sewell. Men samtidigt värkade de förunderligt utvecklande på hans moraliska människa. Han hade aldrig tänkt, att sådana skälmstycken kunde gå för sig annat än i detektivromaner. Och när han nu såg sina konkurrenter genomföra dem i värkligheten och lyckas så väl, fyldes hans själ af ett mäktigt raseri, som hade vid sig något af mjältsjuka och fridlös oro. Och ifrån att hafva varit en ironisk föraktare blef han en fanatisk hatare.

Han gick öfver från demokrat till republikan, höll endast patriotiska högerblad och skref in sig i en kyrka, utmärkt för fosterländsk entusiasm och med ögonen vidöppna för den importerade lasten. Småningom började mr Sewell uttrycka en viss likgiltighet för rikedomen, emedan den så ytterst sällan, sir, förenas med moral och *hederlig* kapacitet.

Också blef han alltmer en ensam man. De sex gatorna skilde honom fullständigt från gamla vänner, mellan dem låg ett haf af människor, affärer, intressen. Och bland de nya, kyrkans nitiska tjänare, hindrade honom tyvärr hans obetydliga inkomster att spela någon roll. För hvarje dag föreföll mr Sewell torrare och magrare, och hans indiannäsa tycktes bukta sig djupare öfver de tunna läpparna.

När han om kvällarna ströfvade omkring, påminde han sig med smärtsam liflighet, hur denna trakt blott för några år sedan bebotts af fredliga kväkare, och hur vänligt husens upplysta rutor lyst ut i den stilla aftonen. Och nu — på alla väggar jätteaffischer med damer i trikå — hela scener ur lättfärdiga »extravagansa» — skyltar, annonserande rum för resande, fula brandstegar, oblygt signalerande röda lyktor. Genom ohöljda fönster skymtade estradens divor ... Skrål och fjärilslif fylde den amerikanska nattens djupa fred.

Och öfverallt främmande tungomål och misshandladt infödingsspråk!

Trött af sin egen grämelse sökte han sig längre och längre upp — ända till Broadstreets hvita palats.

Ändtligen en stolt, fosterländsk syn! Hela den praktfulla gatan fyld af hundratusentals bicyklar, riggade med bågar, skepp, torn af kinesiska lyktor. Hur mjukt de glida öfver asfalten, badande i ljus, och klockorna klirra monotont. En ström upp, en annan ned — i evig ordningsfullhet. Och i midten höjer den hjälmklädda ordningsmakten sina röda lanternor, reglerande den sällsamma, tysta färden ...

Eller ock följde han i öppen spårvagn något fästtåg till långt utom staden belägna parker. Uppför höjder, omhvärfda af persikodofter och ned i dälder, där gummiträdet reser sig svart, sväfva vagnarna med sina elektriska solar och stjärnor pilsnabbt fram som rägnbågsfärgade glashus. Där de rusa in på avenyerna blir det till en orgie, en världssaga af blott ljus, ett förstenadt fyrvärkeri i den skumma, heta natten.

Och då de korsa hvarandra, dessa rörliga ljusslott, hur full blir icke hela världen af pärlande flickskratt, af hurrarop, fanfarer ... af violers doft från hvita, lätta kjolar.

Mr Sewells ögon svartna af andäktig beundran. Han tycker sig knappt hafva del i allt detta. Men dessa främlingar svälja nya världens härrligheter som vore det hvardagsbröd!

Stundom någon skymmande kväll vandrar han utmed Delawares löfrika strand. Strålande, ljudlöst glida flodbåtarna förbi och färgreflexen i vattnet blandas i lek med fräsande bogskum. Majestätiskt seglar atlanterångaren uppför floden och däss röda, svarta och hvita skorstenar utandas duniga moln, däss vimpelprydda toppar vidröra skyn. Men på alla bryggor sitter folk, som stirrar begärligt bort mot Washington Park på New Jersey. Ingen har blick för annat än Babelshjulet i Ferrisstil, hur det likt en blänkfyr kastar sina lågande kupéer mot den mörka himmelen — för båtarna, som flyga utför banan ned i sjön och upptorna barrikader af hvita vågor, under det passagerarnas hisnande skratt hoppar nedför floden. Man slukar med ögonen dessa fontäner, som spruta röda, blå och gula lågor och ballongerna som höja sig, man lyssnar till den smattrande musiken och göder sin själ med den ölberusade demimondens själfsvåldiga rop, ekande bland de susande träd, där mr Sewell vandrar omkring med sin ensamma själ fyld af bitterhet.

Skökors och drinkares paradis — hållet af tyskar och irländare, naturligtvis!

En kväll hade mr Sewell hunnit till ett ensligt ställe på stranden, då han varseblef en uppdragen båt, lik ett hus och stödd af stockar. Det var en af dessa pråmar, som tjäna amerikanska fiskare till bostad både på sjön och på land. I dörren satt en man, klädd i fiskardräkt och band på nät.

— Nå aldrig — ropade mr Sewell häpet glad — är det icke du, Davis. Jag tror inte jag sett dig på två år, hvad gör du här?

— Väntar på revolutionen, sade mr Davis lugnt och knöt vidare.

— Inte!

— Yes, *sir.*

— Det är värkligen, hvad de drifva oss till, sade mr Sewell dystert och sköt hatten på nacken.

— Det är hvad de göra, sir.

— Nå, sedan då?

— Sedan etablerar jag mig på Market.

— I ostron?

— I ostron, sir.

— Jag må säga ...

Archibald Sewell stod och tuggade och blinkade med ett snälltågs fart och lät hatten skrida allt längre bakut.

— Idén är inte oäfven. Vill du taga mig med i båten?

— Very well.

— Topp — afslöt mr Sewell och skakade kraftigt sin väns hand. Han hvisslade belåtet. Sedan for han in till åttonde gatan, realiserade sitt lager, köpte ett nät, ett fotogénkök, en liter whisky, cigarrer och en sydväst. Så rustad flyttade han, i afvaktan på revolutionen, ut i fiskarhuset vid Delaware.

Stenbelätet på Wisahickon.
En amerikansk legend.

Öfver Delawares oändliga vassfält hvilade ett lätt morgontöcken, redan guldfärgadt af den uppgående solen bakom. Så hög var den sakta vaggande rörskogen, att fjädern på Röda Örnens hufvud, där han och hans son, Bidande Hjorten, suto i en kanot och fiskade, knapt nådde till toppen däraf.

Men nu släppte Bidande Hjorten snaran och reste sig för att spana efter gryningen.

Han såg dimman småningom sjunka och uppsugas af vasslätten, ur hvilkens sköte tusen och tusentals sjöfoglar flaxade upp. Deras vresiga snatter och klappet af deras vingar fylde rymden, och där de lågt och lättjefullt sväfvade fram breddes ofantliga skuggor öfver det morgonhvita stråfältet. Bakom Jerseylandets flata skifva stack solklotet upp, lågande af röd eld. Men nedåt floden aftäcktes i den klara luften, glittrande som källans vatten, först en flock bruna och röda segel, därpå skrofven af flere skepp med bukig förstäf och aktern lik den stora wigwam med platt tak och många gluggar, som de hvita männen byggt på strandens kulle.

Bidande Hjortens falkögon iakttogo alltsammans.

— Hur högt står solen på fästet? frågade Örnen, nedhukad öfver kanotens reling.

Sonen svarade icke på frågan.

— Jag ser skepp liknande dem, som förde blekansikten till vår strand, sade han. De sätta ut båtar och ro hitåt.

— Blekansiktet är god vän. De hafva väl gjort en färd ut på det stora vattnet och återvända nu — talade den gamle från djupet, där han knöt samman nätet om sin glänsande fångst. — Vi skola bjuda dem fisk och tillbyta oss skarpa knifvar och pärlor, genom hvilka man ser träden och himmelen. För den största fisken kan du förära Solros en skön halsring.

— Eller eldvapen — jag längtar efter eldvapen, våra bågar gifva intet ljud, och pilen dödar icke så väl — sade Hjorten, som med stirrande blick följde den främmande farkostens rörelser.

Röda Örnen skakade sitt hufvud.

— Eldvapnet är ondt, det varnar fienden och skrämmer foglarna till flykt. Bågens pil susar skönt likt vinden och träffar snabbt som himlaljuset.

Sägande detta reste äfven han sig till sin fulla höjd. Men i detsamma smälde ett skott, och den gamle föll framåt mot vassen, som böjdes för hans tyngd. Med ett utdraget, dämpadt tjut slog Bidande Hjorten armarna om honom och kastade sig med sin börda till bottnen af kanoten, som i nästa sekund gled in i den täta

säfven och likt en rädd ål slingrade ett stycke upp för floden. Först nedom skogsbrynet bortom kullen sköt den i land. Indianen tog sin döde fader på ryggen och smög uppåt skogen. Lutad, stark och vig som en panter ilade han stigen fram genom blommande gräs, men under hans sänkta panna stodo ögonen fulla af ett hårdt ljus och näsborrarna drogos skarpt samman för att åter hastigt vidgas.

Då han nalkades rödskinnens läger kommo män och kvinnor till hans möte, de hade hört eldvapnet smälla från floden, och när de varsnade hvem Bidande Hjorten bar på sin rygg. upphäfde kvinnorna långa, entoniga klagorop och sleto sitt hår och männen hämtade från barktälten sina mantlar, i hvilka de med stor värdighet svepte sig, men stammens medicinman skyndade fram, vände ut och in på ögonen och ropade, lyftande sina armar mot löfträdens yfviga kronor:

— Hvad spådde jag eder, när stormen tre gånger släckte elden, där de heliga örterna sjödo i grytan! Den store Anden varnar för en fara och ve eder, om I icke lyssnen till rösten, som aldrig bedrager.

Ingen gaf honom svar, blott hundarna tjöto långdraget. Stela och orörliga blickade männen mot jorden, medan kvinnorna under fortsatt klagan uppsamlade ved, som de buro ett stycke bort och staplade upp till ett läger, på hvilket den döde lades.

När detta var gjordt, lyfte männen sina ögon i jämnhöjd med trädens grenar, och den äldste yttrade afmätt:

— Tala, min son.

Bidande Hjorten hade fattat sin båge, nu spände han den och lade ögat till rännan, siktande nedåt mot floddalens kulle, där det grusfylda pålvärnet kring de hvitas fyrkantiga wigwam lyste i solglans genom kastanjernas löfverk.

— Blekansiktet är falskt och fiende till vårt folk — sade han — jag vill hämnas min fader, de sköto på honom, den välvillige, som intet ondt anade, låt oss öfverfalla deras wigwam och rispa deras inälfvor med giftiga pilar.

Detta var så nytt, att tid fordrades till att förstå det. Listiga och spörjande korsade männens blickar hvarandra. Städse hade blekansiktet visat sig som deras vän, frikostigt hade det bytt glaspärlor och huggvapen mot djurskinn och skogsvillebråd, och fredligt hade man delat rätten till fiskevatten. Så hade det fortgått länge.

— Hör hvad den store Anden talar — ropade åter medicinmannen. — Han säger: fly uppåt de höga bärgen och de djupa skogarna, där örterna växa tätt som moskitos och villebrådet förökat sig ostördt i tusen mansåldrar och där den store Anden trifves i tystnadens dunkel. Fly dit, där vårt folk kan lefva lyckligt och sällt.

Bidande Hjorten, som full af harm och hån lyssnat till den föraktades tal, beredde sig att svara, då luften ånyo genljöd af eldkulornas dofva knallar. Männen skyndade bort till skogens bryn. Med häpnad varseblefvo de stranden fyllas af främmande folk, som närmade sig de hvites wigwam och besköto pålverket, tills detta vacklade och sten och grus yrde i luften. Men när turen kom till wigwamens hvita murar, hördes ett skärande skri, portarna sprungo upp, och ut strömmade män, kvinnor och barn. Några föllo på knä och sträckte armarna mot den hvitglödande himmelen, andra störtade ned till båtarna och försvunno i vassen eller flydde norrut öfver fälten.

Indianerna ryggade obeslutsamt tillbaka.

— De hvita bekriga de hvita, sade någon betänksamt.

En man sågs komma springande stigen uppåt. Hans svarta klädnad fladdrade för vinden, rundt halsen stod ett hvitt vippande tyg ut likt strålar från solen, och hans händer, höjda öfver det gulhåriga hufvudet, tecknade åt dem.

Det var de hvites medicinman, han som helade sår och en afton från stranden talat ut till dem på floden om blekansiktets store Ande.

— Fly — flämtade mannen — holländarne hafva eröfrat Kristineborg, de skola nedskjuta eder liksom de dödat svenske män.

I ett ögonblick förvandlades stammens hållning. Kvicka, glidande och smidiga som ormar rörde sig männen mellan de skymmande träden, och efter en kort rådplägning beslöts, att man skulle draga bort till de höga bärgen, klädda af evigt grön skog. Skyndsamt lossade kvinnorna hyddornas stockar och kastade dem på låga fordon, förspända med hundar. Och medan ännu segerskränet från dalen fylde den doftande morgonluften och ekade mellan lundens snår, bröto rödskinnen upp, ledde dragarna ljudlöst skogsstigen fram och kommo ut på de obanade fälten i väster. Här följdes den buktande Shougkillflodens strand i stigning mot flodens aflägsna källor.

Endast Bidande Hjorten hade bibehållit sin stolta, hånande uppsyn. Hans röst var för ung, att någon skulle lyssnat därtill, men hans sinne sjöd af bittert trots. Och oberörd af den vilda brådskan gick han långsamt utom lägret och stälde sig med korslagda armar tätt vid dödslägret. Döda voro äfven hans moder och broder och nu skulle himlens foglar hacka sönder hans faders anlete, utan att ende sonen finge sända pilen i banemannens hjärta.

Hvarför kunde han icke stanna här allena? Om dagarna ville han dölja sig bland skogens hemlighetsfulla snår och om nätterna smyga ned i dalen för att skicka pilar, doppade i ormaetter, in genom den hvita wigwams gluggar.

Redan hördes hundarna kring Röda Örnens öfvergifna tält gläfsa oroligt. I skogen blef stilla. Men i stillheten steg segerjublet lik en våg, som växte i höjden med solen och blandade sitt skum med bladens och örternas rusande ångor och med biens och myggornas söfvande sång.

Bidande Hjorten erfor i bröstet ett underligt kval, som sved likt såret af en pil, men hans håg brände af lust till dåd.

Då prasslade det hastigt i grenvärket och en flicka nalkades ljudlöst och stannade med sänkt hufvud och korslagda armar framför honom.

— Hvarför dröjer Bidande Hjorten? hviskade hon med en röst, len som sommarvinden.

Hennes hår svallade om midjan och hennes ögon glittrade oroligt likt flodvågen. Dotter af en besegrad stam hade Solros vuxit upp i Röda Örnens hydda och skulle snart gifvas hans son till hustru. Ynglingen trådde till henne som hjorten trängtar till källans vatten.

Nu blickade han dock mörkt.

Åter talade hon:

— Jag har allt redo och skall tjäna dig under vägen.

— Bidande Hjorten stannar vid sin faders sida, kom svaret kort.

— Blekansiktets eldvapen skall döda dig liksom det dödade honom — fly.

— Bidande Hjorten fruktar icke eldkulor — han vill se de hvita hundarnas blod.

Då förde Solros hastigt sina händer samman i nacken under det långa håret, slöt ögonen och böjde sig tillbaka, så att den unga barmen framhäfdes skönt.

— Ve ve — susade det klagande — Solros lämnar icke sin älskade, och en dag när Bidande Hjorten jagar efter villebråd, skall blekansiktet genomströfva lunden och föra henne till sin stora wigwam och taga henne till hustru.

Med ett språng, vigt som vilddjurets, grep ynglingen om hennes arm. I hans bröst kändes ånyo den skarpa svedan.

— Kom, hväste han, och hans näsborrar flämtade, spänn hundarna för skacklorna.

Men Solros gled ur hans hand, och hennes ögon dansade under de sänkta ögonlocken.

Solen lågade rätt öfver den hvita floden, krigarnas segerdruckna larm mattades och i allt trängre kretsar närmade sig roffoglarna Röda Örnens döda kropp. Där Bidande Hjorten ledde hundarna genom dungen, hörde han ljudet af däras vällustiga skrin.

Framför banade Solros väg, lyssnande spändt efter ormens skallra. Hennes mörka, smidiga lemmar glänste mellan löfven, med starka händer sönderslet hon snårens giftiga lianer och nedbröt grenar.

Under tystnad nådde de fältens manshöga gräs, slaget till jorden af flyktingarnas tältstockar, de bestego kullar, lockande i fjärran mjuka och blå som hafsvågor och hunno slutligen till Shougkillfloden.

Alltjämt tigande och med sänkt blick vadade Bidande Hjorten i kärestans spår genom strandstigens säf, och hans djurskinnsklädda fötter trampade hårdt dess bleka blomster. Uppåt, ständigt uppåt bar vägen, allt starkare förnams dånet från fallen, rymden mörknade och ljuset dog bort. Luften kändes kylig som vinterrägn och stänk från forsen vätte redan hans panna.

Plötsligt stannade Solros och ropade lustigt genom bruset:

— Aldrig mer ser Bidande Hjorten den heta slätten, nu svänger floden in mot de svala skogarna.

Ynglingen såg upp. Höga träd med uddhvassa barr skymde solen. Långsamt släppte han hundarnas grimma och gick fram på klippan, där Solros stod pekande ned mot den kröka flodarmen, hur den försvann långt inne i furornas dunkla natt. Öfver vågdönet ljöd örnens mäktiga vingslag och i djupet gnistrade skumvirfveln svart.

Bidande Hjorten korsade armarna på bröstet och vände sitt anlete mot öster.

Därnere, trampade under foten af krönets taggiga vidunder, bredde sig oändligt de aftonlysta fälten, prunkande blå och röda likt kvinnornas brokiga väfnader och höljda af lätta dimmor, vinkande som luftiga väsen. Och i fjärran glänste Delawares guldklara flod.

Tiden förrann. På fälten kröp ljuset ihop och blef till kallt dunkel. Men Bidande Hjorten rörde sig icke.

Skyggt kom Solros närmare.

— Hundarna frysa och mörkret är här, sade hon.

Men intet svar hördes. Blott örnens skri skar genom fallets dunkande sorl.

Det var som om den älskades tankar i en mörk ström af eld nått flickan.

Hon lade plötsligt händerna på hans axlar. Med sin kropp skymde hon dalen för hans åsyn.

— Skogen är full af villebråd och mångahanda nya rötter, sade hon och skalf.

Ynglingen hade sänkt sin blick till marken.

— Bidande Hjorten älskar mer att snärja den sprattlande fisken.

— Att slåss med björnen och den vilda galten — att fånga örnens ungar och fälla den snabbt ilande hjorten — sådant lockar män.

— I skogen är trångt att andas, där slocknar solen och ufven skriar. Dalen är full af gyllene ljus, där skådar ögat fjärran och pilen siktar ofvan molnen.

— I granarnas skygd står wigwam trygg. Jag skall täcka Bidande Hjortens hydda med ljufliga väfnader och mjuka hudar, svalt skall där vara om sommaren och torrt om vintern, af mångahanda örter vill jag bereda en kostelig rätt, och oset af det läckra fläsket skall fröjda din själ.

— Dalens blomster är kostligare än kvinnors händers värk.

— Solros tal skall vara som honung, och hennes barm ger lifvet.

— Jag vill eröfra skepp och fara ut på det stora vattnet, eldvapen vill jag äga och allehanda främmande ting.

— I skogarna bor den store Anden — han kallar.

— Min faders ande dväljes under den blå himmelen, vid den vasskrönta floden.

Deras röster hade stigit och fallit entonigt som flodens sång, men deras blickar borrade sig allt mer sällsamt glödande in uti hvarandra.

Långsamt gled flickans händer ned och med bortvänd blick hviskade hon:

— Nu lämnar Bidande Hjorten Solros att blifva en annans hustru.

Då utstötte ynglingen ett ljud likt det sårade djurets läte. Han lyfte henne plötsligt i sina armar och ropade:

— Försåtligt är kvinnans lock och lågt hennes sinne. Bidande Hjortens håg står till sol och vind, *han vill eröfra åter sin faders land.*

För hans ögon lyser ett dåd, rödt af blod. Han springer ut på branten och slungar utan besinning den unga kvinnan i floden, där hennes vilda skri slukas af forsens larm.

Frigjord vänder han sig om. Han flämtar och hans ögon glöda af hat och lust. Hotande och stark som vårfloden står han färdig att störta ned i dalen ...

* * *

Men se — foten i språng stelnar i krampsot, munnen som öppnats till rop, kan icke mer slutas, ögonen häftas i fjärrsyn. Och långsamt hårdnar hans kropp till ett beläte af sten:

Ve, ve, aldrig når han sin dal, aldrig rinner hämdens dag. —

Men under klippans stup växer fram ur den skummande floden en underbar ö. Och på ön skjuter upp en härrlig sykomor, hvilkens lummiga grenar sträckas i evig längtan mot det bortvända stenansiktet på Wisahickons dystra tinne.

À quarante ans.
En afton.

*Hvarifrån* komma drömmarna? Någon har sagt, att kvinnan vid 30 år har sin rätta tid, sin intressantaste period, men icke förnam jag den tiden något särskildt. Inga känslor, inga tankar kvarstå som märken i mitt minne. Allt hade ungefär samma färg. Åren sprungo åstad, och jag blef 40 år — — *40!* I min ungdom — för så vidt jag då alls om alls trodde mig i stånd att uppnå en så hisklig ålder — i min ungdom var jag viss på, att vid den tiden allt skulle vara slut, sagan för länge sedan ändad, det underbara, som naturligtvis måste inträffa, upplefvadt, tillvaron en torr, skrämmande öken. Jag tyckte, jag då rent af måste blygas för att gå och skräpa bland folk, som ännu ägde rättighet till lifvet. Och det är väl så ock — sagan *är* slut. Men — *hvarifrån* komma drömmarna? Är det ett ålderdomstecken? Kommer möjligen för alla kvinnor en sådan lönlig tid — en hägring, en dröm, lefvande som lifvet självt ...? Ehuru de tiga, dölja — —

Här sitter jag, som aldrig skrifvit en dagbok, som hatat allt det där, som sträckt mig blott efter lifvet, och talar till ingen, till ett dumt papper, till mig själf. Men jag måste — detta overkliga, som kommit öfver mig, sannare, hungrigare än värkligheten, förtär min själ. Hvem skulle förstå den fyrtioåriga med lifvet bakom sig, ett fylligt lif till och med, och som känner lifsångest, som skriar efter lif, hon aldrig lefvat! Icke ett snille, icke ens en god människa skulle fatta det, endast jag själf känner, hvad jag mist.

Morgonen därpå.

Återigen har jag drömt — drömt ... Jag vet icke, hur jag blef klädd. I spegeln mötte mig ett ungt ansikte, mjuka drag, fuktiga ögon — du Louise! — Jag kastade mig öfver toalettbordet och gömde ansiktet i händerna. Med tio ögon såg jag, med tio öron hörde jag de smygande fjäten, de lätta glidande konturerna af honom — min drömbild. En ljuf, förintande känsla steg upp i bröstet, beröfvade mig andedräkten. Jag ville resa mig, gå ut i solljuset — till nyttig id, till mina barn — skrifva till min make, som färdas långt borta. Men jag låg kvar.

En vällustig smärta ... en gnagande smärta — den brann som eld, men den var ljuf.

Åh, icke ville jag ... jag var rädd för att göra det — men ändock skedde det. Jag gick fram till skrifbordet, slet nervöst upp några gamla brefbundtar och letade fram det gula, sköra arket. Hvad det frasade tunnt och sprödt i min hand. Gud — när jag för tjugo år tillbaka läste det för första gången!

*»Kära Louise — ett kan du vara glad för, han har sagt till mig: 'Fröken Bernt hyste aldrig någon varmare känsla för mig, därför kan jag glömma'.*

*— Du lilla stackare slipper således den fatala rollen af öfvergifven.*

Så skref hon till mig, min förtrogna vän, *hans* syster!

På kvällen af en lång dag.

»Förlorat», »mist» ringer det i mina öron. Jag har ju aldrig ägt det! Nej, men jag kunde hafva ägt det ... Jag tror icke mer på förutbestämmelse, på att det skedde, som skulle ske, på att jag handlade, som allenast jag kunde handla eller att hans känsla var för svag till att fylla ett lif, därför att den icke öfvervann mig. — Åh dårskap, begränsning! En eller annan gång ligger vårt lif med alla chancer i vår hand, då gäller att hafva

mod, att handla och ej vänta — aldrig bygga upp, hvad som ej finnes, aldrig svika naturen. Ödet väntar, att vi skola fatta dessa minuter, det dröjer i det längsta, står dödsstilla, hjälper oss icke, det bidar att se, hvartåt vår kraft ligger. Därefter vänder det om, styr ut i andra farvatten, och bakom oss förändrar allt karaktär. Vi kunna icke mer vända åter och ångerfullt gripa in, ty förutsättningarna finnas icke mer.

Hvad jag talar vist — och inuti mig gråter min själ! Jag känner förtviflans raseri öfver det dåraktiga flickebarn, som en gång på sin älskades läppar såg det ömma skälfvande leende, som aldrig ljuger — och dock icke vågade tro på sin kärleks makt, icke vågade lämna eftertanken och följa instinkten — springa blindt i naturens famn.

Man kallade det blygsamhet, att jag icke visade mina känslor. Var detta underliga band, som jag ej kunde rifva itu, var det min bästa natur, ömtålig jungfrulighet? Aldrig! Det var början till den lek med kärleken, som sedan väft sig in i mitt långa lif, lekts på allvar utan skämt, lekts under det innerst något sutit fruset till is, som aldrig tinat upp. Den tid kommer, då man vågar språnget — ack, hvad är det sedan värdt?

Nu känner jag kärleken, nu vet jag, hur jag kunnat lära honom älska. Åh Gud, nu vet jag, att *honom* älskade jag, sedan har jag blott älskat kärleken.

Det fanns ingen nyfikenhet, ingen undran, ingen jämförelse, ingen klarhet — när han var i rummet, stod tiden stilla och rymden fyldes af het, skälfvande luft, som stod stilla också den, och äfven min själ stillnade i lyckosmärta utan namn. Ingenting hade konturer, allt var en vibrerande, tonfull massa, och jag gled — gled emot min älskade. Hvem såg det icke på mig! Att icke äfven han?! — men han vågade väl ej — hvarför vet jag icke, jag vet ju intet. Kanske såg han det icke ens, ty då aningen om lycka grep mig, hisnade jag och började leken, som af människorna fått så många upphöjda namn, förstod ej det allvar, som bjöd mig skynda att räcka ut mina händer, innan tiden runnit ut.

Hvem mäter allvarsdjupet af att vi två skildes i stället för möttes — allvaret människoåldrar framåt?

En middag.

När jag hörde andra tala om hans person, hans lynne, hans utseende, hans karaktär, hans utsikter — då lät det som gatusorlet, vid hvilket jag somnar in. Det föreföll mig så aflägset. Från första stunden var du min älskade, älskade — du sådan du var eller icke var. *Hvad* band mig? ... Jag grubblar därpå med en ångest, som vaknat efter många års glömska.

Aftonen.

Jag har sedan jagat efter kärlek och lycka, jagat med fötter, som törstat och händer, som skriat. Tomheten har varit min största skräck. Och jag har mättats, sett, förstått — jag likt millioner kvinnor, hvilka nämnas ärbara som jag ... Slutligen har jag sjunkit hän i ro med en make, hvars själ jag aktar och tror mig känna.

När jag älskade *honom,* då jagade jag icke. Stilla satt jag i vårglans, och till mig kom kärleken, föll ned i mitt sköte som en doftande, full ros. Intet begärde jag, icke en beröring af hans hand — jag hade icke förmått bära det. Luften var han, rummet var han, björkdungen och skogsbäcken därute voro han, hvar plats, där han gått fram, var fyld af honom. Och då jag såg och hörde honom, stodo min dröm och mitt lif stilla i rodnande töcken.

En morgon.

Det är vansinne att skrifva — brott att tänka. Men jag tänker icke — smygande som sjukdomen komma drömmarna, når mig hans andedräkt. — Ibland frågar jag mig: är det bud från dig? Vaknar äfven hos dig ett minne? Åhnej, jag vet ju, att du glömt för länge, länge sedan ... Då jag somnat, kommer du så lefvande lik

— din röst, ditt leende — men du lutar din kind mot min, du sluter mig intill dig, jag känner din kärlek, som jag aldrig fick känna. Och öfver allt sammans är en fullkomlighetens, harmoniens renhet, som gör alla andra minnen fula och främmande — det är hvad jag erfar, då jag vaknar. Det, som varit, blir styggt, endast det, som icke varit, är fagert, Men nu begär jag, jag har lärt att begära, det är icke längre nog för mig att drömma, jag kunde slå mig själf af raseri öfver den lek, som icke vann åt mig ens ett enda uttryck af hans kärlek.

Ty du älskade mig, åh, låt mig hviska det: du älskade mig!

En afton.

Jag måste sluta — rifva itu dessa blad. Är min själ en afgrund?

Om några dagar kommer min man hem, jag är rädd att se honom, rädd att han skall läsa min hemlighet i mitt ansikte.

Jag är åter ung, förfärande ung, men det kan ju icke borttaga mina fyrtio år, och andra än han, som är van vid mitt yttre, kunna icke se, hvad jag förnimmer. När jag i kväll var med dem, de unga, var jag som en af dem, talade och skrattade och följde dem som en ung — i min hjärna fanns icke det minsta, som motsatte sig detta. Jag var så fyld af värkligheten af min ungdom, att jag icke på länge märkte hur de tystnat — förlägna. De förstodo mig ej — naturligtvis icke!

En morgon.

Jag vill blott stänga mig inne och spela cittra och sjunga Almkvist. Jag förstår honom, jag förstår hvarje motsägelse, jag förstår allt. Sällsamma, främmande vågsvall lyfta min själ till strålande höjder, jag längtar att stiga fjärran öfver mig själf, att förintas i det stora aflägsna ljuset och dock förnimma mitt jag starkt som slagen af ett världshjärta ... Talar jag blekt nonsens? Orden strömma till mig — jag är dock icke en kvinna, som älskat luften in’s Blaue ... Nu ringer telefonen — hvar tionde minut ringer den. Jag hatar lifvet!

Senare.

... Hvar var jag? Jag vet det ej — allt är åter stumt. O Gud, gif mig tårarnas lisande flöde!

Senare.

Jag *måste* visa min man detta. Hur skall jag kunna det?

Middagen.

Jag *vill* drömma drömmen till slut. Ett underligt lugn har fattat mig. Jag förstår, att en gång är det utsjunget detta farväl till mitt värkliga lif — som aldrig lefvats. Nej — ångesten börjar åter — jag vill spränga drömmen, jag vill hafva värklighetens lycka, den, som gått —

På kvällen.

Med eld äro de tecknade, de få, små minnena, som bränna mig.

En septemberdag med blåklintshimmel — mins du den?! Middagssol strålar öfver björkarna och bäcken, som entonigt porlar mellan slippriga stenar. Vi hade skilt oss från ungdomsskaran, vi två, blifvit efter i hagen — du tog upp din knif och skar mitt namn i den hvita barken, tala kunde vi icke. Sedan gingo vi på den trädskuggade stigen ned mot bäcken.

Rädd för tystnaden, som blef tung af innehåll, sprang jag ut på stenarna, hoppande från en till en annan. Jag skrattade som en toka, skämtade, och du följde med, du log, men din bruna kind var het och dina stålblå ögon glänste. — Då gjorde jag ett öfverdådigt hopp — och nådde en sten långt ute i strömdraget. Rundt om idel vatten — det såg illa ut för mig. Du stod på en smal häll ett godt stycke ute ehuru den dock var mig närmast. Ett ögonblicks bidande stillhet — skämtet fastnade i min hals. Oändligt mycket genomfor mig, bland annat att jag väl nu hade att taga af mig skor och strumpor och vada — i din åsyn. Tanken gjorde mig på allvar nervös. Flätorna föllo ned på axeln, jag stod orörlig och djupt rodnande. Bönfallande såg jag upp — så tyst, så skrämmande tyst öfverallt, blott bäcken porlade och porlade, tills alla tankar domnade. Då sträckte du ut dina armar. Var det »kom» du hviskade? Jag har aldrig vetat det, dock hörde jag ordet någonstädes ifrån. Men ditt ömma, ljusa leende, det såg jag, din mustasch som lätt skälfde, dina ögon, som svartnade. En yrsel betog mig, en gränslös kärlek, den svepte in dig, mig, allt i ett flor — hade jag älskat mindre skulle jag kunnat kasta mig, öfverdådigt som ett barn, i din famn. Nu vågade jag ej, vågade ej tro, att det var kärleken, som räckte sina armar — kunde ej bjuda ut min egen kärlek, så kallade jag det. Jag blef stel. »Koketteri» hade man varnat mig för, en kvinnas blygsamhet gör henne ju dubbelt åtråvärd. Du stod kvar. Jag vände mig om och sade — lät det naturligt? Jag tror nog det.

— Då puffar jag er bara i vattnet.

Hvarefter jag balanserade ut på små kiselstenar, vätte mina fötter, kände förtviflan — och du kom efter, blek och stum ... O mins du?

Ett enda litet språng — och jag hade lefvat mitt värkliga lif, kort eller långt, sällt eller osällt — dock *mitt* lif.

---

I skymningen var det och de gamla hvilade därinne. Jag satt vid pianot och spelade sakta och bredvid stod du. Mitt hjärta sved af ångest, ty dagarna ledo och vi skulle skiljas. Älskade du mig, älskade du mig — värkligen? Då hörde jag dig säga halfhögt, medan du piskade noterna med ett strå:

— Hvarför skulle inte jag ha rätt att sjunga ut, jag som andra — hvarför? det är löjligt.

Förtviflan grep mig — lik aningen om själfva ursmärtan. Det flög igenom mig en vild tanke att bryta ut, att i lidelsefull gråt handlöst kasta mig öfver tangenterna. Men lika blixtsnabbt kom den kalla tanken: du vet, att du gör detta för att tvinga honom att tala, för att påskynda frieri — — — Och oviss, sliten, slår jag i stället an en gammal vals, spelar som en galning, slutar med ett skratt och stiger upp.

Du förstod mig ej — jag gycklade väl ..

Du hade ställt till en utfärd. Alla kommo utom jag. Min mor förbjöd mig, blott emedan det gjorde godt att då och då säga nej. Älskade han, så äggades han endast af denna lilla manöver.

O lek — förbannad vare du, som frestar naturen. När jag nästa gång mötte dig, var du så underlig. Mina tårar fröso invändigt. Jag öfverdref min mors ord, och det blef som om vi båda funnit att det nu vore nog.

Sedan såg jag dig aldrig mer. Mins du, att sådant var vårt afsked? Icke afsiktligt — men ödet hade pröfvat mig nog, och det vände stäfven åt andra stränder och mot nya mål.

En natt därefter, då det blef för mig en lefvande sanning, att vi voro oåterkalleligt skilda, försvann för ett ögonblick all förmåga att lefva. Jag hade lagt dödsvärktyget om min hals — det var nog allvar detta, omkring mig fanns icke en strimma af ljus. Men samma kalla tanke, som sprungit fram, när jag velat gifva mig åt lifvet, den stälde sig nu framför döden, och döden vek. Och den kalla tanken blef bofast i hjärtat, ett stelt, förfruset något, som aldrig tinat upp.

Många dagar senare.

Jag har beslutit att bekänna allt. Det lif, jag sista månaderna lefvat, är ett klart brott mot min make. Är det möjligt, att han — skall fordra skilsmässa? Jag har ingenting *gjort* — men tanken har haft lifvets fulla styrka, därom finnes intet tvifvel.

... Underliga aningar genomila mig. Egentligen har det aldrig varit något i mitt lif. Något riktigt — så där att jag med ens sett nya syner, hört nya toner, känt nya känslor. En dag har länkat sig till den andra, en dag äldre för hvart dygn. Nu är det som skulle något hända, icke längre ljufva drömmar, utan ett värkligt nytt, stort något, som jag ännu icke kan fatta — skräckfullt kanske, men ...

Jag darrar ofta af besynnerliga äggande rörelser. Kanske har jag nu frambesvurit det, som kommer att rubba hela mitt stilla, lyckliga lif. Men jag *måste* vara stark.

Det käns som i min barndom, när jag satt på parkett och kronan långsamt hissades upp och jag rysande af spänning väntade på ridåns uppgång, i hvilket ögonblick jag visste, att ett skott skulle smälla ...

Ja, i kväll skall det ske. Gud hjälpe mig!

En afton — en vecka senare.

Hvarför i all världen fortsätter jag den här dumma dagboken? Det har blifvit en gammal vana, som när tandlösa gummor prata för sig själfva ... Jag såg just nyss, hur tunna mina kinder äro och att huden vid tinningarna hade många rynkor. Gammal — ohjälpligt gammal. Är jag värkligen blott 40 år?!

I går läste jag om en fransman, som upptäckt »la femme à quarante ans». Hennes starkast erotiska period skulle infalla vid 40 års ålder ... Slår kanske detta hos den nordiska kvinnan ut i drömmar, aningar, trånad — evigt obundna i vår längtan, bundna i vår handling? ... Man är således till på köpet en helt vanlig företeelse — en af de många! ...

Tänk, hur jag bäfvade! Ju längre det led inemot kvällen, då jag skulle visa Emil den här barnsliga historien, dästo ängsligare blef jag. Händerna voro kallfuktiga och ögonen stora som tékoppar — det äro de alltid, när jag står inför något afgörande. Modet svek — jag *kunde* icke. Natten gick, nästa morgon släpade sig fram. Slutligen efter middagen greps jag af förtviflad beslutsamhet. Emil hade slagit sig ned i en emmastol (hvad han börjar fetma, kinderna hänga ned). Tankfullt höll han fötterna utsträckta framför sig.

Jag vet icke, hur jag kom fram med papperslapparna — jag sjönk visst på knä vid stolskarmen och mumlade virrigt något om »förbarmande — vore väl nu allt slut»?

Ännu ser jag hans förvånade uppsyn. Hur han lade bort cigarren och hastigt genomläste första sidan och en del af den andra.

Därpå slog han af askan och satte åter cigarren mellan läpparna. Han ögnade i bladen, hoppade öfver långa stycken ...

Så vidgades hans näsborrar af en lätt gäspning, han drog upp ögonbrynen, ögonen bleknade.

— Sviter af resan — smålog han ursäktande.

Jag hade rest mig från min teatraliska ställning. Hvad jag kände, äger jag ej ord för. Blygsel är icke exakt nog. Något i min själ plånades långsamt ut — själfva dess korpus, om ordet tillätes, liksom förtunnades och blef till en skugga af sig själf.

Jag tyckte mig se ett leende darra i min mans munvinklar. En sista bläddring — och omsorgsfullt vek han ihop det eländiga manuskriptet och gaf mig det tillbaka med ett skämtsamt slag på handen.

— Lilla toka, inte är jag svartsjuk på ett gammalt flicktycke — drömmar göra mig ingenting förnär.

Han drog mig till sig och hviskade:

— Det är mitt fel, jag har varit för länge borta från min hustru.

Medan min själ allt hårdare slöt sig inför detta kränkande oförstående, hvilade mitt hufvud mekaniskt på hans axel och min hand i hans ...

Hu, de äckla mig dessa papper! Jag vill gå fram till elden, där den falnar därborta och och kasta dem in och se, hur den lilla blå lågan, flämtande öfver glöden, långsamt förtär dem, en för en, tills de krympa samman och blifva till det sprödaste af allt sprödt och slutligen en knifsudd stoft.

När göken gol.

Våraftonsolen gled öfver torgets små borgarhus och lämnade efter hand rådstugans urtafla och brunnens väldiga lejongap i frostig skugga. Men då hon hunnit till kyrkans torn, hoppade plötsligt ett gult sken in genom smutsiga små rutor på kopparslagarekan Burmeisters värkstad och blottade allt ärggrönt i kärlens blanka kulör. Vid den glödande ässjan stod konstförfarne unggesällen Svante Nikodemus Kopp, het af spänning, och förtennte en kopparbolle till kärestans ullgarnsnystan. Som det var hans fierabend, gapade öfriga härdar dödt. Blott lärpojken Jonas hängde fräknig och lat öfver bänken och vred sin röda peruk i en jättetopp, under det han vanvördigt brydde:

— Tror inte I, jag kan finna ut eran käresta! — hon är väl snedögd, kan jag tänka, och skackbenter och led som ett blåkullatroll.

Gesällen fördrog det godmodigt nog, men när ljusstrimman bröt in, kastade han lödkolfven med sådan fart i baljan, att vattnet fräsande for upp i pojkens näsborrar. Och medan imman ringlade sig mot det svarta taket, kröp Kopp kvickt ur förskinnet, stötte upp den bastanta dörren till portgången och blickade rädd in på gården. Därpå drog han ljudlöst af träskorna och kilade i strumplästen öfver kullerstenarna. Men ack! en stackars gesäll är inte mycket lärd i underfundighet. Där stod hon ju, i stickad bahytt, som dittrollad på farstukvisten, den goda madamen, hjälplöst hopsjunken på sitt låghalta ben, oansenlig i kroppen, brun i ansiktet som en kastrull.

— Hvart ämnar Koppen sig i kväll? smilade hon lent. Skulle inte en blecka smaka honom? Vackraste brygden sedan Mickelsmässan, skall jag ha äran säga.

Till råga på förargelsen lopp Jonas just förbi, oskyldigt hvisslande.

Gesällen hade stannat med sidan vänd åt madamen, blodröd tackade han för anbudet men finge nog cedera af den orsak, att ett viktigt ärende ut i staden, innan solen gick ned ...

Ögonblickligen reste sig madam Burmeister till en fruktansvärd höjd på det långa benet, satte handen i sidan och skrek förolämpad:

— Bevara mig väl, inte vill jag hindra honom att förlusta sig, för det är väl ärendet, tänker jag.

Hvarefter hon haltade mot dörren men vände och knöt handen — skämt skulle det föreställa, ehuru det tedde sig alltför bistert.

— Gunstig han bör besinna, att med gant och fjant blir en inte lärd i professionen, passa han på mästarbrefvet!

Därpå for farstuporten hotfullt igen, och med tofflorna i handen tassade Kopp skamsen fram till gesällernas logis och lyfte skyggt dörrklinkan. En våg af unkna dunster och trätgirigt oväsen vällde ut i den stilla förvårsluften. Glad åt stojet, emedan det drog uppmärksamheten från hans person, smög Kopp bort till tvättbocken i vrån. Han hade tjänat som gärningsman på ett adelsgods med egen kopparsmedja och först nyligen inskrifvits i stadens skrå, var dessutom allt för upptagen af lyckliga tankar att fråga efter, hvad de trätte om, dessa halfklädda mansfigurer, som vältrade sig i utdragssoffor bland hästtäcken, orent lärft och halm. På sängkanten bredvid öppna spiseln satt oldgesäll Fox grimaserande och sjöng så innerligt andaktsfullt. Händerna hopknäppta, hakan lyft så att tvänne huggtänder glimmade hemskt.

— Edete, bebete, kolealus, post multa secula pokullera Ulla — gled det upp och ned under konstiga svängningar med stämman.

Den lärda visan injagade hos lärpojkarne helig bäfvan, ty aldrig var den uttryck för ofarlig lustighet, blott för ett invärtes raseri. Och ofta blef slutrefrängen den, att tjurmegan flög ned från väggen och tog sig en krigsdans på visst folks ryggtafla.

Nu stod ung Jonas där kapprak, med luggen till väders och mathämtaren i handen, och stirrade ihärdigt in i gesäll Liljegrens röda, böljande skägg, liksom lefde hvarje strå sitt eget trolska, elaka lif. Stryk kostade det honom hvar gång »Skäggans» lifs stolthet öfversprutades med sjudande tenn, det hade han god tid att besinna, ty gesällen höll hans båda örsnibbar i ett stadigt nyp och rörde dem fram och åter i takt till sin commandering:

— Oldtgesällen för 6 styfver hvitling, för 4 styfver pantofler och en half limpa med smör. Jag spicken sill, en hel. Mossjö Printz för 7 runstycken kryddlimpa med skinka ... Och hör på, kanalje, anackar du så mycket som yttersta ändan af sillstjärten ...

Oldgesällen afbröt sången och ropade, att han önskade korf, och från djupet af halmbolstern svor Printz på, att han begärt hvitling. Men Liljegren fortsatte lugnt att diktera på sitt sätt, tills det hela blef ett oredigt hack af siffror och matvaror. Jonas ansträngde ingalunda hjärnan med att höra efter, rätt eller galet var det ändå beständigt på tok, och i stryk utmynnade alltsammans.

När han slapp lös, passade han på att i förbifarten slå krokben för yngste gesällen, just som denne doppade sitt såpinlöddrade hufvud i kopparskålen.

Männen fortforo att orera upphetsadt och stormodigt. Länge hade jäsning rådt inom stadens hedervärda gesällkår i anledning af förbudet mot tillträde till stadens offentliga park. Sådant vore passande hvad bönhasarne anginge, de äreförgätne skälmar, som utöfvade handtvärkeriyrken utan att vara upptagna i vederbörande skrån. Men konstnärer och deras frilärde gesäller vanka nu mera hvarhälst dem lyster; det finns nog sådana, som sett både prästen och rådmannen ligga i rännstenen, där gesällen gått stolt och rak förbi.

I samband härmed uppflammade också det gamla hatet till fuskarne. En ifrig jakt igångsattes af det ansedda måleriämbetet, hvilket af magistraten bemyndigades att, där en bönhase uppspårades inom stadens tullar, fråntaga honom värktyg och förfärdigadt gods. Småningom reste sig äfven mindre förnämliga yrken, ja till och med vällofliga kopparsmedsgillet hade nyss af nämnda orsak påbudit lådsammankomst i härberget.

Talet om allt detta snuddade förbi Kopps öron, där han sysslade, rädd att icke slippa ut. Visserligen satt oldgesällen och höll om buteljen, rullade med ögonen och talade sig hes af ilska. Men Liljegren stannade

plötsligt midt på golfvet, lade knytnäfven på sin kala hjässa och strök förströdt med andra handen ända ned till midjan sitt skägg, under det han sneglade bort mot dragkistan.

Burmeisters smeder hade nämligen en särskild orsak till förtret. Den giftaslystna madamen kunde, när hon behagade, chicanera dem med en nyckfull och illa tåld mästare, som dessutom genom att konservera huset slapp lätt från mästarprofvet. »Fördenskull — alldenstund veterligt vore, att Kopp i närvarande stund åtnjöt sagda madams allra synnerligaste gunst», hade gesällerna inom sig »resolverat, att den mästaren vore för sin lätthandterlighets skull att föredraga». Dock hade man på sista tiden började misstänka gunstig mossjö för att ränna i friarärenden utomgårds.

— Si — hejdade därför Liljegren tvärt, då Kopp i detsamma slank förbi. Han fattade denne i rockskörtet, lyfte sirligt på den renstärkta nattkappan under fadermördaren, som skar in i Kopps fjuniga, blossande kind, och fortsatte:

— Med förlof, det skulle väl icke vara bekant, att Jansson bär nattkappan den här veckan?

— Låt vara, mumlade Kopp — hon är min.

Männen upphörde genast med sitt omständliga tal och stimmade:

— Hör han, det är inte lofligt, — bara en nattkappa bland rättskaffens gesäller — fri och allena en yngling vandre — håll honom i syrtuten, Liljegren!

Och gamle Fox slog handen i bordet, så att de fotlösa spetsglasen foro omkring:

— Unggesällen förständigas att icke förhäfva sig och yfvas.

Ändtligen lyckades Kopp få upp klinkan, och en half minut därefter stod han flämtande och tillrufsad på torget i vårkvällens halfljusa luft. Kyrktuppens kam brann dock ännu klar af sol. Klockan slutade att ringa sju; när dallringen upphört, blef allt fredligt stilla. Icke ens slamret af pumparmen hördes mer, blott här och där en skarp smäll, då porten slogs igen om någon vattenbärande tjänsteflicka. Kopp drog ned västen i en spets öfver magen, puffade den höga, plattbrämade felbhatten på sned och vred håret i en lock framför hvarje öra. Därpå rätade han sig stolt, bröstet spändt, ryggen insvängd, minen blef leende medveten, och han skyndade fram på de flata stenarna längs torgets gårdar. Gången var lätt, en smula affekterad i sin gungande spänstighet, den långa, blanknötta kjolrocken vippade om gula bombasinsbyxor. Och då ålderman Nubb, rödmosig och stram, kom stultande utför rådhustrappan och vid hvarje steg stötte käppen klapprande i, hälsade Kopp så välboret, att mästaren nickade bevåget.

— Han far åstad, som om han hade i sinnet att spotta någon bönhase i synen — utlät åldermannen sig till och med så ljudligt, att orden ekade öfver det tysta torget.

Kopp skrapade med foten, log och kastade hufvudet graciöst tillbaka. Icke sysselsatte han tankarna med så ledsamma ting, för honom skulle hvarenda bönhase få soutenera sig bäst han gitte.

Nu svängde han af inpå den folktomma Storgatan, där de låga husens tittspeglar blänkte i skuggan. Bakom dubbelrutorna skymtade små hvita hufvuden, hvilkas mössband dallrade mot fönsterkudden, där gummorna släppte strumpstickningen och nyfiket blickade efter den artige fotgängaren.

Äggad häraf och af vårens skarpa dofter svällde gesällen ut i allt prydligare later. Och när han nalkades rike apotekarens gård och såg jungfru Sophie stå färdig, gläntande på bakporten, lågade hans kinder till, han satte handen i sidan, svingade käppen och lät skospikarna öfvermodigt dåna mot gatstenen.

I detsamma syntes Jonas med mathämtaren komma om hörnet, långsamt närmade han sig och hvisslade

betydelsefullt. Kopp kände det i första ögonblicket som om en fågel hoppat till i hans bröst och betagit honom andedräkten. Men när han strax därpå vid vackra Sophies sida styrde kosan utom stadens tull mot idel mullsvarta tobaksland och gröna kålhagar, var all ängslan glömd.

Gesällen tog jungfruns hand och förde henne ned på stigen längs den blanka ån, kantad af alar och pilar. Framför spatserade par efter par i en oöfverskådlig rad och försvunno i dunklet. Alla höllo hvarandra i hand och viftade med björkkvistar och sjöngo om och om igen visan om »de rosor och de bla-a-der». Och sången spanns lik en sträng om den buktande ån. Först närmast staden utmanande starkt, som för att visa mamsellerna i salopp, där de trippade omkring i den förbjudna lustgården, hur hjärtans glädtigt man förlustade sig i Guds fria skapelse. Sedan allt tunnare och sprödare, tills blott en dallrande klang bars af vinden hän öfver vattnet.

Och gesällen bröt tvänne kvistar af en knoppande björk och räckte kärestan den ena. Dröjande gingo de stigen bortåt, Kopp log saligt, hans hufvud lutade på sned för fadermördarens skull, och glödande kärligt blickade han ned mot sin vän.

*Hon* böjde hufvudet åt motsatt sida, svingade behagsjukt höfterna och fläktade sig med kvisten.

Skälfvande hviskade gesällen:

— Lilla älskeliga jungfru Sophie, kom låt oss sitta ned i den här ljufveliga kvällen.

Inne i den glesa lunden varsnades öfver alarnas toppar kyrktornets gyllene tupp sväfva fritt i den färgtomma luften. Jungfrun lät sin gulhvita fransduk glida ned bakom nacken och vek ihop det tunna parasollskaftet. Men gesällen lade handen på sitt stormande hjärta och förde armen ut i en sirlig båge, medan i hans medvetande trängdes svunna tiders skråtalesätt och ord, gnistrande som stjärnor:

— I denna ljufva kväll ville jag väl fråga Sophie, om hennes hjärta tilläfventyrs tillhör en fattig gesäll, som dock lätteligen blir habil till att förändra sitt stånd, om han i en dygdädel jungfrus hjärta innebor?

Och jungfrun rodnade vackert, plockade på parasollens fransverk och svarade en smula spotskt:

— Inte hade jag väl behöft att sluta som smedsmadam, men Kopp är alltid så amysant.

Då gol göken.

— Nej — men göken — ropade båda. Gesällen sprang upp och lyssnade spändt. Och åter gol den.

— Det var norr gök, sade han i naturlig ton och såg i brydsam tvekan på jungfrun, som missnöjdt sköt ut munnen. Inte är Sophie rädder för sorg-göken? Käraste Sophie, han rår väl inte på kärleken —

Och Kopp lade sig tätt bredvid henne och dristade slå armen om hennes hals. Så suto de hviskande och lyddes till ån, som porlade stilla, och till vindens sus i alarnas rasslande grenar, medan ljuset dog bort och ut öfver de skymmande markerna tonade oändligt svagt:

»De rosor och de bla-a-der
de göra mig så gla-a-der.

* * *

Häjsan! Alla hamrar dåna. Fräsande och gnistrande far tennet upp och sveder »Skäggans» klenod, och vitriolångorna reta smederna till otåliga fnysningar. Men Jonas slipper stryk. Aldrig har han lättare sluppit undan. Så var han också i går ömsint nog att omtala, hvem unggesällen gick och friade till. Sicken skälm, den Koppen! Hela morgonen, medan denne hjälpt pigorna att draga mangeln, har man rådslagit och

slutligen funnit ut bot och medel — häj.

På lådan i går resolverades, att en af Burmeisters smeder skulle medfölja mäster Nubb på jakt i girige apotekarens gård, där en lättköpt främling hemligt sysslade med att förtenna husets många kopparkärl. Hvilket listigt påfund att nu låta den älskogskranke ungersvennen själf värkställa rensning i det hus, där jungfru snutfager tjänade! Häj, två spetsglas för mödan, oldgesäll.

På eftermiddagen klifver åldermannen myndigt in i värkstaden och följes af magistratens utskickade, försedd med ämbetsbaton. Kopp står i förskinn och träskor vid ässjan, och då oldgesällen delgifver honom gillets beslut, fäller han hammaren mot städet och gapar. Skall han vara med om att jaga bönhasar?

— Kom mans som han går och står, det är å dragande ämbetets vägnar, uppfordrar åldermannen nådigt.

Kopp släpper värktygen och följer dem ut om porten. Han går barhufvad med händerna under förskinnet och tofflorna slamrande mot gatläggningen, munnen håller han litet öppen, ögonen hänga undersamt bleka vid den skarpklara luften. Bredvid pustar mäster Nubb och stöter belåtet käppens doppsko i hvarje upprorisk sten.

— Man har sig väl bekant, att den skyldige finnes i apoteksgården? framkastar ämbetsfiskalen.

Nej, det visste Kopp icke. Han vet ju platt intet. Han stryker förvirrad fingrarna genom luggen. I den fula värkstadshabiten känner han sig som en annan person, så ringa — om han nu möter Sophie! ... Förbryllande fort har det gått alltsammans — nu kan det väl icke hjälpas, nej, det kan det ju icke ... Därborta ligger gården — alltid förefaller den honom olik andra gårdar.

Förskinnet börjar klappra hårdare mot hans darrande knän.

Man går in genom herrskapsporten, och det är som i drömmen. Kopp ser den ofantliga lönnen i gårdens midt och inandas en stark lukt af medikamenter. Folk kommer till, någon svär i uppretad ton, att han ärnar slå armar och ben af dem, det är apotekaren själf. Åldermannen griper Kopp i armen och ropar:

— In med sig i brygghuset, där ha vi nog fågeln.

— I lagens namn — lägger fiskalen till.

Men brygghusets dörr far upp af sig själf, och på tröskeln står Sophie. Hon är röd som en pion, och ögonen blänka ilsket.

— Jaså, Kopp hör till den sorten — skriker hon — är han från vettet, skall han jaga min köttsliga bror, tycker han? Han är ett kräk!

Hvarvid hennes skinntoffel flyger i vädret och träffar Kopp i pannan.

Efter detta vet gesällen icke hvad som sker eller hvad han gör. Han vet blott, att han springer gatan nedför, springer, springer med det tunga läderstycket, som vid hvarje steg hindrar honom, och tofflorna, hvilkas smällande ljuder i hans öron likt pistolskott. Förbi tullbommen kommer han, ut på landet, öfver rofåkrarna och in i skogen. Han stönar högt, ty det värker svårt i bröstet. Så faller han ned och blir liggande med ansiktet mot marken. Det här har han ju vetat, hå ja, besynnerligt — något tungt liksom — en fågel som allt emellanåt skvatt till inne i bröstet ...

Han lyfter hufvudet och stirrar.

— Ja men *i går?* I går var ju allt så fröjdefullt ljufligt ... Det här reder han aldrig ut, aldrig.

Han reser sig och vacklar omkring, hvar vet han icke, och timmarna håller han icke reda på, till tysta skogen tränga ej tornurets slag. Han vet öfverhufvud icke, hvad han nu skall göra eller hvart han skall gå.

Men skuggorna mellan träden tätna allt mer. Då ljuder plötsligt klart som en klocka gökens: kuku, kuku.

Gesällen, som sutit med händerna i skötet och slött stirrat in i skymningens kalla djup, spritter häftigt till, blodet far upp i ansiktet, han reser sig halft — hoppas gör han — icke vet han, hvad han hoppas, men med återhållen andedräkt lyssnar han, spejande ...

Söderut är det — söder gök, döder gök — slut då alltsammans, slut, han visste det nog — för honom finns intet hopp. Slut och dödt.

Han går tillbaka mot staden. Det skymmer öfver svarta tegar, lågt hänger himlen öfver jorden. Långsamt släpar han skorna efter sig genom smala gränder, där redan ljusen släckts bakom kojornas små rutor. Hvad som vid hemkomsten kommer att vankas, vet han icke. Men han fruktar ingenting, hvarken hugg eller hårda ord.

Litet bättre fram ser han madamen stå spanande i porten.

Gesällen träder in i gångens dunkel och blinkar ovillkorligen som mot ett slag. Men då det inträffar, som han aldrig väntat, svindlar hans hufvud, så att han måste stödja sig mot muren. Madamen är ju mjuk som smör i solsken, och hon hviskar blidt:

— Var han inte ängslig för den där chosen, lille Koppen, tar han ut lysning i morgon, är det jag som står för commersen. Slinkan, den glömmer han snart, ska han se.

Med beskäftig ifver drar hon honom in i kammaren, där det är varmt och godt och uppdukadt som på julaftonen med stek och ljus i mässingsstakar och med tennstop bräddade af öl och kopparskålen fylld af sjudhet glögg. Kring fästbordet sitta gesällerna mysande och möra i munnen. Alla bemöta yngste gesällen med aktning, men glödröd i fjäset fjäskar madamen omkring och trugar:

— Hjärtans Kopp, ät och drick allt hvad han orkar stoppa i kräfvan.

Och Kopp känner husvärmen strömma genom sina stelnade lemmar. Äter gör han och dricker, tills världen blir ett himmelrike och madamen en fager brud. Dricker tills smederna bära honom öfver gärden och vräka honom i fållbänken.

Vid gryningens hvassa sting vaknar han. Hufvudet är tungt af öl, men större är hjärtekvalet — aldrig härdar han ut det, som i dag förestår,

Rundtom snarka smederna, bundna af ruset som af kedjor. Gesällen famlar upp, får på sig kläderna, öppnar dragkistan och packar renseln full. Han binder den fast på ryggen, hänger stöflarna sammanbundna öfver sin käpp och går tyst ut. Med möda skjutes portens bom åt sidan, därpå raglar han barfota, med dunkande hjärna, de sofvande gatorna fram och når lyckligt utom bommen. Där faller han ned på dikeskanten och gråter.

Ack, Gott, hur skall väl en arm, afviken gesäll kunna vandra i frid på sitt ämbete?

* * *

Det är en senvårsdag med varmblå luft, då fångkärran, knarrande af osmordliet, kommer makligt rullande fram mot staden. Högt öfver gärdet drillar lärkan bristfärdigt starkt.

I sätet breder sig gevaldigern, tung och stor, iklädd vid kappa och tjockt läderbälte med många pistoler. Ståtlig och rak sitter han och bligar myndigt ringaktande ned på saten vid sin sida, hur denne oroligt rycker och vrider på sin magra kropp, slår ut armarna och glammar som en tosing i kapp med himlens fåglar. Lösdrifvande gesällen Svante Nikodemus Kopps ansikte liknar ett gammalt kopparkärl med många rispor i, och rocksäcken putar ut, som gömde den en sexskillingslimpa. Ju närmare man kommer staden, ju oftare drar gesällen den väldiga pluntan ur fickan och blir för hvarje gång lustigare till mods.

Gevaldigern ömkar honom, som han ömkar ett oskadligt kryp. Den tokstollen har alltid låtit kujonera sig som en hatekyckling, hans historia är till en del bekant.

Äldre folk i orten berätta om det halta trollet i kopparslagargården — död nu, salig människan, som en katt, och stoppad i jorden — hur hon på sin tid nödgade ämbetet att uppteckna »afvikne och genstörtige» Kopp i lådans svarta bok. Så blef då denne »nachgeskrewen» rundt om i rikets städer, där vällofliga kopparslagargillen funnos upprättade. Detta betydde så mycket som: ämbetet förständigar hvarjom och enom att undanhålla gesällen arbete och pänningar ... Jojo, illa har det väl också gått mannen, hvarken kyrk- eller skattskrifven är han, men styf håller den fan sig ... bara se ... och hör på den uråldriga gesälltrallen — skråhögfärden sitter fast som beck.

Gesällens arm beskrifver just nu i luften en sirlig båge, han ser rakt ut i den glitterljusa morgonen, kastar stolt leende håret tillbaka och talar i nobel ton som till en åhörarekrets:

— Adel — hög — och gunstige mina härrar, hören en fattig, fri gesäll, som löpit hafver landet upp och neder, ätter och fram, skorna väl flickade, spettet i hand, om vintern illa farit, af örtgesäll uppklappad ...

Här sänker han rösten och hviskar hemlighetsfullt, darrande af känsla:

— »Kopparsmed, nyss anländ till orten?» »Ja, ett stycke däraf, örtgesäll, måtte mig handtvärksordning bevisas, som Gud Eder det förskylle.» »Hvad låter då Eder mästare hälsa?»

Nu ropar gesällen åter högt:

— Ack, du Kopp är en nachgeskrewen — står något ofvanpå härbergets bord tecknadt, blifver det icke med ett stop öl utstruket ... Högvälborne härrar, världen är rätt skön, med pluntan full och stekt gris nära munnen lärer man nog nöjd vara ...

Plötsligt tystnar han och stirrar stelt åt sidan. Därnere löper ån, kantad af alar, och emellan slingrar stigen smal och halft förgäten. Men pilarna tätna till en dunge ...

Gesällen har vändt sig mot gevaldigern, nu ser han bort igen och så åter på sin vaktare. Han famlar med händerna i luften och rör munnen till ohörbara ord.

— Hvad är det med dig, gamla stolle? — rullar gevaldigerns kraftiga bas — jag tror du glanar efter kärleksstigen.

Gesällens ögon glimma hotfullt — hur usel han må vara, bör han dock icke förmenas sin vällofliga titel.

Med ens rycker han till och vänder sig om. Därborta bakom östra fälten höres i den stilla morgonen ett jämnt, torrt, klanglöst: kuku.

Då lyfter gesällen pluntan i vädret, sträcker den bortåt och ropar lusteligt:

— Gutår, du östan, tröstan gök — skål — mossjö äst en stor fågel!

Men gevaldigern ryter: »Håll mun, din narr», just som kärran skramlar in genom stadens tull.

* * *

Myndigheterna skaffade den hemlöse fast kondition på hans gamla värkstad hos främmande folk. Skicklig och rapp var gesäll Kopp men svår att hålla vid ässjan, frimåndag blef af både tisdag och onsdag. Dock finge man ej vara alltför noga i dessa svåra tider, då förbudet emot bönhaseriet upphäfts, ärliga handtvärkerier till evinnerlig skada.

Så fick man då se gesällen, bärande metspö på axeln, allt trägnare ställa stegen utom staden och ned till ån. I dungen kastade han ut metspöt mellan strandens pilar, men detta väl beställdt, lät han fiskdonet hvila orörligt, satte i stället flaskan till munnen och uppstämde en gammal visa om »de rosor och de bla-a-der».

Ungdomen, där den strök förbi uppe på vägen, skrattade åt tosingen, men visan hade de hört sina mödrar gnola, den gick så underligt långsamt och dallrande, få toner hade den också.

Vek nu en och annan af från stora landsvägen och satte sig att se på det märkeliga fiskafänget, kunde gesällen börja berätta om hvad han uträttat i världen. Småsaker var det icke, och lustigt talade han, folk talade väl så förr i världen.

— I högaktade härrar, jungfrur och mamseller — flöt det konstfulla talet — i mången vetenskaps eftersökande hafver jag mig skickat samt i en ädel metier, ärebetygelser hafver jag aflagt i alla de mål, jag åstadkommit kunnat ... Så anlände jag då till det landet Bender, där tolfte Carolus stupade och tsar Peter miste sina härskaror, likaledes bereste jag Smyrna i Akkepelagen, där mamsellerna spatsera nakna som Eva i paradiset och på alarna hänga de sötaste russin ...

Men bäst nu gesällen var i farten, hände att han tvärt bröt af, betraktade åhöraren med en underlig blick och hviskade hemlighetsfullt:

— Akten er för trollskott från skogen — så det susar ein, zwei, drei — och den det träffar — godnatt, godnatt.

Härvid försjönk gesäll Kopp alltid i ett djupt drömmeri. Han stirrade ut öfver åns blanka vatten ...

En försommarkväll i solnedgången satt han där ensam med sitt spö och sin plunta. Ut genom tullbommen kommo par om par och veko oförmodadt af ned på den igenvuxna åstigen. De gingo vaggande, skrattande som åt en lustig tanke, och fläktade ifrigt, tafatt tokroligt, med björkkvistar. Gamla plagg buro de också, hämtade ur mors dragkista — en snäf kjol, en aflång sjal eller en fransparasoll med tunnt, tunnt skaft. Plötsligt började de, uppsluppna af skämtet, på ett gäckande vis, härmande gammalt folks darrningar på rösten, att sjunga:

De rosor och de bla-a-der
Som gör mitt hjärta gla-a-der.

Gesällen, där han satt inkrupen i tätaste delen af dungen, släppte flaskan och stämde uti med sin spruckna gamla stämma. Men i dag hade ungdomen icke tid med honom, alltsammans var så lustigt — att vandra så här, liksom vore det i mors och fars tid.

Gesällens hufvud sjönk utmattadt ned mot en stubbe. Här blef han liggande och stirrade uppåt. Han såg tuppen på stadskyrkans torn sväfva fritt i det gyllenröda ljuset från solen bakom. Annat såg han icke, blott alarnas toppar under den vida himmelen. Allt mer aflägsnade sig sången, dök åter fram vid en krökning af ån, dog så bort ... Jorden var ljuflig, det ville han ligga här och känna, inte stiga upp. I den plötsliga

stillheten uppfångade hans öra ett välbekant ljud. Men rörde sig gjorde han icke nu, låg bara och lät det komma och stirrade in i det röda, var det icke just därifrån det kom? Visst jo — i solen sitter han — gusigne dig, du lilla, rakt i solen!

Gesällen log, himmelskt lycklig.

— Flyg, du lilla — välsignadt, hur lätt det känns — hör, allra käraste Sophie, nu är hon väl nöjder? Han sitter i solen, västan gök, bästan gök — allra — kära ...

Det var på morgonen, när mjölkpigorna gingo till staden längs den smala åstigen, som gesäll Svante Nikodemus Kopp befanns, svartblå i ansiktet som en lödkolf, ligga med hufvudet på en pilrot i dungen. Hans brustna öga stirrade rakt uppåt mot kyrktornets tupp.

Tvänne hus.

Rundtom himmelen hvilar en svart, mullrande bank. Solen söker väl tränga genom hvalfvets silfverbleka skyar, men vid hvarje ansats skjuter synranden som ett vaksamt rofdjur ut söndertrasade mullgrå molnflak, lika gamklor eller vargtassar. De rifva häftigt till sig det kalla hvita fästet och borra sina sylskarpa spetsar af stridrägn ända ned i marken. Där nere ligga alla färger slagna till döds.

Blåfruset klänger det en gång hvita huset upp mot bärget, svart af tallar. Utför de våta grå hällarna sipprar och sipprar vattnet. Husets små triangelformiga gafvelfönster blicka slött Men drager en vindpust skälfvande genom de tomma rummen och sätter tapettrasorna i hvisslande, prasslande rörelse, då knarrar den åldriga stommen missbelåtet. Ett ilsket sken lyser till hårdt ur gafvelögonen. Och den långsmala svarta fönstermunnen på väggen snörper på sig, som ville den hväsa fram klagovisor öfver all denna giktbrutenhet och öfvergifvenhet.

Husets breda framsida har en trång farstukvist och en i härrskapsstil hållen stentrappa. Från denna vidga sig i halfmåneform två låga murar, i sirlig båglinie slutande sig till hvar sin husknut. Utefter murkanten växa syrenbuskar, så att det hela blir till två täta bersåer, hvilka fullständigt skyla den enda våningens långa fönsterrad.

Rakt fram från farstubron, med den cirkelrunda gården som utgångspunkt, löper ned öfver den sakta sluttande ängden en snörrät allé af fordom tuktade lindar. Den, som sitter uppe på en af de smala bänkbräderna, där ryggstödet skär skarpt in mellan axelbladen, kan genom gångens mystiska dunkel åtminstone skåda ned öfver en bif af däldens sädesfält. Och öfver ån, lik en silfvertråd. Och öfver en liten del af skogshöjden på andra sidan.

Men nedanför fönstren, där en halft multnad gungbrädesbock ännu ligger kullstjälpt, spärras utsikten af den evigt vajande häcken.

Bakom huset upp mot bärgfotens kala vägg står en lång stenfot, öfvervuxen med maskrosor och tjärblomster. Det är hvad som finnes kvar af stallet, ladugården och gårdsfolkets boningar.

Och här utgöres synkretsen af den fuktiga, mörka hällen, så nära, att den kan nås med handen.

... Hu, hvilken bitande västanil! Det blänker argt till i det gröna gafvelögat, som skelar upp mellan träden mot den nya rymliga villan med sina koketta utbyggnader och torn och sin ofantliga glasveranda. Där inne surra unga människor likt flugor i en glaskupa. Lyser det icke rent af oanständigt varmt af purpur, azur, lila och rosa mot det kalla rusket här ute! Riktiga ljusknippen kastas långt bort öfver byn som från en fyrbåk. På villans läsida stå breda solslukare till fönster vidöppna, och rägndropparna pärla fritt på persiennernas tunna, glappande skifvor.

Då knakar det af retlighet i det gamla husets fogningar. En suck darrar genom de låga rummen, doftande af inbiten lavendel. Och plötsligt trängas skuggor vid alla små tillbommade rutor, glimmande eller gapande som natten i den oroliga julidagern. Ett spöktåg af gestalter ... de röra sig, upplösas och gripa in uti hvarandra likt ovädershimmelens svarta skepnader. Och genom den långsmala fönsteröppningen slår ut fuktig imma ...

— — —

I dag för femtio år sedan ...!

Så lindarna blommade och hvad himlen var blå, blå, blå. Ruften stod öfvermättad af kryddade dofter från ängens rödklöfver och ärtblommor, från härrgårdens jasminer och från skogens pyrola, linæa och smultron i knopp. Smörgul lyste rågen, och så godt som mellan hvartannat af de glesa, stripiga axen nickade leende blåklint och yfvig gulborst.

Men där borta höjde lärkan sina vingar, kretsade som drucken af fröjd, högre och högre, tills hon med ens stod stilla och jublade nästan bristande. Likt kristalldroppar föll det ned öfver sankmark och gärden, slippriga af lera, och till svar blinkade vattnet solvarmt flere tum öfver det odikade fältet.

En stor stillhet härskade. Någon gång dallrade den ljusmättade luften till af en byrackas hesa gläfsande eller af en väfstols dofva dunkande innanför ett tillsmetadt fönster eller af en plöjares säfliga rop. Men ingen maskin, ingen såg, ingen ångpipa hade ännu stört dalens frid. Intet timrande af hus förspordes. Vid skogsbrynet lutade smutsgrå torparkojor som till fall, och en och annan jordhytta med tak af torf stack upp. Nere i den skönt kuperade dälden lågo strödda bondgårdar, något större än torparstugorna och försedda med trånga utbyggen. Skyllerkurar liknade dessa, blåmålade invändigt, där ett ytterligt smalt bräde inbjöd till tvifvelaktig hvila. De små, små rutorna, skiftande som fotogen på vatten, lågo ett par tum från jorden, och envist klamrade sig fähusen intill stuguväggen.

På böndernas vidsträckta ägor växte en tunn, mager skörd af hafre, gräs och här och där råg. Men ögat gladdes allestädes af smörblomster, stjärnblommor, hundkäx, blåklockor och käringtänder.

Belåtet grymtande luffade grisen in och ut genom kökets låga dörr. Där inne var stinkande kvaft och luktade af dålig sprit. Öfverallt hade hönsen satt märken. De flögo upp på sofflock och brödspett, och deras närgångna flaxande skrämde husets ättling i furuvaggan till gallskrik, så att brödsudden fuktad af sprit, hotade att kväfva honom.

Borta i fållbänken låg bondfar midt på Guds blanka dag och mumlade med näfvarna om flaskkruset. Där ungmor gick omkring i tunga manssysslor, var hon rätt belåten att hafva honom ur vägen. Han gjorde dock icke för ett grand nytta. Hvit var hon af det eviga nattvaket, ty far höll huset vid lif dygnet om.

Hennes drag voro åldriga, och hon gick plattbröstad och böjd som en sjuttioåring. Men alltsammans var ju, som det skulle vara. Så långt bort i världen, hon kände till, gingo året om alla själfägande män döddruckna af hemmagjord finkel. Eller ock drogo de som vilda sällar fram på vägarna, körde foror och förstörde pänningarna på gästgifvaregården. Undantagen kunde man ju knapt räkna med.

Drängen och kvinfolket fingo sköta landtbruket. Mer än en gång kväfde ogräset rågsmulan eller den fick ruttna bort eller bärgades så sent, att man vintern därpå nödgades äta enbart hafrebröd. Det enda, som passades på, var potatisen. Och mor menade, att det andra det fick nu så vara, till och med att far räckte barnen brännvinskoppen i stället för mjölk. Men att ryckas från bärgningen af linet till kläder eller från fårens klippning för att hacka och ansa den där dyrbara skatten, det var nästan besvärligt.

Och drängen sedan! Satt den göken icke beständigt uppklifven på gärdesgården eller stod stödd mot

fähusväggen och tuggade strån ...

Hans slöa, ljusa ögon stirrade ut i solskenet. Kanske spökade skrofmål och brännvinspluntor i hans hjärna, slapp af otillräcklig näring. Men där mor, tyngd af vattenok och skulämbar, traskade öfver gården, suckade hon: Jestanes, föder en inte den odågan för ro skull.

På majorens trädesåker gick plogen makligt fram. I evigt samma lättjefulla takt trampade de utsvultna oxarna på, sträckte långsamt en klöf före den andra, och sent omsider lade torparn till de öfriga fårorna en smal rand. När spannet passerade den långa lindallén upp till härrgården, låtsade torparne och drängarne väsnas och hojta en smula. Men så fort de kommit ur sikte för det farliga farstubroögat, sjönko de åter samman öfver plogskaftet och vaggade med slöa ansikten och halföppna läppar, svarta och svällda af valkad snus. Vadmalet hängde i trasor, stela af orenlighet, på kroppar, magra som krakar, och träskorna klampade tunga af grus och dynga.

Vid renen gick rättaren, ropande sitt reglementerade: Hej —! rask' på. Och hans spö dammade flitigt af den försumliges ärm.

Här uppe på härrgården rådde samma egendomligt tunga tystnad. Planen stod krattad med breda, liksom hyflade gångar, en till visthusboden och en rätt ned till allén. Alla husets fönster voro stängda och solen gassade på nerfällda gardiner med dimmiga konturer af Pan och hans flöjt, lika lång som guden själf.

Borta vid uthusen lekte barnen stillsamt. Men nu hördes det knastrande ljudet af en doppskospade skrapande mot sanden. Genast upphörde de — smeto kvickt uppför skulltrappan och bakom knuten. Icke för att de gjort något särskildt ondt den dagen, och icke var det sagdt att ondt skulle vederfaras dem, därför att far nalkades. Det var bara ändå så där — — en allmän känsla af att aldrig vara säker och att det alltid var bäst att hålla sig ur vägen.

Samma förhållande om morgonen, då de kammade, tvättade och väl snutna stodo utanför dörren till fars rum för att hälsa god morgon och afsynas. Det var ett blinkande och ett hviskande, och ingen ville lägga handen på låset. Icke fingo de handklapp då heller — icke alltid — ånej — det var bara den dumma rädslan.

Majoren förstod alltsammans, där han skred fram, torr och mager, stödd på sin stora, bruna rörkäpp med dess hvassa udd. Det roade honom — sådant var riktigt och hälsosamt — och han log. Majorens leende var så besynnerligt. Man tyckte, att han i stället grät, näsvingarna flögo, ögonbrynen skötos i vinkel, de små bruna ögonen lyste på ett sätt, som mycket väl kunde tyda på förtviflan, och öfver de tjocka militärmustascherna stodo kindkotorna ut starkt, munnen såg man aldrig. Denna egendomlighet kände majoren till och ibland roade det honom att skrämma folket genom att gå och köra ut dessa kotor, medan han invärtes skrockade af skratt.

Ut på trappan kommo nu mamsellerna Antoinette och Leontine, majorens döttrar i första giftet. De buro flata bleckbunkar och voro klädda i hemmasydda halfhandskar och stora stärkta kråkor, som skymde allt utom vägen rätt fram. Synbarligen var det flickornas afsikt att vika af åt gungbrädet till, men vid åsynen af majoren rodnade de och styrde kosan mot ärtlandet. Båda voro långa och kantiga som fadern och med utseenden, som man efteråt aldrig ihågkom. Deras ålder kunde man icke afgöra, och de liknade hvarandra som bär. Genom att icke en dag hafva varit åtskilda, hade de småningom börjat liksom öfvergå uti hvarandra, så att icke blott drag, rörelser och gester utan äfven tankar voro nästan enahanda.

Deras långa ryggar i gårutigt bomullstyg böjde sig nu i precis samma vinkel öfver ärtpungarna.

— Så otäckt med värmen, Leontine.

— Ja, hettan är faslig.

— Den som bodde i sta'n, alltid käns det svalare där.

— Det tror jag det — den som bodde i stad.

Nu vände Antoinette sin kråka och såg ur dess djup genomträngande in i Leontines gömda ansikte.

— Såg Leontine minen i morse — vid kaffet?

Leontine blickade uppåt som för att taga himmelen till vittne på, att nog hade *hon* sett. Och hon nickade, så att kråkskörten lustigt vippade.

När flickorna talade i dessa förtäckta ordalag, gälde det blott *en* — majorskan, deras styfmor sedan mer än femton år tillbaka. Men de händelselösa åren hade varit som en dag, och flickornas känslor voro oberörda af tiden. Styfdöttrarna hade alls icke något att beklaga sig öfver. Majorskan var ju den beskedligaste och ofarligaste lilla människa i världen. Det medgåfvo de också, mildt reserveradt, men sågo därvid på hvarandra med en blick af inbördes förståelse och suckade.

Om kvällen på den gemensamma kammaren, när de löst valkarna ur håret och med lösflätornas tränsar i munnen hviskade och tasslade om dagens små upplefvelser — då kunde de plötsligt sjunka ned på en stol. Där blefvo de sittande och stirrade in i en stor, stor gåta: hur underligt detta underliga lif var, icke mycket att stå efter, ... o, nej ... Men efter hand höjde sig detta lif, samlade sig i något, som gaf det hållning, förlänade det betydelse, innehåll, mening — deras tillvaros stora tragik!

— Leontine, vi äga bara hvarandra i världen, du och jag.

— Ja, sade Leontine dystert och hennes läppar darrade.

Antoinette tog nu fram ur ett skrin med pomada och oljiga hårlockar ett papper, som låg väl gömdt på botten och doftade litet fett.

Det var värser, hon diktat, under titeln:

Till min *verkliga* moder i *grafven!!*

— O Leontine, vore vi också där!

De omfamnade hvarandra hårdt och kände, att lifvet dock icke glidit förbi utan att tilldela dem en roll. Och blefve den rollen dem fråntagen, skulle den stora tomheten gapa.

Men där inne bakom gardinerna med Pan och hans långa flöjt flög den lilla majorskan omkring från loft till källare. I hennes hufvud flaxade tankarna som yra höns. Allt hvilade på hennes axlar. Flickorna kunde så litet — eller ville så litet — hvilket redde hon aldrig ut, och det kunde också göra detsamma. Hemligen var hon en smula rädd för dem liksom för deras far, men sådant gick icke an att låtsas om. Hon visste icke riktigt huru, men ibland var det som om väggarna trängt inpå, och som om taket sänkt sig ned — gingo de icke alla tre och togo bort luft från hvarandra? Gud vet, att hon unnade flickorna det bästa i världen, framförallt att aldrig, aldrig behöfva lämna sitt goda, skyddande hem. Det var bara på samma sätt som när tanken hur ut och in hon kände till husets föremål föll öfver henne likt maran. Då blef hon så konstig och yr. Att tänka sig hur hvart enda ett af förmaksstolarnas sirligt svängda ben ... och konsolbordets blå porslinsherdinna i styfkjolar — med stafven som evigt pekade ut på samma prick på väggens lampett ... och den fyrkantiga pallen framför soffan — — — hur allt detta stått där år efter år öfver precis samma golftilja ... åh, åh ... Och att hon skall kunna se intryckt på ögats näthinna hvilken af salstapeternas pelikaner det är, som skymmes af rosetten på stamfars bild! En dag hade hon i sin ångest nödgats räkna alla dessa pelikaner.

De voro 149 ... Åh, måtte ingen människa ana allt detta, då spärrade man väl in henne.

Något fick en gång makt med henne så starkt, att det icke kunde kufvas. Hon längtade att se — Stockholm. Längtade så vildt, att saken värkligen drefs igenom och hon en dag befann sig, omgifven af askar och byttor, sittande i den stora berlinaren, på väg upp — till det underbara. Resan skulle taga åtta dagar. Men på tredje morgonen upphanns hon af ett ridande ilbud från hemmet. Majoren hade fått sin stora, våldsamma höstpodager, och döttrarna stodo rådlösa.

Sedan blef det aldrig af. Nåja, nu var längtan och alltsammans öfver. Nu hade det samlats i en besynnerlig benägenhet för att — sofva. Hvarje dag så fort solen gick ned började hennes ögonlock falla ihop, och ingenting kunde häjda hennes gäspningar. Hon längtade efter sängkammaren som drinkaren efter ruset. Väl där uppe klädde hon brådskande af sig, knöt nattmössan i en bred, prydlig rosett under hakan och kröp under täcket. Ett stilla leende öfverfor hennes ansikte, och hon mumlade, redan halft i sömn:

— Härren vare tack, att *den* dagen gått, sängen är vår bästa vän.

... Men ut öfver dalen ljöd nu plötsligt vällingsklockans första uppryckande di-hing, då-hång.

Nere på åkern stoppade plogen, och torparen klampade längs tegens renar upp mot sin koja. Djupt fick han böja hufvudet för att träda in i det skumma kyffet. Solen sken in genom bjälkarna och genom små gluggar, som om natten täcktes med bräder, men kojans luft var tät af inbiten rök och fukt och allehanda dunster.

Som han var, täckt af grus och smuts, slog mannen sig ned hälst på golfvet. Mor tog träskedarna, som lågo i spiseln, torkade af dem på sin mullgrå kjol och gaf en åt hvar familjemedlem. Därpå satte hon grytan, svart och skroflig, framför dem, och små och stora började äta, doppande sina skedar gemensamt i vattgröten, utspädd med spisöl. Endast någon gång bestods svagdricka, och först till kvällen kom potatisen, doppad i saltvatten. Tysta och allvarsamma spisade alla, så länge grytans innehåll varade, och intet leende hade någonsin kryddat den eländiga maten. Efteråt släpade mannen skorna efter sig ut på backen ... låg där på rygg och stirrade in i det gyllene soltöcknet och kände sig konstig af vallmons ångor och hörde som i en dröm hur fritt och lätt hon drillade, hon lärkan.

Uppe i härrgårdssalen rådde kyligt skumrask och familjeporträtten bligade ned hemskt i svart och blodrödt. Vid bordets ena långsida satt majoren i stoppad skinnstol och midt emot husfrun på en pinntaburett. Sedan följde barnen efter ålder, de yngsta stående framför sina tenntallrikar med lungkorf och rofmos. Rak måste man stå, icke på ett ben, och den, som tappade skeden i golfvet, fick gå fram och utstå tre handplagg.

Alla tego, då far icke tilltalade dem. Från den läckra, stekta skinkan och de rykande ärtskidorna framför majoren uppsteg en retande doft och spreds öfver bordet. Lilla Rutger började blifva orolig, där han stod, en rodnad steg högre och högre på hans ansikte, och redan suto tårarna i halsen.

Detta undgick icke majorens skarpa blick. Han satte en bit af det doftande fläsket på sin gaffel, lyfte och höll den orörlig i luften. Vid bordet vågade man knapt andas. Hypnotiskt drogos Rutgers blickar till det uppfostrande lockbetet. Han stirrade på det som förhäxad — och nu inträffade något oerhördt. Gossen brast i hejdlös gråt, en gråt af vildt uppror, och mot bordets underskifva sparkade ursinniga fötter.

Alla utstötte en suck af häpnad. Röd som blod ville majorskan resa sig, men hennes härre och man gaf ett befallande tecken. Därpå steg han själf upp, skred långsamt fram och grep sin vanartige sons arm — släpade honom ut, bort — långt bort. Men ett ohyggligt skrik, likt en tjurs bölande, trängde i nästa ögonblick som hälsosam varnagel till allas öron.

— — —

Efter måltiden, som afslutats under darrande ljudlöshet, slog majoren sig ned på farstubron och stödde händerna på käppkryckan. Ingen annan af husets invånare satt gärna här ute. Fruntimmernas plats var på gungbrädet bakom häcken.

Majorens humör hade länge varit ur jämvikt. Hans egendom sträckte sig vida, men den vattensjuka maden växte i omfång och hotade att undergräfva den begagneliga jorden. Skörden räckte knapt till husets behof och drängar och torpare fordrade sin dryga kost. Mer än skäligt lata och sjukliga voro de också, de svinen.

Han kastade en blick åt sidan och upptäckte ett gapande hål i syrenhäcken. Kvistar och löf lågo strödda på marken.

Häradshöfdingen, doktorn och kronolänsmannen hade farit en smula hårdhändt fram i förrgår kväll, då man satt i bersån och pokulerade. Plötsligt hade häradshöfdingen kastat upp klackarna i häcken och sparkat, så att det rykit om bordet af grus och kvistar. Sedan hade han börjat skälla som en hund — på månen, som steg upp öfver logtaket!

Med hakan mot de korslagda händerna på käppen satt majoren med flygande näsvingar och förnöjde sig vid det roliga minnet.

Men så kom han ihåg — tog ur fickan hvisselpipan och lät höra en gäll signal.

Rättaren kom springande, strök af mössan och blef stående med den i fingerspetsarna vid knävecket.

— Hvad i röda h—, hvarför har du inte snyggat upp här — ser du inte?

Rättaren mumlade underdånigt något om maden och hur mycken tid dämningen tagit.

En torparyngling gick i detsamma med redskap öfver gården. Vid rättarens ord stannade han rodnande och villrådig.

— Hvad vill *du?* afbröt majoren barskt.

Gossen gick närmare och stammade ifrigt:

— Jag har liksom gått och tänkt — det har som legat för mig, att maden kunde en nog få bort, så det blef till åker att så sä’ i stället.

Majorens min mörknade. Pojkens föräldrar voro nyinflyftadt folk, fadern var klen, icke mycket arbetsduglig och för rästen rakare i ryggen, än majoren tyckte om.

— Kom hit, sade nu majoren.

— Fan tror jag inte du har va’malslapp i ändalykten — är inte skinn godt nog? ... Och så vill du skapa om vår Härres jord, hva?

Blixtsnabbt for den bruna käppens doppsko öfver den unga kinden.

Med ett doft rop ryckte ynglingen tillbaka. Hans ögon blickade förvildade.

— Han slo’ mej, mumlade han och höll handen tryckt mot kinden, där bloddroppar sipprade fram.

— Går ingen nöd på dej, sade majoren och hötte litet med käppen. — Se så marsch och torka mamsellskinnet på sej och var inte högfärdig en annan gång, pojke.

Men på vägen talade rättaren säfligt förnuft.

— Så går det, sir du, när en ä’ framfusen och vill undervisa lärdt folk.

Men torparsonen vaggade långsamt fram och upprepade mekaniskt:

— Han slo’ mej.

Då bannade rättaren:

— Var inte jolmeter, pojkvask, vi ha la en milder herre. Nu för tia tör en knapt putta te en dräng med spö. Du skulle sett i forna tider ... han patron borta i Viken, han kunde slå drängakräken, så det skrällde som i bensäckar. Men folk vet inte, när de har’et godt. Nu vill torpare äta sill te sina potäter som härrskapera.

Hvad middagsluften stod underligt stilla och brände, och så kväljande tungt med all lukten från örterna.

Plötsligt föll gossen omkull och låg hvit och orörlig.

En mager qvinna kom utrusande från en koja på backen. Hon jämrade sig och träskorna smälde mot småsten.

— Jestanes Per — ä’ du fallen — och på själfva din födselsdag — du kunne la ätit brökakan jag bjö dig i morse — nu ä’ du la rent hongriger ... Men si jag och ungarna — det ska nu alltid gå först .., Per, hör du ...»

Följande dag var torpar Erikssons Per försvunnen. Vid mors skinnbibel satt fastsmetadt ett stycke papper. På detta var med kol ritad en klumpig hand, hvars rakt utsträckta pekfinger vidrörde ett fyrkantigt hus med fönster, två rader ofvanpå hvarandra; en jättehög dörr och skorstenar, som röko af alla krafter. Under stod mödosamt präntadt efter bibelns bokstafstyper:

»Per går te stan.»

Det var i dag för femtio år sedan!...

— — —

Plötsligt upphör regnet. Himlens odjur sjunka nedom synranden. Det gamla husets spöken fly, och ur alla små rutor skjuta leende blixtrar. Den frigjorda solen lyser upp gafvelspetsen, drifver längre och längre ned de blågråkalla skuggorna och smeker den gamla stommen, tills dess urblekta färgtoner dallra i gult.

I dälden springer lifvet åter upp på unga fötter. Från åfallet surra maskintegelbrukets remtrissor muntert och linorna hväsa, dansa och glimma som ormar i den våtvarma luften. Det ekar af timmermännens hammarslag genom den lyhörda dalen och djärft gnisslar brädsågen.

Ett tåg kommer susande och hvisslande, det kröker sig som en svart slang om den frodiga betesåkern, där i går slåttermaskinen, körd af en enda man, gick fram, som en vind afmejande vida ytor. Trakten är länets bördigaste, så långt ögat ser täckes marken af täta rika sädesfält med en och annan tynande gulborst. På forvagnarna, som skramla fram, trona brukets torpare och drängar, gnolande känslosamma melodier och uppsträckta i klädesbyxor och stärkta kragar med vajande kravatter. Rundt hela nejden upptäcker man förgäfves en trasig man.

Vid skogsbrynet lysa mellan grönskan brandröda torparstugor på stenfot, fönsterna, försedda med hvita gardiner, glindra, här och där öppna för sol och vind.

Men nere bland de gula axen brösta sig bondens ljusmålade tvåvåningshus med en rad af markiser, som

pösande skjutit från sig uthusen — långt bort öfver gården, skuggad af lönnar. Mor, välkammad och klädd i bluslif, röd veckad kjol och örhängen, går där med fatet rågadt af rödt fläskkött och bunken fyld af nysilad mjölk. Från bönlandet möter en snygg tjänstflicka med korgen lastad till brädden ... I bygden är stark omsättning af allehanda folk. De flytta in och ut, stanna eller gå, mångt och mycket sysselsätter tankarna, oro och glädje om hvartannat. Planer kastas upp, ögon börja se, öron fyllas af främmande ord och hjärnor af sällsamma begrepp. Och aldrig är årets sista dag lik dess första ...

— — —

Hu-uij!

Utför skogsvägen från nya härrgårdsvillan kommer bicyklande glasverandans brokigt klädda ungdomsskara. Glammet stiger mot skyn.

I spetsen flyger fram en gubbe med hvitt hår och skarpa ögon.

— Farfar på velociped — Gud så lifvadt! — farfar som i dag fyller sjuttio år!

Svärmen slår ned öfver det gamla huset och surrar lustigt in och ut.

— Å, det gamla stiliga huset — att det skall rifvas ... ohyggligt, barbariskt.

— Så 'samlad' man blir i små, låga rum!

— Ja, tänk så harmoniska människor voro förr, så stilla, behärskade — stiligt!

— Då lefde *personligheter,* äkta känslighet.

— Att tänka på våra otäcka bondhärrskapshus ...

— Nej, en dräng vill numera knapt äta vattgröt ...

— Och bondfröknarna volma hö i handskar — rädda om händerna — borde ha ett kok stryk.

Men ute på farstubrons trappsteg står han, sjuttioåringen, f. d. värkmästar Per Eriksson med blottadt hufvud. Det är första gången han gästar sin sons, ingeniörens nya egendom. Han står där rak, och hans genomträngande ögon blicka iakttagande ned genom lindallén — öfver fältet — uppåt skogsbacken.

Han hör dem glamma och pladdra, dessa fria, glada, unga människor i purpur, azur och lila.

Fönster och dörrar stå öppna. Det är hans sonson, skalden, som talar.

— Ja, då förstod man att *lefva.* Nu för tiden ha vi allt — utom det enda som ger lifvet värde.

Per Eriksson vänder sig stilla om.

Den unge mannen, som i detsamma slår sig ned på en ålderdomlig stol med knapt tilltagen sits, reser sig genast åter och söker, med ryggen stödd mot rummets vägg, sträcka ut fötterna så godt sig göra låter.

Bredvid står hans fästmö och ser på honom spefullt.

— Du är trött, skall jag cykla upp och sända Stina hit med den långa hvilstolen? Kanske du kunde inspireras till ett litet poem — i empire?

Skalden rycker på axlarna.

— Kärleksgnabb, höres hans mor infalla, där hon i leende beundran stryker hans kind.

— Ser du, mamma, fortfar skalden i matt, gäckande ton, jag tror att Laura på fullt allvar anser att oljetryck och oxstek — icke blott visa en högre kulturell ståndpunkt utan också förmå göra folk positivt *lyckligare* än bjälkväggar och hafrebröd.

Då rätar sig den gamle Per Eriksson till hela sin höjd, och hans ögon blixtra till. Han ropar sin sonsons namn, möter honom på bron och lägger sin hand tungt på hans axel.

Och han talar ljudligt med en gammal mans darrande patos:

— Dina ord skrälla likt kons bjällror! ... Ser du där borta — där den röda stugan nu står? På den fläcken lefde en gång din farfars mor ... du vet det? Godt. Men vet du också, att hon dog af en underlig sjuka, som folk sade? Den tiden teg man, när kropp och själ värkte, ser du, och folket skref inga memoarer. Man teg, som djuren tiga ... Nå, till sist kallades läkaren ut. Och så skar man upp hennes *mage,* där var det man fann det underliga, du! Det var *gräs.*

Tyst, tyst har blifvit rundt om det gamla huset. Fram bakom syrenhäcken smyga stegen lätta och trippande, och hviskande susa frågorna genom luften.

Den gamles hand hvilar fortfarande tung på den besvärade unge mannens axlar.

— Hata på allvar, gosse, älska på allvar — så skall du förstå lifvet. Och du kommer att skrifva med blod då, inte med blekt vatten, och människorna skola minnas dina ord.

Plötsligt läggas två armar om den gamles hals. Vid hans hvita hår snuddar ett svall af brunt burr öfver ett glödande flickansikte ...

Men då aftonsolen kommer med sitt skimmer och skogshöjderna inväfvas i ett guldnät, där stammarna afteckna sig som blodstreck mot violetta skuggor, och barrbärget liknar en jättesvamp, doppad i ett färgbad —

Då strålar det gamla huset i underbar, gullröd glans, sagolikt trolsk som framkallad genom romerska ljus. Och dess fönster blänka likt gula solar.

Skator.

Nu står på det höga Majbärget blott en dum, pösig bondkvarn, som snurrar och snurrar i sol och regn, och nedanför rada sig magasin vid magasin med numrerade luckor.

Men då trängdes ända ut på klippkrönet en mängd små hus, liksom för att riktigt få hålla utkik öfver härligheterna under, öfver det gamla skeppsvarfvet och älfven och långt bort fjorden med båtar och skepp. De lågo där dessa boningar, härs och tvärs, lik en klunga seglande fartyg, och som små skutor sågo de också ut. De hade flaggstänger och brokigt färgade namnbräden, där de allra vackraste namn, såsom *Galatea, Celeritas, Gamen* och *Lord Palmerston* lyste i sirligt präntad och förgylld skrift. Vid gaflarna stodo uppstälda galjonsbilder, föreställande något yppigt krithvitt fruntimmer med svartpenslade ögonbryn och gullhår eller guden Neptun med böljande skägg, rostfläckigt af hafsskum, och med treuddens spetsar brutna af stormsjöar.

De små gångarna, som slingrade mellan bärgets knaltar, liknade också på ett hår strömfåror.

Omkring hvarje sådan hus-skuta fanns en väl inhägnad trädgårdshage. Den sträckte sig för öfver, som ville

den kokettera med sina behag inför galjonsbildens hvita, stela ögon. Tätt under Neptuns stora, platta fötter blinkade tusenskönor och ringblommor, vaggade löfkojor och gula lökliljor och kråmade sig blå riddarsporrar. Ett stackars vindböjdt äppelträd kunde blygt sträcka ut sina magra grenar. Men framför en liten kabyss till lusthus höjde sig på en stolpe husets klenod, den svarta solkulan, på hvars spegelyta de riktiga fartygen där ute seglade omkring och vågorna dansade och människorna gingo på hufvudet med stora förfärliga ansikten och pussiga kinder.

Detta lilla samhälle på toppen af Majbärget var *Blåsut.*

Här redde ostindiefararne sina hem på ålderdomen. Alla mogna sjömän tänkte med hemlig längtan på Blåsut, och för ynglingarne stod det som en drömstad, där allt skönt och hemskt i världen samlats.

Urgammalt var det. Den äldste sjöbussen sade, att han aldrig hört någon tala om den tid, då det icke fanns.

Att lefva här uppe var som att lefva till hälften på sjön. Från fönstren varsnades fjorden ända ut till yttersta skären. Intet in- eller utgående fartyg undgick de gamla fördettingarnes kritiska blickar, och skutorna vid bojarna älfven utefter kände de på sina fem fingrar.

En mild, ljus sommarafton hade båtsman Josua Söderberg slagit sig ned på berghällen, som bildade tröskel till hans hus. Han var prydligt klädd i kavaj med två rader hornknappar; under den blå ylleskjortans krage stack ut åt hvarje sida en väldig halsdukssnibb, och på de glesa hårtestarna tronade pojkaktigt snedt en platt, virkad mössa. Den jämna skäggkransen från öra till öra gaf något myndigt, tvärsäkert åt ansiktet, och från de skarpa små ögonen stod den egendomliga glans, som kommer af att ständigt blicka långt, långt bort.

Nedifrån älfvens förtöjda fartyg bar aftonbrisen ljudet af taljornas gnisslande och kappstandarnas klirrande och knastrande till sjömännens sorgesamma kärleksvisor.

Plötsligt stack ett hufvud upp öfver bärgkanten och följdes af fler. En flock pojkar närmade sig försiktigt. Litet osäkra och på vederbörligt afstånd satte de sig ned — man visste aldrig, i hvilket humör gubben Josua befann sig.

I dag såg han emellertid nyter ut.

— Sir I, pojkar — började han genast och drog ut af ett gammalt uppblött tåg en lång drefstump, medan rynkorna kring hans hopknipna öga dallrade —, ville jag, så nog kunde jag tala om för er om både gröna och svarta människoätare, men då kunde I inte sofva i natt, för I ä så'na mesar.

— Äh, inte ä vi rädda, må båtsman tro. — Pojkarne skockade sig ifrigt närmare.

Gubben ruskade envist på hufvudet, så att lufvans tofs vajade.

— Huum — göken häller — det låter vi allt stå på tillväxt. Men jag kan tala om en sak, jag såg i deras land. Det var grant, må I tro. Bäst som vi gick där, så kom vi till en sjö. Långt ute växte det hvita blommor, stora som huset här, och di hade blad, som räckte ända in mot land. Där klef vi ner, vi, och marscherade på löfvena ut till blomman. Och så la' vi oss ombord och somnade på fläcken. Men si, det skulle vi inte gjort, för med ens vi vaknade, var allt som svarta natten. De hade gått ihop i topparna, ser I, de där förbaskade hvita blombla'na. Som lycka va', hade vi yxorna med, så vi kunde hugga oss ut, annars hade vi vurti lefvande begrafna. För di blommorna ä som människoätarne, si, di släpper aldrig sitt tag.

Pojkarne gapade men sågo litet ovissa ut i ögonen.

— Kunde de vara så stora? — undrade någon dröjande.

— Jösses — svarade båtsman Söderberg och spottade. — Det finns väl större saker än det. I skulle bara sett Great Eastern — något annat än skutorna där nere, det minsann! — I kan tänka er en smula, hur där såg ut, när jag en gång — jag var välan 35 år då — skulle gå upp i vanten, och så det tog mig en hel månad, innan jag hann till tredje virflingen.

— Åh, det var väldigt — ropades i korus.

Då kom gubben riktigt i tagen. Han såg händelsen för sig, som hade den passerat i går, och slog knutna handen i tågstumpen.

— Ja, ta mej fan stod jag inte och besinnade mig länge, innan jag vände om. För si där oppe till väders var saker att se på, må I tro. Där fanns krogar och danshus i hvartenda block och fullt med folk, och de gjorde inte annat än roade sig, så länge pängarna räckte. Men si jag hade vurti gammal gubbe, innan jag hunnit till märsrån, och nog ville jag väl hem ett tag och se Blåsut.

Nu började den stora varfsklockan ringa.

— Se så — afbröt han tvärt — go avé, som engelsman säger ... klart till skaffning.

Så gick han stelt och långsamt in i huset.

Där både sken och doftade det af såpa och vatten. Rummen stodo svala och rena som en skuta strax efter kvällspolningen och fina som kaptensfruns hytt. Och så mycket härligheter huset rymde. Koraller och snäckor i rundlar och rutor och pyramider och halfcirklar, på bord och på golf, så att man icke visste, hvar man skulle börja att beundra. Och små lustiga pagoder af cypressträd och kupor med fåglar och blommor af blåst glas. Men det bästa af allt var Josua Söderbergs eget fartyg, där han seglat som förste båtsman i så många Härrans välsignade år. Det var måladt på glas och i självaste Kina. En målning som hette duga, skall jag säga. Till och med seglens våder voro utritade, och namnet på vimpeln syntes klart och tydligt. Sjön snodde sig som ormar, och kajutans små fönster med röda gardiner lågo ordentligt i rad. Af besättningen fattades icke en enda man, och till och med hönsen i den långa spjälburen på kajuttaket sträckte fram sina näbbar. Det var inte en af de där vanliga taflorna, som bara föreställa ett fartyg. Lifslefvande och till evärdliga tider flöt hon på vattnet, Galatea, med spända segel och klara rutor och kring relingen matroser i blanka knappar.

Gubben stultade genom salen och förmaket och vände om två gånger. Blott för att riktigt få känsel på, hur rent och fint det var.

Sedan gick han ut i förstugan och lyfte på klinkan till gafvelrummet.

Dottern Anna satt i stor krinolin som i en tunna framme vid fönstret och sömmade handskar, spända kring bågen. Aftonsolen från älfven göt gull öfver hennes hår, kammadt skinande slätt om stora valkar och hängande i en pung bak på halsen, som mjäll och hvit höjde sig ur den lågt ringade klädningen.

— Hörde du inte, att klockan rang? Pojken ska väl ha mat.

— Lina står ju vid spiseln — svarade hon kort.

— Li-na står ju vid spi-sen ja — härmade gubben i ett missnöjdt mumlande och fortsatte vägen till köket.

Här fräste pannan öfver den öppna elden, och Lina flög omkring som ett bi. Hon var liten och nätt, med goda, blå ögon men utan både valkar och krinolin.

— Far — sade hon dröjande och lät sirapen långsamt droppa från skeden —, i natt drömde jag om mor. Hon

red på en häst och gaf mig pängar ... menar du inte, att Kalle borde tänka sig för och inte mönstra så här i en handvändning?

— Var det silfverpängar, och hvad färg hade hästen? — frågade han.

— Hästen var rent som eldslågor och sparkade omkring stora kopparslantar.

Då lättade gubbens min.

— Röda hästar ä' styggt — sade han —, men kopparpängar gör inte ett grand.

Lina suckade och teg.

---

Så länge Josua Söderberg orkat gå ned till varfvet och sätta hop sina tjärkvastar, hade han hvar dag medtagit fostersonen Kalle. Här nere funnos många underliga ting. Först den stora virkesboden med alla krokiga ekstockar och trädknölar, hvilka i halfmörkret vredo sig som människor på sjuklägret. Och de svarta, gula och bruna utländingarne, som skreko obegripliga ord och gingo an som tosingar. I alla dessa främmande ögon kunde man tydligt se både människoätare och andra hemska saker spegla sig. Så den förvirrande lukten från tång, sjö och tjära; timmermännens skarpa yxhugg, vindspelens ringdans, gastarnes hojtande till väders, sjömännens ljufliga sånger.

I vågskvalpet vid stockhamnen gungade och gungade långa spiror; säf och bark hoppade yra och lustiga omkring, tills någon våg kom sättande och vräkte dem på land. Men i kvällningen skvalpade och prasslade stranden svart af drunknades hviskningar. Utefter brobänken lågo förtöjda fartyg från jordklotets alla kanter. Slappa vaggade segelflaken mot skyn, och under gafflar och toppar lyste flaggor i så många färger, att man aldrig kunde hålla reda på dem. Men midt i allt detta flöto som vingskjutna måsar haverister utan master, stora svarta likkistor, där nattetid de dödas andar tassade omkring.

Och så mycket hisnande vågsamt, som företogs.

Öfver masttopparnas flaggknappar hängde pojkar på magen och stirrade ned i djupet. Folk sprungo på stockarna i vattnet som på torra land eller kilade ekorrsnabbt ända ut på rånockarna. Men om aftnarna, de kolsvarta aftnarna, då renbrändes fartygsbottnarna, där de pöste som ballonger ut från kullstjälpta skrof. Bussarna ställde sig i rad på flottar, lastade med ljung och tjärtunnor. De sågo ut som soldater, färdiga till anfall, och i händerna höllo de borstar och kvastar på långa skaft. Så började en liten ljungeld spraka — en till — fler, fler — hör, hur tjäran frustar, smattrar, fräser! Rök och gnistor flyga upp i riggen, och flammorna lysa under mörka himmelen som hundra valborgsmässofyrar, kastande röda slingor nedåt vattnet! Utomkring ligga nu alla skepp, omhvärfda af rök och lågor som i ett sjöslag.

Men den gamla täckta tjärpråmen där borta med sina puttrande grytor och elden, som slår ut i det svarta tomma, och gubben, som svär och mumlar och rör upp uti allt med sin spade, medan kajorna ursinnigt skria — den pråmen är visserligen en trolldomshåla, och öfver dörren står också i blodröd skrift: Häxan ...

Å ja — hvad fick man icke vara med om allt för besynnerligt ...

På kokhusväggen uppe vid storsmedjan fäste spaniorerna kålblad och kastade till måls med långa bovieknifvar, så att det hven och susade om öronen. Grensle öfver sina kistor suto amerikaner och brände armarna fulla af Columbia med stjärnbaneret i glödande rödt och blått, och på bröstet målade de örnen med utbredda vingar och under kärestans namn ... Så lång dagen var kunde de små satta English sailors stå och påta lerkulor in i en stor ring, som de formade på marken. Men underligast voro de svarta brasilianerna. De

hängde Judas.

Då pryddes deras kaffedoftande skepp alla vant och tågändar utefter med så mycket flaggor, att det lyste som en skog af hemlandets prunkande blommor. Sedan stoppade männen upp en gubbe och stucko bleka svenska nyponrosor i hans hatt och en gammal fiol under hans arm. Sjungande hemska, egendomliga klagosånger kommo de så marscherande nedför landgången, och i spetsen gingo kaptenen och gubben. På brobänken nedfirades en talja, och snaran fästes om gubbens hals. Därpå talade kaptenen något, som ingen förstod, och — vips! — flög gubben till väders under gevärssalfvor, som kommo halmstrån och trasor att yra i luften. Upp och ned for den arme Judas, och kom han blott så nära kajen, att de svarta vildarna kunde nå honom med sina kolfvar, då ekade tjutet ända bland bärgen på andra sidan älfven.

Af allt detta blef Kalle Söderberg på en gång vild och rädd. Och hårdt, hårdt höllo Lina och han hvarandra i hand, då de om vinterkvällarna suto vid spiselelden och gubben berättade, medan Anna somnade från alltsammans och nordanvinden riste huset, så att lågorna bugade sig och ur vråarna smögo tysta fötter.

Men ju räddare Kalle var, dess starkare blef begäret att titta in genom alla gluggar och trampa på alla krokiga kvistar och lyssna spändt till höstdånet i tacklen.

När han växte upp, hörde han, att ungdomen kallade för vidskeplig inbillning hvad de äldre med egna ögon sett och med egna öron hört och med egna sinnen erfarit. Gamlingarne däremot menade, att det var skada, att ungtupparne icke fingo allt förståndigt folk landsförvisadt till Blåsut. Men se skepp kunde nu icke segla utan sjömän, och den, som icke hade ögon att se så mycket som en hafsorm en gång, hvad han dög till, icke var det till sjöman ...

På denna ljusa sommareftermiddag stod Kalle, en ståtlig ung man, bland allt slags hoprafsadt folk och timrade i spantboden.

Ingen talade om annat än skeppet Viktoria, hvilket efter att hafva genomgått en grundlig reparation stod färdigt att göra sin första tripp.

Då fartyget i middags skulle vändas på rätt köl, inträffade något, som fyllde många sinnen med häpnad. I salningen på den lutande masten befanns ett skatpar hafva byggt sitt bo Vid denna upptäckt bleknade besättningen och drog sig tillbaka. Ingen hand rörde vid stöttan.

— Tar ondt vid de fåglarna, så ser skutan aldrig land — förklarade gamle Isakson, och de andra matroserna tego och sneglade uppåt masten.

Att kaptenen knöt handen och kallade dem för »torsker og forbandede idioter», gjorde icke det minsta intryck.

— Skatbo i masten slår aldrig fel — sade bussarne och stodo orörliga med näfvarna på ryggen.

Nu rusade befälhafvaren själf upp i vanten och ref loss boet. Skrikande föllo ungarna ned i brobänken och slogo på fläcken ihjäl sig, men under ohyggliga skratt flaxade skatparet kring kaptenens hufvud.

Slutligen restes skeppet. Men många af dem, som gjort aftal om mönstring, gingo sin väg inåt staden. Och på varfvet hade alltsedan rådt en upphetsad stämning. Det talades visa ord för och emot, men gamla historier döko upp och stänkte kring sig kalla varningar och solklara bevis.

— »Gumman» Isakson går i barndomen — hånade ungdomen.

— Hallå, landtkrabbor — hojtade matros Frisk —, hvad vet ni om sjön? Då trossen sprang på Freydis sistlidne maj och slog ihjäl Branten, förliste inte skutan vid Englands kust, hva? Var jag inte själf med, när

råttorna satte af i en svart, lång rad utför Doroteas landgång — hon som kapsejsa utanför Goda Hoppsudden? Då »Almas» katt drunknade i Nordsjön, hvem satte på grund i Biscaybukten — hva?

Kalle muttrade något om gamla stollar och ryckte till sig yxan samt började hugga, så att flisorna röko.

Men konstigt i alla fall, att så många människor kunde ljuga om precis samma ting.

Vid varfsklockans slag var han i dag den förste utom porten. Men på krönets blomsteräng stannade han och såg ut.

Fjorden låg blank i solnedgången, och som eldbärg eller isklumpar summo skären omkring. Nedför älfven gled den ena duken efter den andra till sjös, och en svag landbris kupade sakta seglen. Gastarne sjöngo långdraget: Jag reser bort, min lilla vän, och du får stanna kvar. Tonerna liksom flöto efter dem på vågen, och till svar viftades från tjogtals småbåtar.

Längre och längre ut i den vattriga sjön seglade skutorna, sköto starkare fart — lyste så hvasst och hvitt. Skinande glatt svepte strömfåran om skrofvet, men långt ute vidgade den sig till en silfverkrans, släppte därpå motvilligt, tills skären förtonade i obestämd dallring.

Kalle måste gifva sig till att springa som en ströpojke, så sjöd blodet af ungdom och lust.

Det där om skatorna var bara något innerligt satans skrock.

---

Icke förrän ugnspannkakan med sirapsklickar, stora som bruna skillingar, förtärts, lät Kalle undslippa sig historien om fågelboet i mastsalningen.

Lina blef eldröd och såg ned, som om hon kämpade med gråten. Anna log och kastade på den unge mannen gäckande blickar. Men Josua Söderberg drog munnen skarpt samman och satte knifskaftet med kraft i bordet.

— Det befälet behöfver fara några år till i skansen, så han lär sig bli sjöman och inte en förbannad skolmästare. Och det vill jag säga dig, Kalle, att mönstrar du med den skutan, blir du hajmat, innan året är slut. Minns, att Josua Söderberg sa’t.

Det blef tyst vid pass en minut.

Men då morskade sig Kalle och sade:

— Äh.

Nu satt han i hagen, och det var kväll och månen sken på äppelträdet.

Först kom Lina. Hon kom så tveksamt och mjukt, och det ryckte i hennes läppar och haka, men de blå ögonen glänste skygga.

— Snälla du, Kalle — hviskade hon —, du kan väl vänta litet med mönstringen ...

— Skeppet är nära på nytt — sade Kalle lågt. Men det var, som om han kämpat i sömnen mot maran.

Lina slog förklädet för ansiktet och grät. Då blef Kalle underligt vek och sträckte handen efter henne.

Men i detsamma skymtade en blå kjol. Trallande, som om hon alls ingenting såge och alls ingenting visste och alls ingenting brydde sig om, kom Anna fram bakom knuten. Hennes barm stod full och hög, och

midjan sköt smal upp öfver krinolinen. Hon sjöng, böjde sig ned och plockade tusenskönor och fäste dem som nålar i sitt blonda hår.

Kalle rodnade, och då Lina smög bort, kom Anna fram. Hon satte skämtsamt en riddarsporre i hans knapphål, slog sig ned och smågnolade och lyfte sin hvita haka för att kisa på månen. Och då Kalle makade sig tätt intill, slog hon honom med en blomstjälk.

— Du är bestämdt rädd för sjön, du — sade hon spotskt.

— Det ska du få varsna — hviskade han skälfvande. Med sina starka händer grep han om hennes handled. — Gif mig en kyss.

— Jo visst, ja — hon kastade sin hvita hals tillbaka. — Styrman Söderberg kan försöka.

* * *

Ett par dagar efter gick Kalle ombord på skeppet Viktoria, destineradt till New York. Men när februarisolen gräfde rännilar i skärens snö, inlopp underrättelsen, att fregatten Viktoria strandat vid Newfoundlands bankar och att timmermannen Kalle Söderberg för svåra skador afförts till New York.

Budet nådde Blåsut en morgon, då båtsman Söderberg med snuggan i munnen stod ute och belåtet betraktade hur vattnet rann utför bärgväggen.

Först blef han så arg, att hans små ögon gnistrade. Han hötte med handen åt allt, som tindrade och bubblade.

— Sa jag honom inte det! Men si ingenting kan di, och inte hvarken tror di på Gud eller fan, så det är bara rättvist, att det går, som det går.

Men då solen steg högre, och skutorna anlände men ingen Kalle kom, då blef gubben tyst och satt mulen, böjd öfver drefven, och på de roliga historierna var det slut.

Om sommaren gifte sig Anna med en stilig styrman.

Men alla dagar stod Lina vid solkulan och blickade ut öfver fjorden och för hvar och en af prickarna, som växte till skepp med segel, tänkte hon, tills tanken kvalde henne: — Kanske är han med. —

Frampå hösten en dag steg Kalle in i köket. Han var som en gammal man, och kläderna voro slitna och dåliga.

— Nej men så roligt — stammade Lina och tog hans hand. — Du ... du ser ju inte så dålig ut. — Det var det enda, hon kunde säga.

Men då han rörde sig, såg hon, att han blifvit låghalt.

Gubben Josua hade fått brådt att flytta sina giktbrutna ben af soffan.

— Nå se Kalle — sade han, och ansiktet sken. — När kom du?

Det nämnde Kalle, men för rästen yttrade han blott:

— Ja, jag fick min skada, jag.

Därpå såg han sig om och frågade:

— Hvar är Anna?

Något i tonen kom dem att tveka med svaret.

— Hon är gift.

Ett ögonblick stod han styf och still. Men så skrattade han till hårdt.

— Jaså, hon är gift ... nå många tusen kära hälsningar då.

Sedan talade han aldrig mer om henne.

Men Lina tyckte, att hvar hon nu såg hän var det ljust och fullt upp som på sommaren.

Kalle fick återvända till sin gamla plats på varfvet. Af Viktorias besättning var han den ende, som blifvit obrukbar för sjön.

Tung lade sig vintern öfver båtsmanhuset på Blåsut. Kalles munterhet var gången, och Lina föll af, och aldrig sjöng hon mer till sitt arbete.

En blåsig kväll, när gamlingen för muntrationens skull bjöd på grogg, hände, att Kalle, som druckit litet skarpt, plötsligt slog handen i bordet och talade:

— Ser I, jag *trodde* hela tiden på djäfvulstyget, och därför skulle jag hållit mig hemma. Det var jag, som drog olyckan öfver oss, för si den, som bara inte *tror,* han kan göra ackurat, hvad han vill.

Rödmosig satt gamle Söderberg med båda armarna på bordet och småblinkade.

— Du, Kalle — sade han långsamt och bredt. Det är ingen värst olycka skedd. Nog vet jag, att du hade mer lust på Anna, men så far jag är, säger jag: Det var inte stort att ha. Nu ska du och Lina slå er ihop, för en duktig tös ä hon, och stugan har I ograverad efter mig.

Kalle satt och stirrade framför sig.

— Inte vill Lina ha mig, som jag nu ser ut, när jag inte ville ha henne förut — sade han dystert.

— Snack — snäste gubben och skålade belåtet.

Nog hade det kommit därhän, att Lina smugit närmare Kalles tankar, och nog såg han, att hon mindes honom. Det var blott detta, att han måste bjuda henne ett vrak. Och äfven visste Kalle med sig, att hade allt gått bra, så ...

Emellertid ljusnade hans sinne, som våren skred fram. Att Lina och han skulle blifva ett par, var det enda lifvet ännu hade att skänka. Han tänkte på henne mer och mer, hvar han gick och stod, och fanns hon ej tillstädes, saknade han henne. I hemlighet tog han ofta hennes hand och tryckte den hårdt. Tala gjorde han dock icke. Men i huset kom åter sång och i alabastervasen nyutspruckna syrener.

Hvar kväll under de långa, ljusa sommarkvällarna tänkte Kalle, att i morgon skulle han tala ut med Lina. Men hvar morgon kände han, att hur passeligt allt kunde synas, var det dock något alldeles särskildt det där att *fria* och bestämma om giftermål. När nu den ena dagen förrann efter den andra, fattades han af en besynnerlig ångest för att det till slut aldrig skulle ske.

Kanske kunde Lina göra bättre än att gifta sig med en halt timmerman!

Att tänka så vållade honom trotsig smärta, men han drogs till att plåga sig med tanken.

Då och då gjorde han ansatser till frieri. Men beständigt kommo hinder i vägen i form af kattor och käringar och annat. Ja, till och med ormar, som icke i mannaminne varit synliga på Blåsut, kröpo fram, just då han någon lämplig dag ute på backen ämnade tala.

En söndagskväll såg Kalle Lina gå ut i trädgården och sätta sig på bänken under apeln. Hon var klädd i hvitt garibaldilif och hade fäst styfmorsblommor i sitt hår. Hon var lik Anna, så vacker var hon. Kalle skalf på handen, där han sakta lyfte dörrklinkan och haltade ned för trappan, men hela hans varelse knutade sig nu samman till ett fast beslut.

När han trädde ut på hällen, tyckte han, att han aldrig sett jorden så ljuflig. Sjön lyste vinröd, marken böljade blå, och fast ingen sol fanns på himmelen, sken luften likt en enda stor, glad sol. Ett ögonblick blef det så stilla, som om lifvet stannat ... och allt lagt sig till rätta just där det borde ligga ... och trådarna i en besynnerlig härfva redt ut sig fint och behändigt midt för hans ögon. Han kände något så fridsamt godt, att det kunde höra hemma i himmelen.

Han gick långsamt fram till grinden och kom oförvarandes att smälla den hårdt igen efter sig.

En flock skrämda fåglar skvatt upp ur apelns grenar och flaxade skrattande om bänken, där Lina satt. Det var skator.

— De ha ungar i boet — sade hon sakta, och Kalle hade ett intryck af att orden smälte bort.

Han tog upp en sten och kastade. I stället för att skingras skockade fåglarna sig tätare samman, slogo en lof högre och fortsatte att i en gungande massa skria rätt öfver flickans hufvud.

Då omvältes Kalles själ så plötsligt, att hans tunga torkade och hans strupe sammansnördes. Han vände tyst tillbaka och hvarken då eller senare kom det ord, Lina väntade på.

Ty att två gånger trotsa skatorna, därtill hade han icke mod.

Nedom fjällen.

Häj, hvad glans öfver högåsen! Sol och sol och böljande vidder. Myggen och fjällflugan och knotten de jaga yra och galna mellan granar och enar för att hinna lefva, ranunculus och blåriset dofta ut som lokomotivet frustar ånga, barrstigen gungar af värmedruckna myror. Korna råma på gårdsängen, grisarna gny som slakträdda i stiorna, ty skimret gör dem ursinniga, fåren ränna, så att bjällrorna ringa och pingla i den tunna luft, som bär ljuden ned öfver dalarna och gårdarna, där dörrar slå och yxor hugga och hus timras, hän öfver älfven till andra åsar och andra dalar. Det är så ljust, så ljust, att det icke vill bli dunkelt i skogen en gång — blott lif och glans vill det bli till här uppe.

Men högt öfver dalar och älfvar och töckenblå åsar löpa fjällkammens fina silfverlinier, glidande mjuka som dimmor, stundom sagolikt fjärran, stundom häpnadsfullt nära med strimmor af tyngre hvitt, det är snö.

Och stryka molnen ned öfver fjällväggen och endast åsen synes vid horisonten, så finnes fjället där dock — det vet man.

Så står jorden dag och natt stilla i glans, en lätt skugga är natten, något mindre bländande ljus än dagen, men ljusare ändock än det, som tyckes mycket ljust.

Då får den oerfarne toppgalenskap, han vill upp — upp där silfverkullarna lysa och »fjällbruden» blommar, högre vill han, och när han kommit högre vill han ännu högre — allra högst.

Det var en sak Jan Erson aldrig kunnat fatta. Nu var han gammal, men icke en enda gång i sin ungdom hade

han känt lust att komma högre, än han befann sig. Breda ut sig ville han emellertid, och i trettio år processade han med hvarenda bonde inom de närmaste tio milen om skogar och jordlotter, tills han fick rykte i själfva det processlystna Jämtland. Och visst hade väl Jan Erson rätt, ty han blef en rik man och därpå »väckt», så att nu hade han det tryggt och godt både för det närvarande och det tillkommande.

Om sommaren satt han i solskenet på en bänk och läste högt ur bibeln, hvartill han fogade egna utläggningar. Det var på högåsen, inunder låg Ersonska gården med hvita byggningar och rymlig ladugård, men bredvid stod en smedja, där Olof i Lien hamrade, så att gnistorna flögo ut genom dörren. Smeden var en ungdomsvän och mycket hade dessa båda haft gemensamt. Som åren gingo, gledo de dock ifrån hvarandra och godt vore icke att säga, hvem som bar skulden, ty Jan var alltid slät och blid och Olof var karg och tyst. Så blef då Jan troende och slog sig ned på ett bräde under smedjans inslagna fönsterrutor, läste bibeln och lade ut, och de sjungande tonfallen rullade nedåt dalen. Ett och annat skulle väl tränga in och haka sig fast mellan hammarslagen, men år gick efter år, och det föreföll omöjligare att omvända smeden än att vinna processer.

En dag satt Jan som vanligt utanför fönstret men hade fallit i betraktelser. Släggan där inne gick på som en retad kärings skrik och äfven de uppstämda zionsångerna öfverröstades. Han hade ett blekt, slätrakadt ansikte, denne åsbo, smal mun och svarta ögon. Håret var benadt midt fram och föll tjockt och tvärklippt fram öfver kinderna. Uttrycket var blidt och glatt, och den beslöjade blicken gled oftast längs kullarnas vågiga linier.

Plötsligt tystnade hamrandet och Olof i Lien kom ut och satte sig på en brädhög. Hans ögon foro oroligt i det sotstrimmiga ansiktet, där hvitan lyste i dyster glans.

— Om den boka tal sant, så blir det illa för dig och mig, min käre Jan, sade han plötsligt. Det var det första han på alla dessa år yttrat i den saken. »

Jan förändrade icke en min. Munnens långdragna, tättslutna smalhet gjorde åsynen onaturligt blid.

— Om dina synder än vure blodröda, så skola de dock varda snöhvita, säger skriften — det är *Härrens* ord till oss syndare.

— Men om I bekännen edra synder, bekänner står det — icke framhärden, icke framhärden, envisades smeden med minnet plötsligt fullt af alla de ord, hvilka sommar efter sommar krupit in och fastnat, tills de blifvit mer vana än alla dem han till daglig dags använde.

— Härren ser till hjärtat, käre Olle — till människans lönligaste hjärta — och vet, om hennes namn är skrifvet i Lifsens bok. Därpå hänger det, du Olof — tro på Härren Jesus så varder du och ditt hus saligt, din hustru och din tjänare och allt hvad dig tillhörer. — Du skall bara tro Olle, så varda synderna dig förlåtna, afplanade, som om du alls icke syndat hade. — Bättre att vara full af de orättfärdigas ben än lik de nio och nittio rättfärdiga, som ingen bättring behöfva.

Olof var borttappad. Han teg mörkt och lät ordströmmen brusa sakta förbi. Jans ögon irrade utefter den skimrande åsens linier, och hans mun talade mjuka ord med ett eget uttryck af ro och öfvertygelse. Om han var förvånad öfver den gamle syndarens intresse för det budskap, han så länge framburit, låtsade han icke därom. Jan Erson var så klok, så klok, en af Jämtlands klokaste karlar.

Nere på sluttningen pinglade och pinglade det från kreaturens klockor. Luften skalf af ljud och dallrade af lätta färger. Själfva solglansen liksom vidgades, töjdes i det oändliga, tills älfvens gnistrande och kullarnas eviga dimblå fick något vidunderligt vid sig.

Plötsligt for Olof upp och pekade bortåt. Han såg förvirradt på Jan, som sökte han efter form för sitt intryck.

— Upp — en vill upp, du Jan, till fjälls — till himmels, en härdar liksom inte ut.

Jans små ögon blinkade och slötos därpå som en katts ögon i solsken. I likgiltig hvardagston svarade han:

— Åhja, här är inte fult, när vädret är klart.

Med smedens arbete började det snart att taga af. Allt oftare kom han ut svart och svettig och satte sig bredvid bonden. Denne låtsade om intet, han syntes mindre böjd för att tala än för att läsa och sjunga. Bäst vore att låta Ordet värka direkt.

En dag afbröt Olle tvärt:

— Månn Andreas Gunnarsson har kunn't komme sej för i sommar?

Jan såg icke upp men svarade ögonblickligen:

— Andreas var en oförståndig karl, som inte tog vara på sitt och skött' sitt, därför fick han ingen välsignelse af Härren. Ty Härran säger till människan: förvalta ditt pund, säger Han.

— Du tog så att säj' yxan ur hand på'n du Jan, du tog skoga hans och jorda hans —

— Lag och rätt var det, världslig ordning, Olle.

— Somliga säj' nu, att han, vittnet Lars, svor falskt.

Det blef en liten tystnad. Så yttrade Jan blidt:

— Illa anstår det oss att döma, du Olof. Larses själ får svara inför Härran på domens dag.

Olof flyttade sig närmare och körde fram sitt sotiga, ångestfulla ansikte tätt in vid Jans.

— Vi visste't, vi visste't, du — åt hälvete bär det med oss, hväste det plötsligt.

— Hysch, hysch — hviskade bonden skrämd och skakade varnande sin hand. — Den synden är förlåten, Olle. Vure än edra synder blodröda —

— Ja, men si — bekänner står det.

Nu hade Jan sitt ansikte åter klart och höjde rösten:

— På domens dag skola alla gärningar uppenbara varda, onda och goda, men Guds barn ingå i Lifsens härlighet, och har du då gjort synd, så gör det ingenting, inte så mycket som så, för blodet har tvättat bort det, sir du.

Olof satt och mumlade oroligt, han hade svårt att följa med. Jan fortfor utan ett ögonblicks dröjsmål:

— Jag hjälpte Andreas med hemmanet, fast han var en slarfviger karl, det var han.

Nu bankade Olle i brädet:

— Ja, men du to' jänta hans och ho' tjänte dej fritt för den orsakens skull, och du slo' henne. Jan, ja, det gjor'e du, för ett styggt sinne har du, fast ingen ser'et på dej.

— Den jäntan var styf och ond — djäfvulens ande hade hon, hårda ord förde hon i munnen.

Öfver Jans drag drog en tät slöja.

— Hon talte sanningens lefvande ord, skrek Olle. Gud hjälpe oss, på orättfånget gods lefver vi, Jan, och änkors och faderlösas tårar, heter det. Du fick det mästa du, men du narra' mej med, och när arga skalkar locka, står det.

— Jag fattig, syndig människa, som i synd född är —

Smeden stod upprätt och skalf i sommarvärmen, han lyfte armen som för att slå, sot och svett runno utför hans skäggiga kinder.

Bonden satt blek och blinkade fort. Det var något på tok med Olof i Lien.

— Du ska sätta dej ner och inte prata så högt, för folk hör dej — försökte han dämpa — hvad nyttar allt det gamla, du Olle — se allting är ny vordet —

— Nej du listiga räf, du satans bonne, vrålade Olof i Lien med feberglöd i de gamla ögonen — nej tig' gör jag int', bekänna skall jag inför människorna vårt onda lefverne, för det var falskhet de långa åren och änkors och faderlösas tårar, och du ska gå fattig och arm från gård och grund, och jag ska vandra med påsen på rygga — åj. Härre misskunda dej öfver mig syndare.

Han brast i snyftande gråt och sjönk ned. Vid denna vändning släppte Jans ansikte sitt spända uttryck, och intalande lade han handen på smedens knä.

— Du ska vara förståndig, Olof, du ska tänk' på Greta — kansk' skulle hon gå hän och göra sig något illa i skammen, det skull' komma öfver ditt hufvud det, Olle, den synden kunde inte förlåtas dej, för så tröst' du inte på Härren i hjärtats enfaldighet utan drog olyckan öfver ditt enda barn ... Bara vara gla' nu, bara prisa Härran, för han hafver fört din själ ifrån världens onda vägar.

Och utan att vänta på svar, stämde Jan Erson upp en sång, som klingade fromt ned i dalen.

Smeden stirrade slött på marken. Hans kraft var uttömd.

Du kloke, kloke åsbo, hur visste du icke alltid att bärga för det tillkommande, så att det blef öfver för det närvarande!

* * *

På vintern, när älfforsen frusit och backarna smält ihop till ett hvitt, obanadt fält och himlen hängde blygrå med strimmor af blod öfver taken och solen aldrig togs med i beräkning och fjällen försvunnit vid horisonten och tiden genomlefdes tåligt och tungt — då trampade Jan Erson en kväll genom snön uppåt smeden Olofs stuga. Ett sällsamt ärende hade han, och sällsam var den värkan, det gjorde i smedens osvarma kammare. Han anhöll om Gretas, den måttligt bärgade smedjäntans hand, för sin äldste son och arfvinge till alla gårdar, uthus och skoglotter.

— Gud Fader, ropade Greta och tyckte af glädje, att golfvet vek under hennes fötter.

Men Olof, fadern hennes, gick ut i snön, han stönade och ögonen, skumma af härdens eldar, irrade sjuka kring det stumma hvita fältet.

Jan hade dock lirkat samman värre saker och fastare viljor än så. Och innan myggdansen börjat i skogarna, var Greta ungmor på Ersonska gården.

* * *

Häj, hvad glans öfver åsen! Den feberkorta, den bländljusa, den tusenstämmiga sommaren har kommit i

silfvervagn med eldhästar. Hennes gördel är blå och kronan finare än spindelns väf, där solstrålarna leka. Hvad jublande, häjdlöst, jagande lif i skogar och dungar — dagarna är få, lusten omättlig.

Gräset vid Olofs smedja bågnar och vajar för älfvens bris. Där inne är tyst, och svart står härden. Jan kommer gående uppför stigen. Han bär ingen bok, men hans ansikte är blidt och visst. Han är nu uppe vid det gamla brädet och ser in genom den tomma fönstergluggen. Skymmer gör det där inne, och det är väl, ty från taket vid härden dinglar något sotigt och fult, som icke hör samman med det pockande, kamplystna lifvet i sommarsolen.

Klok var du gamle Jan, men hade du någonsin beräknat den synen? Jag vet det icke.

Numera är det mödosamt att vandra upp till krönet, och där drar kyligt för ålderdomen. Jan med silfverhåret och det smala blida leendet sitter i lä nere på gårdens veranda och läser högt ur bibeln, och de sjungande ljuden fortplantas öfver älfven till andra åsar och andra dalar.

Tystnad.

Jag drömde. Den febersjukes vakna dröm, där värkligheten blir fantastisk och fantasierna lefvande värklighet.

I mitt blod brände salicylsyrans eld, för mina trötta öron spelade dämpade orkestrar, på ögats näthinnor aftecknade sig gestalter i liffulla situationer — riddare och damer, portiker, balustrader och underbara månskenslysta trädgårdar. De ansikten, som nu borrade sig in i mitt medvetande, voro halft bekanta. De hade skymtat förbi mig någon gång i mitt lif — på ångbåtsdäck, i hotellsalar, bland torgens och gatornas flyktande skaror. Det var en skuggvärld, som långsamt vred sig och oupphörligt skiftade hamn. Än hade stämningen vid sig något af sagonattens skälfvande glöd, än af den skarphvita dagens tankeplåga. Jag stönade af ångest. Min slitna själ förtärdes af längtan efter tystnad. Af frätande begär efter den stora tystnaden, den stora, stora tystnaden, där ljudvågorna frusit till hvit kristall.

Om vad som följde var en dröm eller en ingifvelse af fantasin, vet jag icke. Men med ens höjde jag mig sakta och sväfvade ut i rymden. Jag tyckte, att jag ville söka tystnaden. Och plötsligen stod jag midt i öknen.

Ett hvalf af matt opal, långsträckta böljor af gult stoft. Intet mer. Luften darrade af hetta. Hur tyst här var. Jag satte mig ned och mina ögon gledo begrundade öfver sandvågorna. Hugsvalerskans andedräkt berörde mig redan. Då uppfångade mitt spända öra en hviskning — hvar kom den ifrån? Den blef starkare, den steg, hväsande, den svällde ut till ton, till många toner och i ett nu var ökengapet fyldt af deras gälla klang. Jag störtade upp.

— Ensamheten är stor, men du är större!

Så ljöd det gälla skriket. Jag hade redan flyktat. I öknen fanns hon icke, den eftertrådda.

Högt öfver jorden sväfvade jag. Under mig dånade vattenfallen, och fabrikernas skärande pipor utsände nödrop. Maskinerna trampade tungt och valsvärken brummade. Häruppe i det blå blef allt detta till rytmen af en öronsmekande musik.

Men jag var trött, jag längtade efter tystnaden, den stora tystnaden.

En kyrkdörr stod på glänt. Där inne tassade de tjänstgörande bröderna på tå nedåt gången, medan allas hufvud böjdes till tyst bön. Här, tänkte jag, här måste hon dock finnas. Och sakta smög jag mig in.

Min Gud — skall jag någonsin glömma det, om du ock behagar förlänga mitt lif i femtio år?

Redan på tröskeln mötte mig ett dån som af mycket vatten, hvinande som af hvassa liar, grymtningar och mycket oväsen. Från alla dessa bänkrader uppstego hårda, lata, hädiska tankar, galna tankar, små själars tankar, bittra tankar, lättfärdiga hugskott. De fyllde hälgedomen med dessa skrän, som förfärat mig.

Jag ilade ut — och i samma ögonblick befann jag mig i en lärds studerkammare. På hyllor och golf lågo hopade skatter af visdom, stumma vittnesbörd om sanningen. Den lärde lutade sitt kala hufvud öfver gulnade blad af pergament — på hans panna stod *tystnaden* att läsa. Så syntes mig i den skarpa, samlade strålen från arbetslampan, som lämnade det öfriga rummet i dunkel. En sällsam glädje strömmade genom mina värkande lemmar ... Ack — blott en sekund — och jag förnam mitt misstag. Kammarens kvafva luft var mättad af ett dämpadt surr, af tvistande andars mummel, en ordtvist utan början och utan slut, af röster som talade klanglöst, tonlöst och dock mer ljudande än bjällror. Hur det skar i mitt plågade öra, jag flydde för det hvita hvassa skenet från den förskräckliges lampa, han som brakte själfva de döda att tala.

Nu ville jag blott sjunka, sjunka ned i intighetens famn. Men jag tvangs att flyga vidare, att söka med ögon, som evigt sågo, med öron som aldrig hörde upp att lyssna.

En flicka varsnade jag. Hon satt sedesamt böjd öfver sin sömnad. Hennes hår var enkelt benadt öfver den sjuttonåriga pannan, och hennes blick var blygsamt sänkt. Bredvid satt modern och midt emot prästen med sitt fromma leende. Min själ, som ännu hoppades, jublade: ändtligen! Och jag trädde henne nära, nära. Då öppnade sig hennes hjärta. Hvilket underligt rum — hur djupt bedrogs jag icke. Den heta oron hade där sitt hemvist, och sorlade gjorde där starkare än vårälfven brusar fram. Moderns nötta hvardagsord, prästens skrämmande, lockande hälgdagsspråk ur bibeln blandades med strofer ur tviflarens verk. Skygga drömtoner och skärande upprorsfraser ljödo samman med jungfruligt brinnande hallelujahn.

Ve mig — minst af allt fanns hon här, den sökta trösterskan.

Fram och åter måste jag irra.

På fjällens vidder befolkades den villande tunna luften af väsen med aldrig hvilande tungor, osynliga bäckar porlade, ljuden nedifrån människornas boningar fortplantades i suckande vågor. Under klippan ljöd söfvande fallet af eviga droppar, ur skogen steg sorgset mummel, det krälade och kröp, det kved och suckade och kämpade. Och som jag rysande sträckte ut öfver fjällslätten, föll natten öfver alla hvita tinnar, och själfva mörkrets väsen sjöng en sång så jättestark, att min själs kval fördubblades.

Då genomfor en tanke min hjärna. Gå till Österns vise, till de gamla, de tusenåriga, som sitta inne med lifvets hemlighet, och som lära människorna, att tystnaden frälsar världen. Det stora, som skall lyckliggöra släktet, är att icke säga. Till hvem skulle jag gå om icke till dem?

Och jag sväfvade bort öfver land och haf, bort mot de höga bärgen i öster.

Bakom mig hörde jag den väldige slunga sitt lifs ord mot jordens klippor, sin muns spjut mot hällarna. Han vrok sitt väsens skatter till marken att trampas af getterna och fåren, han strödde för östan och västan och sunnan och nord hvarje tanke, som föddes i hans själ. Men från branterna rann ned en gnistrande ström af smält guld och befruktade jordens fält och dalar. Det sjöd och sjöng, det ljöd häruppe i vida rymden som en kör af änglar.

Men jag älskade icke ens änglars musik, jag längtade efter den stora tystnaden, där ljudvågorna frusit till hvit kristall, ty min själ var trött intill döden.

Skarpa vindar blåste på de höga bärgen. Hur de fläktade mina tinningar! Jag spejade efter de vise, som suto inne med lifvets hemlighet. Men de syntes ej. Jag höjde mig öfver vidderna, jag forskade i dalsänkorna, jag sporde människorna, men ingen visste besked. Jag ropade, men det kom ej svar. Endast örnarne skriade

efter rof i de mörka klyftorna.

Hvem sade, att tystnaden frälsar världen? Hvem äger tystnadens räddande makt?

Men ingen visste, och ingen visade sig, och ingen kände hugsvalerskans hemvist.

I östan som i sunnan och västan och nord ljöd det sorlande, skriande, suckande:

Gif oss lifvets förlösande ord, gif oss lifvets förlösande ord.

Där funnos inga vise, och människorna sysslade, böjda i stoftet.

Och åter gick den hissnande färden öfver land och haf, och en makt, hvaröfver jag ej rådde, dref mig att alltjämt spana.

Mina irrande blickar stannade vid den rike mannen, som svept i sobel och med andäktig min satt i kyrkan. En gång var han en fattig gosse, som plockade spik, nu ägde han järnvägar och slott.

Han gaf tionde af sina egodelar till de fattiga, och hans lifs mål var att hindra andra från att nå, dit han själf nått.

För min blick låg hans samvete öppet. Öfver dörren lästes *Frid.* Gripen af en aning steg jag in.

Där var svalt och högt till tak. Jag urskiljde att börja med intet i det djupa mörkret. Men rundt om var stilla tyst. Jag lyssnade andlöst — van att bedragas. Intet ljud. Fullkomlig tystnad — den stora tystnaden! Jag ville sjunka ned, jag ville domma bort — men en vidrig stank slog mig till mötes. Och då mina ögon hunnit vänja sig vid dunklet, såg jag därborta ett lik i samvetet, som var dödt ...

Drömmen upphörde, fantasiens mara släppte sitt grepp.

Full af ångestens plåga kastade jag mig på mitt läger. Mina ögon slöto sig långsamt, och jag tänkte en febersjuks envisa, oupphörligt sig upprepande tanke:

Allt, som lefver, äger röster, men där tystnaden råder, där är döden.

Digitaliserad av Litteraturbanken.

Konverterad av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/littbank-AngeredStrandbergH_FranDetNyaochGamlaLandet.

Filen skapad 2018-12-13 18:08:11.335669